



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

Θέμα:

Η ριζοσπαστικοποίηση του Ισλάμ, η τρομοκρατική του δράση και η “σύνδεσή” του με τις προσφυγικές ροές στην ΕΕ.
Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι το 2015.

Διπλωματική εργασία του Ζαρμακούπη Αθανάσιου- Χρήστου
ΑΜ :4332019002

Επιβλέπων καθηγητής : Ντάλης Σωτήριος

Μέλη επιτροπής :

1. Σακκάς Ιωάννης,
2. Τσαρτανίδης Χαράλαμπος

Ρόδος, Ιούνιος 2021

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ
ΕΥΘΥΝΗΣ

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.

Ζαρμακούπης Αθανάσιος- Χρήστος

Περίληψη

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας αυτής είναι η μελέτη του φαινομένου της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης - με βάση το Ισλάμ - σε συνάρτηση με τις προσφυγικές ροές στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και να εξεταστεί κατά πόσο αυτά τα δύο θέματα σχετίζονται. Κατά την εξέλιξη της εργασίας, αναπτύσσονται οι θεωρίες της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης, εξετάζεται ο ρόλος της προσφυγικής κρίσης για την ανάδειξη του φαινομένου της ισλαμιστικής τρομοκρατίας και παρατίθενται οι πολιτικές που εφαρμόζει η ΕΕ για την αντιμετώπιση τους. Το παράδειγμα της Γαλλίας και ειδικότερα, η ανάλυση των τρομοκρατικών επιθέσεων του 2015 στο Παρίσι αλλά και του προφίλ των δραστών επιβεβαιώνουν την εφαρμογή των ανωτέρω θεωριών, ενώ παράλληλα προσδιορίζεται και η συμβολή των μεταναστευτικών ροών. Έπειτα, προσεγγίζονται οι συνέπειες των επιθέσεων στην γαλλική κοινωνία και κατ' επέκταση στην ΕΕ. Εν προκειμένω, καθοριστική σημασία για την διασπορά τρόμου στην Ευρώπη έχει και η δράση της τρομοκρατικής οργάνωσης ISIS. Δεδομένων των στοιχείων αυτών, γεννάται το ερώτημα κατά πόσο «εισάγονται» τρομοκράτες.

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι κατά κύριο λόγο, οι παθογένειες των ευρωπαϊκών κοινωνιών - αναφορικά με την ένταξη των μεταναστευτικών ροών των προηγούμενων δεκαετιών - ήταν αυτές που οδήγησαν στην εκκόλαψη τρομοκρατών αλλά και την ριζοσπαστικοποίηση τους εντός ευρωπαϊκού εδάφους. Ακόμα, προκύπτει πως η έξαρση της προσφυγικής κρίσης του 2015 συνέβαλε περισσότερο στην καλλιέργεια της ξενοφοβίας, της ανασφάλειας αλλά και στην εσφαλμένη ταύτιση - στο μυαλό των ευρωπαίων πολιτών — του μουσουλμανικού κόσμου με την ισλαμιστική τρομοκρατία, παρά στην αύξηση της τρομοκρατίας αυτής κάθε αυτής. Αδιαμφισβήτητα, η ισλαμιστική τρομοκρατία στην ΕΕ βρέθηκε στο απόγειο της το 2015· όμως αυτό ήταν αποτέλεσμα συνδυασμού πολλών παραγόντων. Από την πλευρά της, η ΕΕ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο συγκεκριμένο ζήτημα και συνεχώς αναπροσαρμόζει την ατζέντα της και λαμβάνει μέτρα, άλλοτε με μεγαλύτερη κι άλλοτε με μικρότερη επιτυχία.

Abstract

The purpose of this diplomatic work is to study the phenomenon of terrorism and radicalization based on Islam, in relation to refugee flows in the European Union and whether these two issues are identical. As diplomatic work continues, the theories of terrorism and radicalization are developed. Also, the role of the refugee crisis is examined in highlighting the phenomenon of Islamist terrorism and the policies which are implemented by the EU to tackle them are examined as well. By choosing France as an example and analyzing the terrorist attacks of 2015 in Paris and the profile of the perpetrators, in the above theories are observed as well as the contribution of migration flows, and the significant consequences on French society and, by extension, in the EU. The action of the terrorist group ISIS to spread terror in Europe is also crucial, and based on all this, the question arises as to whether terrorists are being 'imported'.

In conclusion, it is obvious that the most significant reason was the pathologies of European societies regarding the integration of migration flows over the past ten years that led to the production of terrorists and their radicalization within European territory. It also emerges that the outbreak of the refugee crisis of 2015 contributed more to the cultivation of xenophobia, insecurity, and the mistaken identification of the Muslim world with Islamist terrorism in the minds of European citizens, than to the increase of this form of terrorism. Islamist terrorism in the EU undoubtedly peaked in 2015 but this was the result of a combination of many other factors. For its part, the EU places particular emphasis on this issue and constantly adjusts its agenda and takes measures, sometimes with greater and sometimes with less success.

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ και ΙΣΛΑΜΙΣΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ	10
1.1 Θεωρία τρομοκρατίας.....	10
1.2 Διαδικασία Ριζοσπαστικοποίησης.....	14
1.3 Μοναχικοί Λύκοι –Home grown terrorism – Επιστρέφοντες μαχητές.....	17
2. ΙΣΛΑΜΙΣΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΕ	18
2.1 Ισλάμ -Ιστορική Αναδρομή.....	18
2.2 Τάσεις του Πολιτικού Ισλάμ και Εξτρεμισμός	21
2.2.1 Το πρώτο κύμα της «Διεθνούς Τζιχάντ»:.....	21
2.2.2 Το δεύτερο κύμα της «Τζιχάντ»:	22
2.2.3 Το τρίτο κύμα της «Τζιχάντ»	23
2.3 Τρομοκρατικές οργανώσεις - ISIS	23
2.3.1 Χαρακτηριστικά του ISIS	26
3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	29
3.1 Η Μεταναστευτική κρίση του 2015 στην Μεσόγειο	30
3.2 Η σύνδεση της Προσφυγικής Κρίσης με την Τρομοκρατία.....	33
3.3. Οι δομές φιλοξενίας και διαμονής για τους πρόσφυγες ως κέντρα ριζοσπαστικοποίησης	35
3.4 Μουσουλμανική κοινότητα στην Ευρώπη.....	36
4. ΤΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΧΤΥΠΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ 2015.....	39
4.1 Οι επιθέσεις του Ιανουαρίου και του Αυγούστου	39
4.2 Οι επιθέσεις της 13 ^{ης} Νοεμβρίου.....	41
4.3 Το προφίλ των τρομοκρατών	42
4.4 Επίδραση επιθέσεων στον κοινωνικό ιστό.....	48
4.4.1 Στρατηγική του Francois Hollande.....	49
4.4.2 Ισλαμοφοβία.....	50
4.4.3 Συνέπειες στην μετανάστευση.....	51
4.4.4 Η άνοδος των ακροδεξιών και ξενοφοβικών κομμάτων.	52
5. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	53
5.1 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της Τρομοκρατίας από το 2003 έως σήμερα.....	53
5.1.1 Μέσα της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης	57

5.2 Σύνοψη δράσεων της ΕΕ	58
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	60
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	64
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού προγράμματος του τμήματος Μεσογειακών σπουδών για την αστείρευτη θέλησή τους για διδασκαλία καθώς και για τις γνώσεις τις οποίες μου μετάδωσαν καθ' όλη την διάρκεια του κύκλου των μαθημάτων. Αναμφισβήτητα, οι γνώσεις αυτές συνέδραμαν στην διεύρυνση των πνευματικών μου οριζόντων, στην διαμόρφωση μιας νέας αντίληψης στο πεδίο των διεθνών σχέσεων και αποτελούν εφόδιο για την ατομική εξέλιξή μου.

Ειδικότερα θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Ντάλη Σωτήριο, για όλη την στήριξη, την έμπνευση και την καθοδήγηση που μου παρείχε τόσο κατά την διάρκεια των μαθημάτων όσο και κατά την περαίωση της εργασίας αυτής. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την μεταδιδακτορική φοιτήτρια κα. Βόλου Σταματία για τις συμβουλές και τις καίριες τοποθετήσεις της, τους μεταπτυχιακούς φοιτητές Κόκκαλη Ευθύμιο και Λιάτσο Φώτιο καθώς και την φιλόλογο Σκουλικά Παρασκευή.

Τέλος θα ήθελα από καρδιάς να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, τους γονείς μου Γιάννη και Αυγερινή και τις αδερφές μου Κατερίνα και Γεωργία, για την πίστη, την στήριξη, την αντοχή και την αγάπη που επιδεικνύουν προς το πρόσωπό μου, σε οποιοδήποτε βήμα της ζωής μου. Σε αυτούς αφιερώνω την εργασία αυτή.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την ανά χείρας διπλωματική εργασία, επιχειρείται να προσδιοριστούν η αμφίδρομη σχέση μεταξύ των ριζοσπαστών ισλαμιστών και των μεταναστευτικών ροών καθώς και τα αποτελέσματά της αναφορικά με την τρομοκρατική δράση στην ΕΕ. Το αντικείμενο της έρευνας εστιάζει στην ριζοσπαστικοποίηση των τρομοκρατών που δρουν στο όνομα του Ισλάμ ώστε να καταφέρουν χτυπήματα σε ευρωπαϊκά εδάφη, και το πώς τα χτυπήματα αυτά σχετίζονται με τον παράγοντα μετανάστευση. Εξετάζεται δηλαδή, κατά πόσο χρησιμοποιούνται οι μεταναστευτικές ροές για να εισέλθουν τρομοκράτες στην Ευρώπη αλλά και ποιες πολιτικές εφαρμόζει η ΕΕ για την αντιμετώπιση τους.

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται να καταγραφούν οι ορισμοί κι αναπτύσσονται οι θεωρίες της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης. Ακόμα, αναλύονται, υπό το πρίσμα της ψυχολογίας, τα στάδια τα όποια διαβαίνει ένα άτομο μέχρι να οδηγηθεί σε εξτρεμιστικές ενέργειες, ενώ γίνεται αναφορά και στην διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης και τα αποκυήματά της. Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στην ισλαμιστική τρομοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ξεκινώντας από την ιστορική αναδρομή του Ισλάμ και καταγράφοντας χρονολογικά την τρομοκρατική του δράση επί ευρωπαϊκού εδάφους. Επιπλέον, γίνεται παρουσίαση των τρομοκρατικών οργανώσεων και ιδιαίτερα του Ισλαμικού Κράτους αλλά και των χαρακτηριστικών που το καθιστούν ως σημαντικότερο κίνδυνο για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Στην συνέχεια, το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται τον ρόλο της μετανάστευσης και επιχειρείται, σε αυτό, η αιτιολόγηση της σύνδεσής της με την τρομοκρατία. Στο τέταρτο κεφάλαιο, περιγράφονται οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι το 2015 και παρουσιάζεται λεπτομερώς το προφίλ του κάθε δράστη ξεχωριστά ώστε να γίνει αντιληπτό πως εφαρμόστηκε η θεωρία της τρομοκρατίας και τα άτομα αυτά οδηγήθηκαν στις πράξεις αυτές. Ακόμα, αναφέρεται η αντίδραση της γαλλικής κυβέρνησης αλλά και ο αντίκτυπος που οι επιθέσεις αυτές είχαν στην γαλλική κοινωνία και κατ' επέκταση στην ΕΕ. Το πέμπτο κεφάλαιο παραθέτει τις εκάστοτε πολιτικές που έχει υιοθετήσει η ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης αλλά και τα μέτρα που έχουν ληφθεί έως τώρα. Στο τέλος της εργασίας, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα τα οποία μπορούν να εξαχθούν την δεδομένη χρονική στιγμή, καθώς πρόκειται για ένα συνεχώς εξελισσόμενο φαινόμενο.

Επιπλέον, η εργασία αυτή αξιοποιεί τη θεωρία του Samuel Huntington σχετικά με την επικείμενη «Σύγκρουση των πολιτισμών» και την μετάβαση από τις διεθνικές συγκρούσεις,

που λάμβαναν χώρα στο παρελθόν, στην σύγκρουση υπερεθνικών ιδεολογιών.¹ Ο Huntington, διατυπώνοντας την ανωτέρω θεωρία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου κατά το έτος 1993, είχε ξεχωρίσει επτά ισχυρούς πολιτισμούς που θα διαμορφώνονταν σε μπλοκ αποτελούμενα από ομοιογενή κράτη συνδεδεμένα μεταξύ τους πολιτισμικά αλλά και με κοινά συμφέροντα. Από αυτά είχε ξεχωρίσει τον ισλαμικό πολιτισμό ως έναν από τους ισχυρότερους, ο οποίος θα αποτελούσε την μεγαλύτερη απειλή για την Δύση, αντικαθιστώντας τον κομμουνισμό και αναβιώνοντας το συγκρουσιακό παρελθόν τους.²

Με βάση τα σημερινά δεδομένα και την άποψη ότι οι πολιτισμοί δεν είναι ομοιογενείς αλλά κι ότι οι θρησκείες επηρεάζουν τα πολιτικά συστήματα,³ για τις ανάγκες της εργασίας αυτής, θα θεωρηθεί ως δρων από την μία πλευρά η ΕΕ - με τις αξίες και τον κοσμικό τρόπο ζωής που προεβεί την χριστιανό - ιουδαϊκή Δύση - και από την άλλη πλευρά, το σύνολο του ακραίου ισλαμικού κόσμου, που ασπάζεται τον εξτρεμισμό και τον βίαιο φονταμενταλισμό και οδηγείται σε τρομοκρατικές ενέργειες μέσω της διαδικασίας της ριζοσπαστικοποίησης. Η μερίδα αυτή του μουσουλμανικού κόσμου αντιτίθεται στον δυτικό τρόπο ζωής και επιθυμώντας την καταστροφή του, επιδίδεται σε τρομοκρατικές ενέργειες αλλά και σε ενέργειες που έχουν σκοπό τον προσηλυτισμό και την ριζοσπαστικοποίηση νέων ατόμων, γεγονότα σχετιζόμενα και με το φαινόμενο της μεταναστευτικής κρίσης.

Επιπρόσθετα, το πολυσύνθετο φαινόμενο της τρομοκρατίας - και δη της ισλαμιστικής τρομοκρατίας - δεν μπορεί να εξεταστεί με ορθολογικό τρόπο χρησιμοποιώντας δηλαδή την θεωρία του ρεαλισμού και προσεγγίζοντας μικροοικονομικά την τρομοκρατία ως πολιτικό φαινόμενο. Θα πρέπει, επιπλέον, να αναλυθεί υπό το πρίσμα κοινωνιολογικών, φιλοσοφικών, ψυχολογικών, οικονομικών και ιστορικών παραγόντων σε συσχέτιση και με την μετανάστευση. Η εργασία αυτή, λοιπόν, βασίζεται και στην κοινωνική θεωρία του κονστρουκτιβισμού για τις διεθνείς σχέσεις, σύμφωνα με την οποία η διεθνής πραγματικότητα διαμορφώνεται από την ανάμειξη ιδεατών, υλικών και κανονιστικών παραγόντων. Έτσι, η κοινωνική πραγματικότητα είναι κατασκευάσμα της ανθρώπινης λογικής και συναίσθησης και όχι κάτι «έξω» από αυτές, ενώ ο υλικός κόσμος διαμορφώνει και διαμορφώνεται από την ανθρωπινή δράση.⁴

¹ Stenson, «The Clash of Civilizations And the remaking of World Order By Samuel Huntington» διαθέσιμο στο: <https://www.stetson.edu/artsci/political-science/media/clash.pdf> (Πρόσβαση 13/12/2020)

² Παπαγεωργίου Φ./Σαμούρης Α.(2012) «Ισλάμ και Ισλαμοφοβία. Πέρα από την προκατάληψη», Ταξιδευτής, Αθήνα, σ. 169-174

³ Σακκάς Γ. (2020) « Οι δύο όχθες της Μεσογείου», Bookstars, Αθήνα, σ. 130

⁴ Γαλαριώτης Ι. «Κονστρουκτιβισμός, Διεθνείς Σχέσεις και Ευρωπαϊκές Σπουδές», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ 33, Μάιος 2009, σ 49-60

1. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ και ΙΣΛΑΜΙΣΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

1.1 Θεωρία τρομοκρατίας

Στην εποχή μας, η τρομοκρατία μοιάζει να αποτελεί μια σταθερά του κόσμου μας. Μικρές ή μεγάλες τρομοκρατικές επιθέσεις απασχολούν τη διεθνή πολιτική. Ειδικότερα, οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη σηματοδότησαν για πολλούς αναλυτές την αφετηρία μιας νέας εποχής όπου χιλιάδες άνθρωποι στη Μέση Ανατολή, την Αφρική και την Ευρώπη χάνουν τη ζωή τους ή πλήττονται από ενέργειες που χαρακτηρίζονται τρομοκρατικές.⁵

Αναμφισβήτητα, τα τελευταία χρόνια στην Ευρωπαϊκή Ένωση μείζον ζήτημα της καθημερινότητας αποτελεί η εσωτερική ασφάλεια και η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας καθώς η καχυποψία και ο φόβος είναι συναισθήματα που έχουν ριζώσει στο υποσυνείδητο των Ευρωπαίων πολιτών. Η τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης το 2001 ήταν το εφιαλτήριο ώστε η Δύση εν γένει, και κατ'επέκταση η ΕΕ να έρθουν αντιμέτωπες με μία νέα μορφή διεθνούς τρομοκρατίας που είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ακραία εκδοχή του Ισλάμ.

Σε μία προσπάθεια να αποδοθεί ορισμός της διεθνούς τρομοκρατίας- με βάση το διεθνές δίκαιο- προκύπτει ως : *«κάθε σοβαρή, βίαιη, εγκληματική πράξη που σκοπό έχει να προκαλέσει το θάνατο ή σοβαρή σωματική βλάβη, ή θέτει σε κίνδυνο τη ζωή, συμπεριλαμβανομένων και των ενεργειών κατά της ιδιοκτησίας, η οποία πράξη διαπράττεται έξω από το πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, για πολιτικούς, ιδεολογικούς, θρησκευτικούς ή εθνικούς σκοπούς, και αποσκοπεί σε εκφοβισμό, εξαναγκασμό ή στη δημιουργία μεγάλης έντασης και τρόμου, σε άτομα, ομάδες ατόμων, στην κοινή γνώμη, σε κράτη και διεθνείς οργανισμούς.»*⁶

⁵ Law R. (2020), «Τρομοκρατία. Μια παγκόσμια ιστορία», (μετάφραση από την αγγλική Φιλώτας Δήτσης), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο. Η ανάλυση του Λω, βασίζεται σε τρεις βασικές προσεγγίσεις της τρομοκρατίας: ως τακτικής, ως στρατηγικής και ως γλωσσικής ή κοινωνικής κατασκευής.

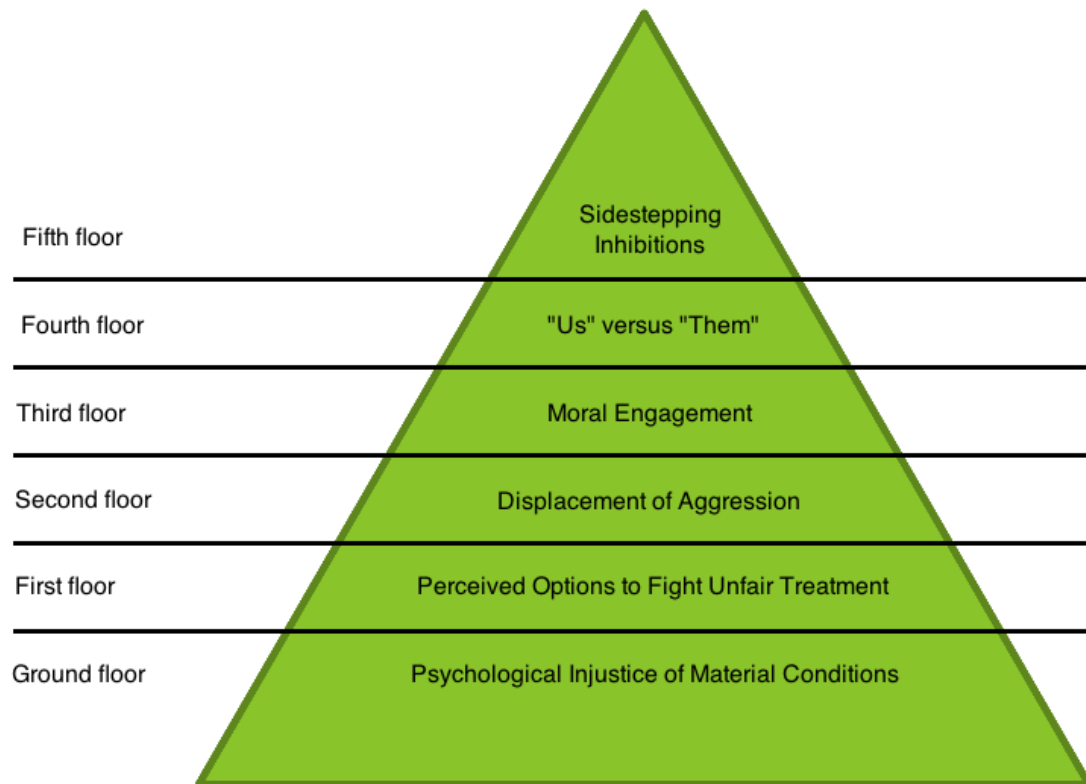
⁶ Saul B. (2006) «*Defining Terrorism in International Law*», Oxford University Press, Oxford, σ.64-66

Σύμφωνα με τους μελετητές, η τρομοκρατία διακρίνεται σε τρία είδη: το πρώτο αφορά στην *άκρο-αριστερή και άκρο-δεξιά τρομοκρατία*, στο οποίο οι δράστες βασίζουν τις τρομοκρατικές τους ενέργειες σε ένα ιδεολογικό υπόβαθρο. Παραδείγματα τρομοκρατικών εκδηλώσεων που λειτουργούσαν κατ' αυτό τον τρόπο ήταν οι Ερυθρές ταξιαρχίες στην Ιταλία μέχρι την δεκαετία του 90' και η 17 Νοέμβρη στην Ελλάδα μέχρι την δεκαετία 00'. Το δεύτερο είδος είναι η *εθνικιστική τρομοκρατία*, η οποία παρακινείται από την θέληση για ανεξαρτησία αλλά με αντισυμβατικό τρόπο – λόγου χάρη ο IRA στην Ιρλανδία και οι Τσετσένοι αυτονομιστές στην Ρωσία. Το τρίτο είδος, το οποίο δεσπόζει στην σημερινή εποχή στην ΕΕ, αφορά την *πολιτισμική τρομοκρατία*, η οποία τροφοδοτείται από την θρησκεία και τον πολιτισμό, και δικαιολογεί την δράση της στην ερμηνεία του Ισλάμ (π.χ ISIS και Al Qaeda).⁷

Όμως η διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών είναι το τελευταίο στάδιο για ένα άτομο σύμφωνα με τον καθηγητή ψυχολογίας Fathali M. Moghaddam στο έργο του «The staircase to terrorism. A psychological exploration.» Ο Moghaddam υποστηρίζει πως η τρομοκρατία πρέπει να αναλυθεί με βάση και ψυχολογικά κριτήρια καθώς υπάρχει μια πορεία στην ψυχοσύνθεση του ατόμου μέχρι να οδηγηθεί στο σημείο αυτό. Την πορεία αυτή την παρουσιάζει μεταφορικά ως μια πυραμίδα που αποτελείται από την βάση της και πέντε ακόμα επίπεδα:⁸

⁷ Τα Νέα, «Τα τρία είδη της τρομοκρατίας», διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2004/03/13/greece/ta-tria-eidi-tis-tromokratias/>, (Ανακτήθηκε 25/03/2021)

⁸ Moghaddam F. (2005) «The staircase to terrorism. A psychological exploration» *American Psychologist Association*, Vol 60(2), Feb-Mar, σ. 161-169



Εικόνα 1.1: The staircase to terrorism (Πηγή, Fathali M. Moghaddam, 2005)

- Η βάση της πυραμίδας αυτής ονομάζεται *ψυχολογική αδικία και υλικές συνθήκες*. Στο στάδιο αυτό - που χαρακτηρίζεται θεμελιώδες - κυριαρχεί η υποκειμενική αντίληψη του αισθήματος του δικαίου και της ίσης μεταχείρισης. Βέβαια, καίριο ρόλο διαδραματίζουν και τα υλικά αγαθά, καθώς η φτώχεια αλλά κι η έλλειψη εκπαίδευσης και κοινωνικών παροχών έχουν αρνητική επίδραση στην ψυχολογία· όμως, από μόνα τους δεν αρκούν ώστε να εξωθήσουν κάποιον στην τρομοκρατία. Αυτό, άλλωστε, αποδεικνύεται και από το γεγονός πως αρκετοί από τους τρομοκράτες κατάγονται από εύπορες οικογένειες και έχουν υψηλή μόρφωση. Το πιο σημαντικό, συνεπώς, είναι το πώς αντιλαμβάνεται την έννοια του δικαίου το κάθε άτομο, το πώς μεταφράζει την αδικία προς το πρόσωπο του και ποιες είναι ιδανικές συνθήκες γι αυτόν. Στο ισόγειο θα βρεθούν εκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο όμως μόνο κάποιοι από αυτούς θα περάσουν στο επόμενο επίπεδο, όπου θα αναζητήσουν τις λύσεις.
- Έπειτα, το πρώτο επίπεδο συνιστούν οι πιθανές επιλογές για την καταπολέμηση της *άνισης μεταχείρισης*.) Τα άτομα στο επίπεδο αυτό θα αναζητήσουν τις διάφορες επιλογές που έχουν ώστε να επιτύχουν καλύτερες συνθήκες για την διαβίωση τους αλλά και μεγαλύτερη δικαιοσύνη. Εάν σε αυτό το στάδιο, όμως, αισθανθούν ότι δεν έχουν «φωνή»

και ότι με ατομική κινητοποίηση δεν μπορούν να επηρεάζουν την διαδικασία λήψεως αποφάσεων, ενώ παράλληλα δεν υπάρχει κανένας κατευνασμός, με οποιοδήποτε τρόπο, της αδικίας που αυτοί αισθάνονται, τότε είναι πιθανό να συνεχίσουν την ανοδική πορεία στην πυραμίδα αυτή.

- Το δεύτερο επίπεδο ονομάζεται *μετατόπιση της οργής*. Διαχρονικά στην επιστήμη της ψυχολογίας υφίσταται ο μηχανισμός της μετατόπισης των συναισθημάτων, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στο φαινόμενο της τρομοκρατίας, καθώς πολλές τρομοκρατικές πράξεις εμπεριέχουν ή αποδίδονται σε μετατόπιση οργής. Στο στάδιο αυτό, τα άτομα που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ετοιμότητα να εκφράσουν και σωματικά την μετατόπιση της οργής τους, (συχνά επηρεαζόμενοι από άλλους) αναζητούν έναν «εχθρό» για να τοποθετήσουν και να δικαιολογήσουν την οργή αυτή. Ψάχνουν ευκαιρίες να ανέβουν στο επόμενο επίπεδο και να αναλάβουν δράση εναντίον αυτόν που εκλαμβάνουν ως εχθρούς, ενώ παράλληλα αρχίζουν να απενοχοποιούν όλο και περισσότερο την έννοια της τρομοκρατίας.

- Το τρίτο επίπεδο αφορά τους *ηθικούς φραγμούς*. Στο στάδιο αυτό, υλοποιείται ο πιο σημαντικός μετασηματισμός στην ψυχοσύνθεση του ατόμου, καθώς αρχίζει να συνδέεται σταδιακά με την ηθική των τρομοκρατικών οργανώσεων και να αντιμετωπίζει την τρομοκρατία ως μία δικαιολογημένη πολιτική. Από την πλευρά τους, οι τρομοκρατικές οργανώσεις προσπαθούν να αποσυνδέσουν τους υποψήφιους τρομοκράτες από τους ηθικούς κανόνες που καθορίζονται από τα κράτη και τις κοινωνίες και να τους οδηγήσουν στα ηθικό πλαίσιο που οι ίδιες ορίζουν. Στην περίπτωση της ισλαμιστικής τρομοκρατίας, το πλαίσιο αυτό ορίζεται με βάση την ερμηνεία του Ισλάμ. Αποδίδοντας έναν ιερό και στην δράση τους, καλλιεργείται στα άτομα αυτά η πεποίθηση ότι έως τότε περιβαλλόντουσαν από σαθρές ηθικές αντιλήψεις κι ότι οφείλουν να αναλάβουν δράση ώστε να αναμορφώσουν την κοινωνία. Εν τέλει, τα άτομα που συμμερίζονται τις ίδιες απόψεις αποτελούν το νέο τους «σπιτικό».

- Το τέταρτο επίπεδο μπορεί να αποδοθεί με την έκφραση *«εμείς ενάντια στους άλλους»*. Τα άτομα εντάσσονται στις τρομοκρατικές οργανώσεις και καθορίζεται ποιος θα είναι ο ρόλος τους. Ταυτόχρονα, αποκτούν κατηγορηματική σκέψη αναφορικά με την δράση της οργάνωσης, αντιλαμβάνονται όλες τις ενέργειες ως απόλυτα νόμιμες και

συνειδητοποιούν ότι δεν υπάρχει τρόπος διαφυγής. Πλέον στα μάτια τους ο κόσμος κατηγοριοποιείται αυστηρά σε συμμάχους και εχθρούς.

- Το πέμπτο και τελευταίο στάδιο είναι η *διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών και οι ανασταλτικοί μηχανισμοί του ατόμου*. Οι τρομοκράτες πλέον έχουν ενστερνιστεί πλήρως το «εμείς εναντίον των άλλων», έχουν προετοιμαστεί ψυχολογικά, έχουν αποκτήσει κίνητρο και ετοιμάζονται να προβούν στην διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών που πιθανόν να προκαλέσουν την απώλεια πολλών ανθρώπινων ζωών. Δεν αναστέλλονται από κανένα ηθικό φραγμό, καθώς πέρα από την νομιμοποίηση των τρομοκρατικών ενεργειών σε προηγούμενο στάδιο, θεωρούν τον θάνατο ως παράπλευρη απώλεια για την επίτευξη ενός ανώτερου σκοπού. Ειδικά στην περίπτωση των εξτρεμιστών ισλαμιστών - βομβιστών αυτοκτονίας, το γεγονός ότι δεν έχουν την παραμικρή σύνδεση με τα θύματα – ούτε οπτική επαφή στις περισσότερες περιπτώσεις – έχει ως αποτέλεσμα να εξανεμίζεται οποιαδήποτε ενδεχόμενη αναστολή.

1.2 Διαδικασία Ριζοσπαστικοποίησης

Υπό την απειλή του φαινομένου της ισλαμιστικής τρομοκρατίας στην Ευρώπη, τα τελευταία χρόνια η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από την ριζοσπαστικοποίηση των Ευρωπαίων – μουσουλμάνων και την υιοθέτηση ακραίων θρησκευτικών απόψεων και ιδεών ικανών να τους οδηγήσουν στον εξτρεμισμό. Η διασύνδεση του εγκλήματος και της θρησκείας θεωρείται ότι διευκολύνει την προσφυγή στην τρομοκρατική βία, κι αυτό είναι δυνατό να υλοποιηθεί κυρίως σε μικρούς χώρους κοινωνικοποίησης, όπως οι φυλακές και οι υποβαθμισμένες και απομονωμένες συνοικίες. Αυτό είναι πιθανό να συμβαίνει επειδή τα άτομα που ζουν σε περιθωριοποιημένα περιβάλλοντα θεωρούνται πιο ευάλωτα στην τρομοκρατική προπαγάνδα.⁹

Οι ορισμοί που δίνονται για την ριζοσπαστικοποίηση διαφέρουν σε λεπτομέρειες ανά χώρα και ανά αρμόδιο οργανισμό της ΕΕ. Σε ένα γενικό, πλαίσιο ως ριζοσπαστικοποίηση δύναται να οριστεί η κοινωνική διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο ενστερνίζεται ένα σύνολο αξιών και ιδεολογικών αντιλήψεων, το οποίο μπορεί να τον οδηγήσει σε διενέργεια εξτρεμιστικών πράξεων καθώς και τρομοκρατικών ενεργειών, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο.

⁹ D'Amato S. (2019) «Islamization of criminal behavior: The path to terrorism? Terrorist threat and crime in French counterterrorism policy-formulation». *European Journal of Criminology*. Vol 16, σ. 332-335

Έτσι, λοιπόν, στο αξιακό σύστημα ενός ριζοσπαστικοποιημένου ανθρώπου, η αποδοχή της χρήσης βίας είναι δικαιολογημένη και απαραίτητη για την επιβολή κοινωνικών αλλαγών.

Ωστόσο, η ιδεολογία και η θρησκεία δεν είναι οι μόνες πηγές που τροφοδοτούν την ριζοσπαστικοποίηση. Σημαντικό παράγοντα αποτελούν κοινωνικά και πολιτικά κριτήρια, οι κοινωνικές διακρίσεις, η περιθωριοποίηση κάποιων κοινοτήτων καθώς και η απογοήτευση που απορρέει από τα ανωτέρω.¹⁰

Σύμφωνα με τον κ. Καρατράντο, ο οποίος, στο βιβλίο του « Σφάξε με αγά μου να αγιάσω» συνοψίζει τα συμπεράσματα. διαφόρων μελετητών, καταλήγει πως η προπαρασκευαστική πορεία της ριζοσπαστικοποίησης έχει τρία στάδια καθώς κι ότι ως κοινωνική διαδικασία περνάει από τέσσερις φάσεις.

Αναφορικά με την πορεία της ριζοσπαστικοποίησης, αρχικά κυριαρχεί το αίσθημα αδικίας ή του παραπόνου που καταβάλλει το εν λόγω άτομο μέσω της αίσθησης περιθωριοποίησης ή απόρριψης, τη πιθανή πεποίθηση για την δίωξη των ομόθρησκών του στην Ευρώπη και ανά τον κόσμο καθώς και την αναζήτηση ταυτότητας και ενός βαθύτερου νοήματος. Επόμενο στάδιο είναι η ιδεολογία/αφήγημα, καθώς αυτό το αφηρημένο αίσθημα της αδικίας πλέον αποκτά μία συγκεκριμένη ιδεολογική κατεύθυνση. Έτσι, λοιπόν, η ιδέα της άμυνας έναντι της επίθεσης που δέχεται η θρησκεία του και η εν γένει προστασία της κοινωνίας των Πιστών του Ισλάμ καθώς και η ένταξή του σε μια υπερεθνική κοινότητα οδηγεί το άτομο να αποστραφεί την δημοκρατία και τον δυτικό τρόπο ζωής. Τελικό στάδιο είναι η κινητοποίηση, όπου το άτομο πλέον αρχίζει να αλληλεπιδρά με άτομα τα οποία έχουν κοινές αντιλήψεις.

Όσον αφορά την εξέλιξη της κοινωνικής διαδικασίας της ριζοσπαστικοποίησης, αυτή περιέχει τις εξής φάσεις για τον εν δυνάμει ριζοσπαστικοποιημένο μουσουλμάνο : α) την προ-ριζοσπαστικοποίησης, όπου διάφοροι παράγοντες οδηγούν έναν ιδιώτη στην αποδοχή του εξτρεμισμού και στην κατεύθυνση προς την ριζοσπαστικοποίηση , β) τον προσηλυτισμό, όπου συντελούνται η εμβάθυνση στην θρησκεία, η απόκτηση μιας ισχυρής θρησκευτικής ταυτότητας και η αποδοχή ριζοσπαστικοποιημένης ερμηνείας της, γ) την κατήχηση, η οποία συνδέεται στενά με την ριζοσπαστικοποιημένη εκδοχή του Ισλάμ· το άτομο αρχίζει να απομονώνεται από την προηγούμενη ζωή του και να αποστρέφεται τις δυτικές αξίες και δ) την δράση, όπου το άτομο νιώθει πλέον υποχρεωμένο να προβεί σε τρομοκρατική ενέργεια και ξεκινάει τις προπαρασκευαστικές πράξεις.¹¹

¹⁰ EU,«Ριζοσπαστικοποίηση στην ΕΕ: Τι είναι και πώς μπορεί να προληφθεί;» διαθέσιμο στο: <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20210121STO96105/rizospastikopoiisi-stin-ee-ti-einai-kai-pos-mporei-na-prolifthei>, (Ανακτήθηκε 08/03/2021)

¹¹ Καρατράντος, Τ, (2016), «"Σφάξε με Αγά μου να αγιάσω" Ισλαμικό Κράτος, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Ελλάδα», Επίκεντρο, Αθήνα., σ 51-62

Ακολουθώντας την ροή της εποχής, η διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης υλοποιείται κατά κύριο λόγο μέσω του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων, τα οποία αποτελούν κανάλια για την διάδοση εξτρεμιστικών απόψεων. Επίσης, λειαίνουν το έδαφος για την διάχυση προπαγάνδας τόσο από τζιχαντιστές όσο και από ακροδεξιούς εξτρεμιστές, καθώς παρέχουν εύκολη και γρήγορη πρόσβαση σε ένα ευρύ κοινό, διευρύνοντας τις δυνατότητες στρατολόγησης. Πέρα από το διαδίκτυο όμως, εστίες ριζοσπαστικοποίησης δύνανται να αποτελέσουν και τα σχολεία, τα πανεπιστήμια, οι χώροι λατρείας και τα σφραονιστικά ιδρύματα.¹² Έναν ακόμα σημαντικό παράγοντα ριζοσπαστικοποίησης, την δεδομένη χρονική στιγμή, συνιστά η μεταναστευτική κρίση, η οποία, σε συνδυασμό με την αύξηση των τρομοκρατικών ενεργειών, έχει προκαλέσει πόλωση στις κοινωνίες των χωρών της ΕΕ και τροφοδοτεί τον ισλαμιστικό αλλά και τον ακροδεξιό εξτρεμισμό.¹³ Επιπρόσθετα, στην πορεία της ριζοσπαστικοποίησης ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν και οι τοπικοί ιεροκήρυκες του Ισλάμ, οι λεγόμενοι ιμάμηδες, κυρίως στο στάδιο της κατήχησης. Επιφορτισμένοι να κηρύττουν επί ευρωπαϊκού εδάφους στις μουσουλμανικές κοινότητες, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αποκαλούμενοι «Ιμάμηδες του μίσους»¹⁴ - έχοντας ασπαστεί το ακραίο Ισλάμ κι εκφωνώντας είτε δια ζώσης είτε διαδικτυακά κηρύγματα μίσους σε βάρος των δυτικών κοινωνιών - παρακινούν νέους ανθρώπους σε διάπραξη εξτρεμιστικών ενεργειών, κάνοντας λόγο για πόλεμο ενάντια στους άπιστους.¹⁵

¹² EU, «Ριζοσπαστικοποίηση στην ΕΕ: Τι είναι και πώς μπορεί να προληφθεί;» όπ.π (υπ 10)

¹³ Καρατράντος Τ. «Η ριζοσπαστικοποίηση μετά την ISIS/ DAESH και οι προκλήσεις για την Ευρώπη», διαθέσιμο στο <https://www.eliamep.gr/publication/%CE%B7-%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA/> (Ανακτήθηκε 08/03/2021)

¹⁴ Ήδη σε χώρες όπως η Αυστρία, η Γαλλία, η Γερμανία, το Ηνωμένο βασίλειο, η Βουλγαρία, η Ολλανδία, η Νορβηγία αλλά ακόμα και Η Ελλάδα, έχουν υπάρξει αποδεδειγμένα περιστατικά όπου οι αποκαλούμενοι «Ιμάμηδες του μίσους» μέσα από τα κηρύγματα τους έχουν επιδοκιμάσει τα τρομοκρατικά χτυπήματα των ισλαμιστικών οργανώσεων επί ευρωπαϊκού εδάφους, έχουν ορκιστεί υποταγή σε αυτές ή έχουν επιχειρήσει να στρατολογήσουν νέα άτομα, καθώς ακόμα έχουν συμμετάσχει και σε λαθραία δίκτυα μεταφοράς μαχητών στην Ευρώπη. Όμως η δράση τους δεν είναι πάντα πολύκροτη και εμφανής, καθώς αρκετοί από αυτούς λειτουργούν αθόρυβα και με μυστικοπάθεια, χωρίς να προκαλούν εντυπώσεις στο ευρύ κοινό, δυσχεραίνοντας έτσι τον εντοπισμό τους, δεδομένου και του θρησκευτικού τους αξιώματος. - DW, «Dealing With Europe's Hate-Preachers» διαθέσιμο στο: <https://www.dw.com/en/dealing-with-europes-hate-preachers/a-1654272> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹⁵ DW, «Dealing With Europe's Hate-Preachers», όπ.π (υπ 14)

1.3 Μοναχικοί Λύκοι –Home grown terrorism – Επιστρέφοντες μαχητές

Εσωτερική τρομοκρατία (Home grown terrorism) ονομάζεται το φαινόμενο κατά το οποίο άτομα τα οποία έχουν γεννηθεί κι έχουν ανατραφεί σε δυτικές κοινωνίες – και κατ' επέκταση έχουν εν γένει γαλουχηθεί με την ευρωπαϊκή κουλτούρα - ριζοσπαστικοποιούνται κι οδηγούνται σε χτυπήματα εναντίον στην χώρα υπηκοότητάς τους.

Ένα δεύτερο φαινόμενο, που προκαλεί τρόμο αλλά και συνάμα πρόκληση για τα Ευρωπαϊκά κράτη είναι η δημιουργία *αλλοδαπών μαχητών (foreign fighters)*. Πρόκειται για μεμονωμένους Ευρωπαίους πολίτες, οι οποίοι αποχωρούν εθελοντικά από τις χώρες τους προκειμένου να λάβουν μέρος σε συγκρούσεις που διεξάγονται σε μία ξένη περιοχή - εν προκειμένω στο Ιράκ και την Συρία - εντασσόμενοι κυρίως στην τρομοκρατική οργάνωση ISIS.¹⁶ Οι αλλοδαποί μαχητές προκαλούν τρόμο αλλά και συνάμα πρόκληση για τα Ευρωπαϊκά κράτη. Αυτό συμβαίνει γιατί με την εμπειρία και την εκπαίδευση που φέρουν από τις πολεμικές συρράξεις στην Μέση Ανατολή στις οποίες έλαβαν μέρος, θεωρείται πολύ πιθανό να επιδιώξουν να προκαλέσουν τρομοκρατικά χτυπήματα και στα ευρωπαϊκά εδάφη. Μέχρι το 2015 θεωρείται ότι περισσότεροι από 5000 ευρωπαίοι πολίτες ταξίδεψαν στην Μέση Ανατολή για να πολεμήσουν και να ενταχθούν σε τρομοκρατικές οργανώσεις.¹⁷ Επιπρόσθετα, θεωρείται πολύ μεγάλος ο κίνδυνος από την προσπάθειά τους να ριζοσπαστικοποιήσουν και να εκπαιδεύσουν νέα άτομα. Συνιστά μεγάλη πρόκληση για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, λοιπόν, τόσο ο εντοπισμός και η καταστολή τους όσο και η προσπάθεια για την αποριζοσπαστικοποίησή τους και την επανένταξή τους στις κοινωνίες.¹⁸

Ο όρος *μοναχικός λύκος* αναφέρεται στην αυτονόμηση του ατόμου που σε συνδυασμό με την βαθύτατη ριζοσπαστικοποίησή του, τον οδηγεί να διαπράξει ένα τρομοκρατικό χτύπημα κατά πρωτοβουλία, και χωρίς αυτό να αποτελεί προϊόν συντονισμένης επίθεσης κάποιας τρομοκρατικής οργάνωσης.¹⁹ Οι μοναχικοί λύκοι αποτέλεσαν το σημαντικότερο μοντέλο αξιοποίησης τζιχαντιστών από το Ισλαμικό Χαλιφάτο χάρη στην επιτυχημένη προπαγάνδα

¹⁶ Καρατράντος Τ. (2016), «"Σφάξε με Αγά μου να αγιάσω"» όπ.π (υπ 11) σ 70-79

¹⁷ Εγχειρίδιο Δικτύου για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση (RAN), «Αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών και των οικογενειών τους», διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_el.pdf, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹⁸ Ομοίως

¹⁹ Ιορδανίδης Π. «'Μοναχικοί λύκοι' και ριζοσπαστικοποίηση» διαθέσιμο στο: <https://www.offlinepost.gr/2019/03/17/world-stories-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%B1%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BB%CF%8D%CE%BA%CE%BF%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%81%CE%B9%CE%B6%CE%BF%CF%83%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA/> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

του και το βοήθησε να μεγεθυνθεί καρπώνοντας τα αποτελέσματα των αυτόνομων χτυπημάτων αυτών. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η δημιουργία των μοναχικών λύκων - σε ένα μεγάλο βαθμό- είναι ένα αποκύημα της home-grown τρομοκρατίας.²⁰

Συνοπτικά, σε μία προσπάθεια να κατηγοριοποιηθούν τα αίτια που είναι πιθανό να οδηγήσουν ένα άτομο στην ριζοσπαστικοποίηση εντός της ΕΕ, παρατηρούνται : α) ο κοινωνικός αποκλεισμός, β) ο οικονομικός αποκλεισμός, γ) η αποτυχία της ενσωμάτωσης από την χώρα υποδοχής, δ) η απογοήτευση από την εξωτερική πολιτική της χώρας αυτής, ε) ο ρατσισμός που υφίσταται εξαιτίας της καταγωγής του, στ) οι πνευματικές ανησυχίες και η προσπάθεια αυτό-ολοκλήρωσης, ζ) η διολίσθηση σε ριζοσπαστικές ομάδες, η) η αναζήτηση έμπνευσης και πρότυπων, θ) οι προσωπικές φιλοδοξίες για την εκπλήρωση ενός απώτερου σκοπού ή για προσωπική ανάδειξη σε μία κοινωνική ομάδα .²¹ Επιπλέον, υφίστανται κι άλλα αίτια μίσους των μουσουλμάνων έναντι των δυτικών, όπως η αποικιοκρατία, η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ αλλά και η αλλοίωση των μουσουλμάνων λόγω συνύπαρξης τους με δυτικούς.²²

2. ΙΣΛΑΜΙΣΤΙΚΗ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΕ

2.1 Ισλάμ -Ιστορική Αναδρομή

Για να γίνει ευκολότερα αντιληπτή η έννοια της ισλαμιστικής τρομοκρατίας επιτάσσεται να αναλυθεί από την βάση της, που είναι το Ισλάμ. Το Ισλάμ είναι μία μονοθεϊστική θρησκεία που δημιουργήθηκε τον 7^ο αιώνα μΧ και ορίζει ένα θρησκευτικό και πολιτικό πλαίσιο για την κοινωνία των πιστών του, η οποία αποκαλείται Όμμα, ενώ οι πιστοί του αποκαλούνται μουσουλμάνοι ²³ . Αποτελεί την δεύτερη αριθμητικά πολυπληθέστερη θρησκεία στον κόσμο, μετά τον χριστιανισμό, με τον εκτιμώμενο πληθυσμό των πιστών του

²⁰Καρατράντος Τ. (2016), «*Σφάζε με Αγά μου να αγιάσω*» όπ.π (υπ 11) , σελ. 48.

²¹ Προδρομίτης Γ. «Ριζοσπαστικοποίηση και εξτρεμισμός» στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/52749_rizospastikopoiisi-kai-extremismos, (Ανακτήθηκε 03/12/2020)

²²Σουκούλης Θ., (2017) «*Ισλαμικός ριζοσπαστισμός και ευρωπαϊκή ασφάλεια*», Διπλωματική εργασία, Κόρινθος :Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, σ. 13-16

²³ Από το ρήμα aslama= υποτάσσομαι, μετοχή mouslim = αυτός που υποτάσσεται. Ζιάκκας, Γ(2004) «*Ιστορία των θρησκευμάτων. Β', το Ισλάμ*», Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, σ. 152

να υπολογίζεται στο 1,6 δις²⁴, ενώ γεωγραφικά κυριαρχεί στην Βόρεια και Ανατολική Αφρική, την Μέση Ανατολή και στην Κεντρική Ασία.

Οι πιστοί του Ισλάμ δεν θεωρούν ότι η θρησκεία τους είναι μόνο ένα σύστημα πίστης, λατρείας, σκέψης και συμπεριφοράς όπως σε κάθε άλλη θρησκεία²⁵. Στην πραγματικότητα, για αυτούς είναι ένας τρόπος πολιτικό-κοινωνικής οργάνωσης, αφού συνενώνει τη θρησκευτική με την πολιτική εξουσία και ταυτίζει τον θρησκευτικό νόμο (sharia)²⁶ με τον νόμο του κράτους²⁷. Αυτό το σύστημα κανόνων, αξιών και αρχών χρωματίζεται ιδεολογικά μέσω της θρησκείας του Ισλάμ και υποδεικνύει έναν λεπτομερή κώδικα συμπεριφοράς και ευσεβούς ζωής. Παράλληλα, αποτελεί έναν σημαντικό φορέα ομοιογένειας και ενότητας, που επιδρά θετικά στην διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Έτσι, ο πιστός μουσουλμάνος ανήκει πρώτα στην Ούμμα και μετά στο έθνος ή το κράτος.²⁸

Βασικό και ιερότατο κείμενο του Ισλάμ είναι το κοράνι, ενώ ο τρόπος εφαρμογής του (Σούννα) ορίστηκε από τον ιδρυτή και τελευταίο προφήτη του, τον Μωάμεθ, ο οποίος καταγόταν από την Σαουδική Αραβία.²⁹ Ο Μωάμεθ μέσα από τα κηρύγματα του, ένωσε και οργάνωσε την αραβική κοινωνία και χρησιμοποιώντας ως μέσο μια μονοθεϊστική θρησκεία, διαμόρφωσε το θρησκευτικό και πολιτικό πλαίσιο κανόνων που ήταν απαραίτητο, προκειμένου να προσπεραστούν οι διαμάχες και οι διακρίσεις μεταξύ των αραβικών φυλών³⁰. Εκτός από πνευματικός καθοδηγητής, υπήρξε το πρότυπο του πολιτικού, στρατιωτικού και θρησκευτικού ηγέτη, εφαρμόζοντας ένα ολοκληρωμένο πολιτικό πρόγραμμα στην κοινότητα των πιστών.³¹ Στο πέρασμα του χρόνου, υπήρξαν διάφορες ερμηνείες και αναλύσεις του περιεχομένου του Κορανίου και γενικότερα της Σαρίας, γεγονός που δημιούργησε ασάφειες

²⁴ Pew Research Center, «Religious Composition by Country, 2010 – 2050» διαθέσιμο στο: <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projection-table/2020/number/all/>, (Ανακτήθηκε 15/02/2021)

²⁵ Σακκάς Γ. (2002). «Οι Άραβες, στη νεότερη και σύγχρονη εποχή», Πατάκη, Αθήνα. σ. 161

²⁶ Η Σαρία (Shariahal -islamiya – Ισλαμική Οδός είναι ένα σύστημα απαράβατων και αδιαμφισβήτητων νόμων, για θέματα τόσο ιδιωτικού όσο και δημόσιου βίου. Ο «γενικός νόμος» του Ισλάμ εμπλουτίζει νομοθετικά τις υπάρχουσες πηγές Ισλαμικού δικαίου, αφού περιλαμβάνει διατάξεις για την ρύθμιση των οικονομικών σχέσεων και των εμπορικών συναλλαγών, του ποινικού δικαίου, ενώ υποδεικνύει και τρόπους διακυβέρνησης του κράτους. - Σακκάς Γ. (2002) όπ.π (υπ 25), σ. 169

²⁷ Ζιάκκας, Γ. (2004) «Ιστορία των θρησκευμάτων. Β', το Ισλάμ», Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη, σ.152-158

²⁸ Σακκάς Γ. (2020) όπ.π , (υπ 3) , σ. 127

²⁹ Σακκάς Γ. (2002) όπ.π (υπ 25), σ.162-165

³⁰ Στην αρχή ο Μωάμεθ, παρουσιαζόταν ως κομιστής του μηνύματος του Θεού, στους κορανικούς στίχους που συντάχθηκαν στην Μεδίνα, παρατηρείται η χρήση του προσωνυμίου «rasul Allah», (αγγελιοφόρος του Θεού), όπου υποδηλώνει ότι οι πράξεις του και οι δραστηριότητες του, ανατέθηκαν από τον Θεό. Πατέλος Κ, (2004) «Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ», Κριτική, Αθήνα, σ. 40-43

³¹ Bernard L. (1993) «Άραβες στην Ιστορία» (μετάφραση από την αγγλική Κωστελένος Δημήτρης) Γκοβόστη, Αθήνα, σ. 53-55

αλλά και έδωσε στον καθένα την δυνατότητα να τα ερμηνεύει κατά το δοκούν.³² Το ίδιο συμβαίνει και με τον όρο τζιχάντ που περιλαμβάνεται στο Κοράνι και αφορά τον ένοπλο αγώνα. Ενδεικτικά υπάρχει η εκδοχή του αμυντικού τζιχάντ που είναι ο πόλεμος ενάντια σε αυτούς που θέλουν να εξαλείψουν το Ισλάμ και την κοινωνία των πιστών του κι είναι και το επιθετικό τζιχάντ το οποίο αφορά την διάδοση του Ισλάμ στους απίστευτους καθώς και την τιμωρία όσων μουσουλμάνων δεν ακολουθούν τις ισλαμικές αρχές.³³

Φυσικά, όπως γίνεται αντιληπτό, η χρονική στιγμή που εξελίχθηκαν τα ανωτέρω, η καταγωγή του Μωάμεθ, η χρήση της αραβικής γλώσσας για την διάδοση της θρησκείας αλλά και μετέπειτα για την συγγραφή του Κορανίου στην περιοχή της Αραβικής χερσονήσου, οδηγούν στο συμπέρασμα της συμπίεσης της Ιστορίας των Αράβων με αυτή του Ισλάμ. Επιπλέον, το Ισλάμ στους πρώτους αιώνες ζωής και εξέλιξής του, μετετρέπη από μια θρησκεία σε μια πολιτική ιδεολογία³⁴, κινηματικής μορφής, με στόχο την αναμόρφωση και αναβάθμιση της αραβικής κοινωνίας.

Όλα τα ανωτέρω παρέχουν τα εχέγγυα ώστε το Ισλάμ, και προφανώς η ακραία εκδοχή του, να αποτελέσει πρόσφορο έδαφος - τόσο ιδεολογικά όσο και πολιτικά - για την ριζοσπαστικοποίηση ενός μουσουλμάνου. Ωστόσο, είναι παράλογη η ταύτιση που υφίσταται ο ευρύτερος μουσουλμανικός κόσμος, με την βία και τον εξτρεμισμό τα τελευταία χρόνια. Ισλάμ ή Ισλαμισμός είναι δύο έννοιες που για ένα μεγάλο ποσοστό της κοινής γνώμης, είναι συνώνυμες, παρόλο που η πρώτη αφορά μια μεγάλη μονοθεϊστική θρησκεία και η δεύτερη μια πολιτική ιδεολογία και πιο συγκεκριμένα, ένα υποσύνολο του Ισλάμ, το οποίο όμως χρησιμοποιεί την θρησκεία ως πλαίσιο αναφοράς³⁵. Όπως προαναφέρθηκε, η ιστορία της θρησκείας του Ισλάμ χρονολογείται από τις αρχές του 7^{ου} αιώνα έως και σήμερα, ενώ το φαινόμενο του «Ισλαμισμού» πρωτοεμφανίζεται πριν από περίπου 150 χρόνια, δηλαδή κατά την περίοδο της δυτικής αποικιοκρατίας.

³² «Θρησκείες του κόσμου» διαθέσιμο στο <https://sites.google.com/site/lykmworldreligions/islamismos> (Ανακτήθηκε 03/12/2020)

³³ Παπαγεωργίου Φ/Σαμούρης Α, (2012), όπ.π (υπ 2), σ.130-135

³⁴ Αγκουν Μ. (2006) «*Islam: To Reform or to Subvert?*» Saqi Books, London, σ. 34-40

³⁵ Κουργιώτης Π. (2016). «*Η πρώτη νιότη του Ισλαμισμού*», Ζήτρος, Θεσσαλονίκη σ. 11-14

2.2 Τάσεις του Πολιτικού Ισλάμ και Εξτρεμισμός

Η περίοδος της αποικιοκρατίας υπήρξε, αναμφίβολα, η πιο σημαντική πρόκληση που αντιμετώπισε ο αραβό-μουσουλμανικός κόσμος. Μια περίοδος που σηματοδοτήθηκε από την παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τον διαμελισμό της από τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις μετά την λήξη του Α΄ Παγκοσμίου. Η ευρωπαϊκή αποικιακή διείσδυση στις αραβόφωνες κοινωνίες πραγματοποιήθηκε σταδιακά και γνώρισε την κορύφωσή της τον 20^ο αιώνα. Η πολιτική αυτή επέφερε μεταβολές (θρησκευτικές, οικονομικές, πολιτιστικές), οι οποίες προκάλεσαν την ανάδυση πολιτικών ρευμάτων και τάσεων στο σουνιτικό Ισλάμ, με κύριο ιδεολογικό κίνητρο την «Ισλαμική Αναγέννηση» και την κατάκτηση της ανεξαρτησίας μέσω ενός παν-ισλαμικού μετώπου. Η θρησκεία, λοιπόν, λειτούργησε ως πεδίο αναφοράς για την αντίσταση εναντίον του ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού, αφού τα ιδανικά όπως η «πατρίδα», το «έθνος», « η εθνική τιμή και δόξα» είχαν ταυτόχρονα θρησκευτικές προεκτάσεις και συνδέονταν στενά με τις θρησκευτικές παραδόσεις³⁶.

2.2.1 Το πρώτο κύμα της «Διεθνούς Τζιχάντ»:

Το Ισλαμικό εξτρεμιστικό κίνημα έφτασε στο απόγειο της δύναμής του, τη δεκαετία του 80', κατά τη διάρκεια του αγώνα κατά των Σοβιετικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν. Οι Σαλαφιστές³⁷ της Αραβικής χερσονήσου και οι αδελφοί Μουσουλμάνοι ένωσαν τις δυνάμεις τους με στόχο την στήριξη των ομόθρησκών τους στο Αφγανιστάν. Βασικός καθοδηγητής σε αυτή την προσπάθεια υπήρξε ο Παλαιστίνιος Αμπντουλάχ Αζάμ, ο οποίος ανέλαβε την στρατολόγηση και τον ανεφοδιασμό των «μουτζαχεντίν» στο όνομα του «αμυντικού Τζιχάντ»³⁸.

Το εγχείρημα των Σουνιτών μουσουλμάνων στηρίχθηκε από τις ΗΠΑ, τις εξυπηρετούσε η έκβαση αυτή. Μέσω της CIA επετεύχθη συγκρότηση και η στελέχωση των «Μαχητών

³⁶ Kalin I. (2012) *«Ισλάμ και Δύση»* (μετάφραση από την αγγλική, Βερβερίδου Μαρία), Παπαζήση, Αθήνα, σ.170

³⁷ Οι σαλαφιστές είναι υπερσυντηρητικοί σουνίτες μουσουλμάνοι Το όνομά τους προέρχεται από το «σαλάφ», που σημαίνει «πρόγονος», γιατί προσπαθούν να ακολουθήσουν τον τρόπο ζωής των πρώτων αγνών μουσουλμάνων. Ο σαλαφισμός είναι μια αντίληψη κοσμικού και θρησκευτικού φανατισμού που ερμηνεύει το Κοράνι κατά γράμμα, αυστηρά και πουριτανικά. Πολλοί από τους σαλαφιστές, αλλά όχι όλοι, είναι και τζιχαντιστές. Αποτελούν σήμερα το ισλαμιστικό κίνημα που εξαπλώνεται γρηγορότερα παγκοσμίως. -Μποζανίνου Τ. «Τι είναι και τι θέλουν οι σαλαφιστές», διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2013/06/01/world/ti-einai-kai-ti-theloyn-oi-salafistes/> (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

³⁸ Koppel G. (2020) *«Εξοδος από το χάος. Κρίση στην Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή»* (μετάφραση από την γαλλική, Κομνηνέλλη Αριστέα), Κλειδάριθμος, Αθήνα, σ. 55-58

Ελευθερίας», ενώ δημιουργήθηκε και το γραφείο υπηρεσιών (ΜΑΚ)³⁹, που σαν κύριο στόχο είχε τον συντονισμό της στρατολόγησης και της συγκέντρωσης κεφαλαίων. Σχεδόν μετά από δέκα χρόνια πολέμου, οι «τζιχαντιστές» κερδίζουν και οι ΗΠΑ προκαλούν ένα ισχυρό χτύπημα στην Σοβιετική Ένωση μέσω της εργαλειοποίησης του Τζιχάντ με γνώμονα το συμφέρον τους. Χιλιάδες μαχητές εκπαιδεύτηκαν υπό την επίβλεψη της CIA για την ενίσχυση του αντισοβιετικού αγώνα, κι όλοι αυτοί αποτέλεσαν την πρώτη γενιά υποστηρικτών του Μπιν Λάντεν⁴⁰.

2.2.2 Το δεύτερο κύμα της «Τζιχάντ»:

Η 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, σηματοδοτείται ως η πρώτη πολεμική ενέργεια εξωτερικού εχθρού που επιχειρείται σε αμερικανικό έδαφος από την εποχή της αγγλικής εκστρατείας το 1812.⁴¹ Η επίθεση πραγματοποιείται από τον πρώην αντι-Σοβιετικό σύμμαχο, την Αλ-Καϊντα, και εγκαινιάζει την σύγχρονη μορφή της τρομοκρατίας. Ο τρόπος σύγκρουσης που επιλέχθηκε χαρακτηριζόταν από τρία στοιχεία: 1) την ασύμμετρη διάστασή της (όπου μετετράπη η τρομοκρατία σε πραγματική πράξη παγκοσμίου πολέμου), 2) την ζωντανή τηλεοπτική κάλυψη του γεγονότος, που λειτούργησε πολλαπλασιαστικά για την απήχηση του μηνύματος που η τρομοκρατική οργάνωση, ήθελε να μεταδώσει⁴² 3) Ο συνδυασμός αυτών των δύο λειτούργησε ως πρόκληση, με σκοπό να τραβήξει τα δυτικά στρατεύματα στο Αφγανιστάν και να τα παγιδεύσει – οδηγώντας τα σε ήττα⁴³. Ύστερα από αυτό, η Al Qaeda μετατράπηκε σε ιδεολογικό σημείο συνάντησης των τρομοκρατικών ομάδων που διαμόρφωσαν ένα αποκεντρωμένο δίκτυο.⁴⁴

Η 11^η Σεπτεμβρίου, προκάλεσε μια αλληλουχία γεγονότων και σοβαρών γεωπολιτικών μεταβολών. Αρχικά, διαμόρφωσε ένα κοινό μέτωπο των κρατών της Δύσης για την καταπολέμηση της Διεθνούς Τρομοκρατίας. Μέχρι και εκείνη την περίοδο, τα χτυπήματα της διεθνούς τρομοκρατίας αντιμετώπιζονταν κυρίως ενδοκρατικά. Στο πλαίσιο της πάταξης της

³⁹Η οργάνωση αυτή μετά τη δολοφονία του Αζάμ, τον Νοέμβριο του 1989, ενσωματώθηκε στην Αλ - Καϊντα. Kerel G. (2020), ομοίως, σ. 56

⁴⁰Roy O. (2003) «Οι ανταπότες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου», (μετάφραση από την γαλλική, Ζαρταμόπουλος Νίκος), Εστία, Αθήνα, σ. 70

⁴¹ Roy O. (2003), όπ.π (υπ 40), σ. 13

⁴²Kerel G. (2001), «Τζιχάντ. Ο Ιερός πόλεμος» », (μετάφραση από την γαλλική, Τσερεζολέ Ελένη), Καστανιώτη, Αθήνα, σ. 462

⁴³Kerel G. (2020), «Εξόδος από το χάος.» όπ.π (υπ38), σ. 128

⁴⁴ Γκουναράτνα Ρ. (2002) «Αλ Καϊντα. Το παγκόσμιο δίκτυο του τρόμου», (μετάφραση από την αγγλική Νικόλας Νίτσας), Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα , σ. 51-55

διεθνούς τρομοκρατίας και του δόγματος «WagonTerror», οι ΗΠΑ κηρύττουν τον πόλεμο στο Αφγανιστάν, με στόχο την ανατροπή του καθεστώτος των «Ταλιμπάν», το οποίο παρείχε άσυλο στους τρομοκράτες⁴⁵ και τον Οσάμα Μπιν Λάντεν. Το 2003, υπό το νέο αμερικανικό δόγμα «Άξονας του Κακού», πραγματοποιείται η στρατιωτική εκστρατεία κατά του Ιράκ με το επιχείρημα της ενδεχόμενης συνεργασίας Σαντάμ Χουσεΐν- Αl Qaeda και της παράνομης ανάπτυξης όπλων μαζικής καταστροφής.

2.2.3 Το τρίτο κύμα της «Τζιχάντ»

Ο πόλεμος στο Ιράκ σηματοδότησε για την Δύση ένα νέο κύκλο τρομοκρατικών χτυπημάτων, τα οποία έλαβαν χώρα ως επί των πλείστον στο εσωτερικό της Ευρώπης. Τα χτυπήματα αυτά πραγματοποιήθηκαν από αυτόνομους τρομοκρατικούς πυρήνες που αναπτύσσονταν στις ευρωπαϊκές κοινωνίες χωρίς να καθοδηγούνται απαραίτητα από εξωτερικά τρομοκρατικά δίκτυα, αλλά να εμπνέονται από τον ακραίο ριζοσπαστικό ισλαμισμό.⁴⁶ Ευκαιρία που μεταγενέστερα βοήθησε ώστε να αλλάξει το «τζιχαντιστικό» μοντέλο, εκμεταλλευόμενο το περιθωριοποιημένο «ευρωπαϊκό ανθρώπινο δυναμικό».⁴⁷ Το απόγειο του 3^{ου} κύματος της Τζιχάντ ήταν σφαγές, ακραίες βιαιοπραγίες και ταυτόχρονα οι πολλαπλές τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ευρώπη.

2.3 Τρομοκρατικές οργανώσεις - ISIS

Η επί του πρακτέου αρχή της «σύγκρουσης των πολιτισμών» και η επαλήθευση του Huntington έγινε με την τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης, την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, από την οργάνωση Al Qaeda του Osama Bin Laden. Η Al Qaeda, η οποία αποτελούταν από ισλαμιστές που εξοπλίστηκαν από την CIA για να υπονομεύσουν την επέμβαση των σοβιετικών στο Αφγανιστάν, ανέλαβε την ηγεσία του τζιχαντιστικού κινήματος και στράφηκε ενάντια στους υποστηρικτές της⁴⁸. Η επίθεση αυτή ήταν μία στιγμή που στιγμάτισε την παγκοσμία ιστορία καθώς η χριστιανό- ιουδαϊκή Δύση αντιλήφθηκε την εξ ανατολής απειλή, η οποία συνδέεται με την θρησκεία και δη την ακραία εκδοχή του Ισλάμ. Πλέον ο εχθρός δεν ήταν ο ηγέτης ενός κράτους ή μια συνομοσπονδία κρατών αλλά ένα

⁴⁵Roy O. (2003), όπ.π (υπ 40), σ. 23

⁴⁶ Kirby A.(2007) «The London bombers as Self-Starters: A case study in indigenous Radicalisation and the Emergence of Autonomous Cliques», *Studies in Conflict & Terrorism*, vol 30, p. 415-428

⁴⁷G.Keppel (2020), όπ.π (υπ 38), σ. 148

⁴⁸ Ρουά Ο. (2003), όπ.π (υπ 40), σ. 91-94

ολόκληρο δίκτυο τρόμου,⁴⁹ το οποίο αρχικά χτύπησε τις ΗΠΑ και σταδιακά εξελίχθηκε σε ένα χαλιφάτο που μετέφερε τον τρόπο στα εδάφη της ΕΕ.

Επιπρόσθετα, η επίθεση των «καμικάζι αυτοκτονίας» ανέδειξε τα κενά ασφαλείας των άτρωτων - έως εκείνη την στιγμή - ΗΠΑ, οδήγησε αρκετά κράτη να απομακρυνθούν από την «σκέπη» τους προκαλώντας ανακατάταξη της ισορροπίας δυνάμεων, αλλά κυρίως απέδειξε ότι η τεχνολογική υπεροχή και η οικονομική κυριαρχία, υστερούν μπροστά στην ανθρώπινη βούληση και αποφασιστικότητα.⁵⁰

Ακόμα, αποτέλεσε αφορμή ώστε να δημιουργηθούν κι άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις καθώς και να συσπειρωθούν διάσπαρτοι μουσουλμάνοι ανά τον κόσμο, οι οποίοι ταυτίστηκαν με το τζιχαντιστικό κίνημα και εντάχθηκαν σε αυτές.

Στην εξέλιξη του χρόνου, όμως, και ιδιαίτερα μετά την δολοφονία από τις αμερικανικές δυνάμεις του αρχηγού της – σύμβολου του τζιχαντιστικού αγώνα, η Al Qaeda έχασε την δυναμική της και αυτό έδωσε την δυνατότητα σε άλλη οργάνωση να αναδυθεί μέσα από τις τάξεις της.

Η οργάνωση « Ισλαμικό κράτος στο Ιράκ και την μεγάλη Συρία (ISIS)» ιδρύθηκε το 2003 και έκανε την εμφάνισή της στο Ιράκ, ένα χρόνο μετά τις επιθέσεις των ΗΠΑ, ως αρμός της Al Qaeda. Στην περιοχή αυτή, η μερίδα των σουνιτών μουσουλμάνων βρισκόταν στο περιθώριο και αποκλεισμένη από τις πολιτικές εξελίξεις. Τα στοιχεία αυτά εκμεταλλεύτηκε το παρακλάδι της Al Qaeda και δρώντας ως μια εξτρεμιστική ένοπλη ομάδα σουνιτών κατάφερε να γιγαντωθεί.⁵¹ Την μεγαλύτερη ανάπτυξη την γνώρισε από το 2010 κι έπειτα, όταν ανέλαβε τα ηνία της οργάνωσης ο ιρακινός Abu Bakr al-Baghdadi και μέχρι το 2013, μέσα από μια σειρά βίαιων επιθέσεων, έφερε την οργάνωση σε θέση ισχύος.⁵² Εκμεταλλευόμενος την δυναμική της οργάνωσης ο Al-Baghdadi αποφάσισε να εμπλακεί και στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας τασσόμενος υπέρ των ανταρτών, αφηφώντας τον ηγέτη της Al Qaeda Ayman al-Zawahiri, ο οποίος είχε διαδεχθεί τον Bin Laden, και ο οποίος δεν επιθυμούσε την ανάμειξη του ISIS στην ευρύτερη περιοχή.⁵³ Η αυξημένη δυναμική του

⁴⁹ Καραμπελιάς Γ. (2001), «*Ισλάμ και παγκοσμιοποίηση. Η θανάσιμη διεκδυστίδα*», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, σ. 8-10

⁵⁰ Ομοίως, σ. 11

⁵¹ Weiss M./Hassan H.,(2015) «ISIS: inside the army of terror», New York: Regan Arts.2015.288., *International Affairs*, vol 91, , p. 191-192.

⁵² BBC News, «Profile: Abu Bakr al-Baghdadi» διαθέσιμο στο : <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27801676>, (Ανακτήθηκε 24/10/2020)

⁵³ Al Jazeera, «Al Qaeda chief annuls Syrian-Iraqi jihad merger», διαθέσιμο στο:<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/2013699425657882.html>, ανακτήθηκε στις (Ανακτήθηκε 24/10/2020)

ISIS και οι παρεκκλίσεις του οδήγησαν την Al Qaeda να αποκηρύξει πλήρως την οργάνωση, επιφέροντας την οριστική ρήξη μεταξύ τους.⁵⁴

Από το 2011 και μετά την φυγή των αμερικανικών δυνάμεων από εδάφη του Ιράκ και της Συρίας, ο ISIS έχει καταφέρει να εδραιωθεί σε αυτά. Μάλιστα, με τις σημαντικές επιτυχίες του στον στρατιωτικό τομέα αλλά και με την μεταφορά του τρόμου στις ευρωπαϊκές πόλεις, έχει καταφέρει να υποσκελίσει όλες τις άλλες οργανώσεις, αναλαμβάνοντας τα ηνία του τζιχαντιστικού αγώνα, ενώ αποτελεί τον πλέον προσωποποιημένο εχθρό του Δυτικού κόσμου. Η δυναμική του ISIS έχει προσελκύσει χιλιάδες οπαδούς από όλο τον κόσμο, αλλά κυρίως από την Ευρώπη, οι οποίοι ασπάζονται τον βίαιο θρησκευτικό φονταμενταλισμό που αποτελεί την κύρια ιδεολογία της οργάνωσης. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στην επέκταση της οργάνωσης, που από κλειστό πυρήνα συνεργατών τύπου Al Qaeda έχει μετατραπεί σε οργάνωση χιλιάδων «αλλοδαπών μαχητών» αλλά και «μοναχικών λύκων».⁵⁵

Από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα, το ISIS έχει υπάρξει με διάφορα ονόματα { Al Qaeda του Ιράκ (AQI) , μετέπειτα Ισλαμικό Κράτος (IS) ή Ισλαμικό Χαλιφάτο(The Caliphate) ή Ισλαμικό κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε (ISIL) ή DAESH (αραβικό ακρόνυμο) }, ενώ έχει υπάρξει και εναλλαγή των αρχηγών του μετά από την τραγική κατάληξη τους. Σήμερα, αρχηγός της οργάνωσης είναι ο Abdulah Kardas, ο οποίος διαδέχτηκε τον Abu Bakr al-Baghdadi μετά την εξουδετέρωση του από αμερικανικές επιθέσεις τον Οκτώβριο του 2019, και ο οποίος, όπως προαναφέρθηκε, είχε συμβάλει τα μέγιστα στην γιγάντωση της οργάνωσης.⁵⁶

Εν κατακλείδι, στόχος της οργάνωσης αυτής είναι η εδραίωση και η επέκταση ενός διεθνικού ισλαμικού κράτους στην Μέση Ανατολή και την Β. Αφρική (δημιουργία Χαλιφάτου) και γι αυτόν το λόγο, διεξάγει θρησκευτικό εμφύλιο, βιαιοπραγίες και εγκληματικές ενέργειες. Επιπλέον, είναι ριζικά αντίθετη στον δυτικό τρόπο ζωής και τις δυτικές αξίες και οδηγείται σε τρομοκρατικές ενέργειες με σκοπό την κατάρρευσή τους.⁵⁷

Για την χρηματοδότηση του Ισλαμικού Κράτους δεν είναι γνωστές πολλές πληροφορίες καθώς δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία και στατιστικά. Παρόλα αυτά, εικάζεται πως στα πρώτα χρόνια της οργάνωσης, κομβικό ρόλο για την ανάπτυξη του είχαν οι εξωτερικές

⁵⁴Το ποντίκι, «ISIS εναντίον Αλ Κάιντα» διαθέσιμο στο: <https://www.topontiki.gr/2014/09/30/isis-enantion-al-kainta/> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

⁵⁵Καρατράντος Τ. (2016), «*Σφάζε με Αγά μου να αγιάσω*» όπ.π (υπ 11), σ 31-39.

⁵⁶ CNN, «ISIS: Υπάρχει ήδη νέος αρχηγός της τρομοκρατικής οργάνωσης» διαθέσιμο στο <https://www.cnn.gr/kosmos/story/195402/isis-yparxei-idi-neos-arxigos-tis-tromokratikis-organosis> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

⁵⁷Prin, «Η γέννηση και η εδραίωση του σημερινού ISIS» στο <http://prin.gr/?p=8775> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

χορηγίες υποστηρικτών από διάφορες ισλαμικές χώρες (Σαουδική Αραβία, Ιορδανία , Συρία, Ιράν , Κατάρ). Σταδιακά η οργάνωση κάνει προσπάθειες να γίνει αυτοχρηματοδοτούμενη ώστε να αποτρέπει εξωτερικές πιέσεις, ενώ πλέον ελέγχει διάφορες πηγές πετρελαίου και το εμπόριο αυτού,(με φερόμενη ως κύρια αγοράστρια χώρα την Τουρκία), γεγονότα τα οποία της αποφέρουν τεράστια έσοδα. Επιπλέον, το ISIS κερδίζει αρκετά εκατομμύρια δολάρια τον μήνα από εκβιασμούς και απαγωγές, από ληστείες τραπεζών και κοσμηματοπωλείων, από επιβολή φορολογίας σε αγαθά και υπηρεσίες καθώς και από το εμπόριο έργων τέχνης και αρχαιοτήτων στην μαύρη αγορά. Είναι χαρακτηριστικό πως πλέον αποτελεί την πιο πλούσια τρομοκρατική οργάνωση παγκοσμίως με συνολικά έσοδα πάνω από 400 εκ. δολάρια τον χρόνο.⁵⁸

2.3.1 Χαρακτηριστικά του ISIS

Η γιγάντωση του ISIS προήλθε σταδιακά και μέσα από μεθοδικές κινήσεις αλλά και συγκυρίες. Αρχικά, επεδίωξε να απομονώσει τις αμερικανικές δυνάμεις πλήττοντας τους συμμάχους τους. Επιπρόσθετα, με επιθέσεις σε κυβερνητικές δομές και πρόσωπα, αλλά και σαμποτάροντας τις διάφορες προσπάθειες ανασυγκρότησης του Ιρακινού κράτους, αποθάρρυναν τους Ιρακινούς από το να συνεργαστούν με τις ΗΠΑ, ενώ κατάφεραν να εμπλέξουν τους τελευταίους στην εμφύλια διαμάχη με σκοπό την στοχοποίηση των Σιιτών. Επίσης, η διάλυση του Ιρακινού στρατού και των υπηρεσιών ασφαλείας αλλά και η αποπομπή από τις κυβερνητικές θέσεις στελεχών του κόμματος Baath (από την μεταβατική κυβέρνηση που τοποθετήθηκε από τις ΗΠΑ και τις συμμαχικές δυνάμεις) είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία χιλιάδων δυσαρεστημένων Σουνιτών, οι οποίοι μετατράπηκαν σε ένοπλους πολέμιους της νέας Σιιτικής κυβέρνησης. Τέλος, η κλιμάκωση του εμφυλίου στην Συρία έδωσε ώθηση στο ISIS να στηριχτεί στον θρησκευτικό χαρακτήρα του αγώνα και να συσπειρώσει τους Σουνίτες μαχητές και στις δύο χώρες και εδραιωθεί εκεί.⁵⁹

Επιπρόσθετα υπήρξαν και ευνοϊκοί παράγοντες οι οποίοι συνέβαλλαν τα μέγιστα στην ισχυροποίηση της τρομοκρατικής οργάνωσης. Αυτοί ήταν: α) η αδυναμία παροχής ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή από την μεταβατική κυβέρνηση του Ιράκ, β) η αρχική της υποστήριξη

⁵⁸ Iefimerida, «Οι δέκα πιο πλούσιες τρομοκρατικές οργανώσεις» στο <https://www.iefimerida.gr/news/195968/oi-deka-pio-ploysies-tromokratikes-organoseis-panishyres-kai-epikindynes-eikones-vinteo> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

⁵⁹ Μαυραγάνης Κ.,«Ισλαμικό Κράτος: Το «πορτρέτο» ενός εκ των «σκοτεινότερων» πρωταγωνιστών της χρονιάς», διαθέσιμο στο: https://www.huffingtonpost.gr/2014/12/31/islamiko-kratos_n_6395112.html (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

από το Ιράν ως αντίβαρο στην διαμάχη του με τις ΗΠΑ, γ) οι στρατιωτικές επιτυχίες και η εδραίωσή της στην περιοχή που εκτόξευσαν την δημοτικότητα της οργάνωσης και δ) η αυτονομισή της από την Al Qaeda και η επιθετική στρατηγική της που την καθιέρωσαν ως τον κεντρικό πυλώνα της εκδήλωσης του τζιχαντισμού παγκοσμίως,⁶⁰ οδηγώντας μάλιστα και πολλές άλλες οργανώσεις να δηλώσουν την πίστη τους, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Boko Haram η οποία κυριαρχεί στην Β. Αφρική.⁶¹

Επιπλέον χαρακτηριστικά της οργάνωσης όπως :

-η απουσία εθνικού κέντρου (καθώς τα μέλη της προέρχονται από διάφορα μέρη του κόσμου και εκτός της Μ. Ανατολής),

-η πολυεθνικότητα και η έλλειψη κρατικού χαρακτήρα,

- η χρήση νέων τεχνολογιών και ο άρτιος επικοινωνιακός τρόπος διάχυσης της προπαγάνδας της, που διευκολύνει την στρατολόγηση των νέων, την επικοινωνία και την κινητοποίηση υποστηρικτών και μαχητών, αλλά αποτελεί και έμπνευση για ριζοσπαστικοποιημένους ιδιώτες να καταφύγουν σε τρομοκρατικές δράσεις

-η ευέλικτη τακτική πολέμου, καθώς δεν ακολουθούν παραδοσιακούς σχηματισμούς,

-η υιοθέτηση ασύμμετρης βίας και η πρόκληση φόβου,

-η αξιοποίηση των εγκληματικών της δραστηριοτήτων για την αποκόμιση χρηματικού οφέλους,

- η ρηξικέλευθη χρήση της θρησκείας ως δυναμικής ριζοσπαστικοποίησης, που είναι πρωτόγνωρα για την διεθνή κοινότητα, η οποία οφείλει να βρει νέους τρόπους αντιμετώπισης πέραν των τετριμμένων μεθόδων⁶²

- η δημιουργία πολλαπλών στρατοπέδων εκπαίδευσης σε διάφορα μέρη της Μέσης Ανατολής, ώστε να ριζοσπαστικοποιήσει αλλά και να εκπαιδεύσει τζιχαντιστές οι οποίοι θα διασκορπιστούν σε όλο τον κόσμο, καθώς και να κατηγήσει μικρά παιδιά οι οποίοι θα αποτελέσουν μελλοντικούς μαχητές⁶³,

⁶⁰ Prin, «Η γέννηση και η εδραίωση του σημερινού ISIS» στο <http://prin.gr/?p=8775> (Πρόσβαση 03/05/2020)

⁶¹ News 247, «Υποταγή στο Ισλαμικό Κράτος δηλώνει η Μπόκο Χαράμ» διαθέσιμο στο: <https://www.news247.gr/kosmos/ypotagi-sto-islamiko-kratos-dilonei-i-mpoko-charam.6332311.html> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

⁶² Καρατράντος Τ. (2016), «"Σφάξε με Αγά μου να αγιάσω"» όπ.π (υπ 11), σ 39-51

⁶³ Freepen, «Συρία : Σε στρατόπεδα της διδάσκονται σε μικρά παιδιά πώς να αποκεφαλίζουν δυτικούς» διαθέσιμο στο http://www.freepen.gr/2014/12/isis_23.html (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

- η αξιοποίηση των ισλαμιστριών γυναικών, είτε ως μαχητριών (τζιχαντίστριες) είτε ως γυναικείας θρησκευτικής αστυνομίας (Χίσμπα), η οποία ελέγχει αν τηρούνται οι νόμοι της Σαρία, είτε ως «ερωτικών» τζιχαντιστριών οι οποίες θα παράγουν μελλοντικούς μαχητές⁶⁴ .



Εικόνα 2.3 Τρομοκρατία με θρησκευτικά κίνητρα (Πηγή EUROPOL, 2019)

Παρατηρείται πως, τα τελευταία χρόνια, τα τρομοκρατικά χτυπήματα στην ΕΕ γίνονται κυρίως από το ISIS, ενώ από το 2015 και την επίθεση στο Παρίσι στοιχειοθετείται και μία στρατηγική χτυπημάτων σε όλη την Ευρώπη. Ιδιαίτερα κατά το χρονικό διάστημα από 2015-2017, όπου η τρομοκρατική δράση του ISIS βρέθηκε στην ακμή της στα ευρωπαϊκά εδάφη, συντελέστηκαν τα πιο μεγαλεπήβολα χτυπήματα. Έκτοτε, μέσω της προπαγάνδας της στα

⁶⁴ Μυτιληναίος Σ, «Εκεί όπου η “επανάσταση” του ISIS κρατιέται ζωντανή» διαθέσιμο στο <https://neaselida.gr/kosmos/ek-ei-opoy-i-epanastasi-toy-isis-kratietai-zontani/> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

μέσα κοινωνικής δικτύωσης η οργάνωση απηύθυνε κάλεσμα στους υποστηρικτές και τους μαχητές της να προβούν σε τυφλά χτυπήματα ενάντια σε οποιονδήποτε κάτοικο στην Ε.Ε ασχέτως της ιδιότητάς του. Από τις ανωτέρω περιπτώσεις, συμπεραίνεται πως παρόλη την δράση των αρχών για την εξάρθρωση των τζιχαντιστικών θυλάκων στην Ευρώπη, πολλά μεμονωμένα άτομα δρώντας ως «μοναχικοί λύκοι» - που ενίοτε δεν είχαν σχέση με κάποια οργάνωση - οδηγήθηκαν σε εξτρεμιστικές ενέργειες, τις οποίες εκ των υστέρων καρπώθηκε η ISIS στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής της για την διασπορά του τρόμου.

3. ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Σημαντικός παράγοντας στην αύξηση της ριζοσπαστικοποίησης μουσουλμάνων εντός της ΕΕ είναι και η μεγάλη προσέλευση αυτών στα εδάφη της λόγω μετανάστευσης των προηγούμενων ετών. Με το τέλος της αποαποικιοποίησης, την λήξη του Β'Π.Π και κατά την καπιταλιστική ανάπτυξη της ΕΕ, ήταν απαραίτητα τα εργατικά χέρια, όποτε αρχικά τα βιομηχανικά κράτη μέλη της καλωσόρισαν τις μεταναστευτικές ροές, που προήλθαν κυρίως από μουσουλμανικές χώρες. Σε βάθος χρόνου, όμως, και καθώς διάφορα μοντέλα ακολουθήθηκαν από την εκάστοτε χώρα για την αφομοίωση στον κοινωνικό ιστό των μεταναστών, διαπιστώθηκε πως δεν αποφεύχθηκε η περιθωριοποίηση ενός μεγάλου ποσοστού των ανθρώπων αυτών, με αποτέλεσμα να καταστούν πιο επιρρεπείς στην ριζοσπαστικοποίηση.⁶⁵ Σημαντικοί παράγοντες ήταν οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, οι αρνητικές διακρίσεις σε βάρος τους, ενίοτε η έντονη επίδειξη της διαφορετικότητας από αυτούς καθώς και η περιθωριοποίησή τους, στοιχεία που οδήγησαν τα άτομα αυτά σε ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων με ισλαμικές οργανώσεις. Αυτό βέβαια δεν αποτελεί πάντοτε αποτέλεσμα της αποξένωσης που υφίστανται, αλλά πολλές φορές είναι και μια προσωπική επιλογή των ατόμων αυτών με πλήρη επίγνωση, καθώς σκοπεύουν να έρθουν πιο κοντά στο Ισλάμ και το σύστημα αξιών που αυτό πρεσβεύει. Αρκετοί νέοι στρέφονται στο Ισλάμ για την ανοικοδόμηση της ατομικής και συλλογικής τους ταυτότητας αποστρεφόμενοι τον δυτικό τρόπο ζωής και τις αξίες.⁶⁶ Είναι ευκόλως αντιληπτό ότι ο ασπασμός της ακραίας εκδοχής του Ισλάμ περιέχει το ιδεολογικό υπόβαθρο ώστε να οδηγήσει στην ριζοσπαστικοποίηση νέων κυρίως ανθρώπων οι οποίοι θα προβούν σε διενέργεια εξτρεμιστικών πράξεων.

⁶⁵ Παπαγεωργίου Φ/Σαμούρης Α. (2012), όπ.π (υπ 2), σ. 150-162

⁶⁶ Προδρομίτης Γ. «Ριζοσπαστικοποίηση και εξτρεμισμός», όπ.π (υπ 21)

3.1 Η Μεταναστευτική κρίση του 2015 στην Μεσόγειο

Πέρα, όμως, από τη μετανάστευση των περασμένων δεκαετιών, υπολογίζεται πως σχεδόν 60 εκ. άνθρωποι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους το 2014, σύμφωνα με έκθεση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες.⁶⁷ Οι συνέπειες τις Αραβικής άνοιξης, οι εμφύλιες συγκρούσεις στην Συρία, η αστάθεια στο Ιράκ και τη Λιβύη, οι συγκρούσεις στην Υποσαχάρια Αφρική και στο τέλος η αυτό-ανακήρυξη του Ισλαμικού Χαλιφάτου δημιούργησαν τις συνθήκες για την ραγδαία αύξηση των προσφυγικών ροών που επιθυμούν να εισέλθουν στην Ευρώπη, μέσω των πυλών της Μεσογείου⁶⁸. Το φαινόμενο κορυφώθηκε το 2015, οπότε σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής (Frontex), περισσότεροι από 1,82 εκ. άνθρωποι πέρασαν «παράτυπα» τα ευρωπαϊκά σύνορα, αριθμός έξι φορές μεγαλύτερος από τον προηγούμενο αριθμό ρεκόρ του 2014.⁶⁹ Οι πύλες εισόδου ήταν από τα παράλια της Τουρκίας στα ελληνικά νησιά και από τα παράλια της Λιβύης στην Ιταλία και την Λαμπεντούζα.

Η ΕΕ κλήθηκε να αντιμετωπίσει μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις από την ίδρυσή της, που εκτός από την ανθρωπιστική της διάσταση, έθετε το σοβαρό ζήτημα της ασφάλειας και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, καθιστώντας την Μεσόγειο κομβικό σημείο. Για να ανταποκριθεί σε αυτές τις προκλήσεις, η ΕΕ ξεκίνησε μια ευρεία διαδικασία μεταρρύθμισης, με γνώμονα τον εκσυγχρονισμό των πολιτικών ασύλου και της μετανάστευσης. Για τον σκοπό αυτό, δημιουργήθηκε η «Ευρωπαϊκή ατζέντα για την Μετανάστευση», που περιελάμβανε όλα τα άμεσα μέτρα που η ΕΕ έπρεπε να λάβει ώστε αντιμετωπιστεί η έκτακτη ανάγκη αλλά και τις μελλοντικές δράσεις ώστε να αντιμετωπιστεί σε όλα τα επίπεδα το φαινόμενο αυτό⁷⁰. Κάτι τέτοιο προϋπέθετε την πλήρη αξιοποίηση των θεσμικών οργάνων και εργαλείων της ΕΕ, την αποτελεσματική «ενδοθεσμική» συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, της «κοινωνίας των πολιτών» και των τοπικών αρχών, αλλά και ως επί το πλείστον την συνεργασία της ΕΕ με Διεθνείς Οργανισμούς και Τρίτες Χώρες.

⁶⁷ UNHCR, «Media page for Global Trends Report» διαθέσιμο στο: <https://www.unhcr.org/2014trends/>, Ανακτήθηκε (12/12/2020)

⁶⁸ Το 25% - 30% των προσφύγων που κατάφεραν να φθάσουν στην Ευρώπη είχαν διαβατήριο σύμφωνα με την Έκθεση του Διεθνούς Κέντρου για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας. Διαθέσιμο στο: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0374_EL.html (Ανακτήθηκε 05/10/2020)

⁶⁹ Dominiczak P. / Whitehead T., «Terrorists entering Europe because of porous borders may be undetectable, EU's own border agency admits», διαθέσιμο στο: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/04/05/terrorists-entering-europe-because-of-porous-borders-may-be-unde/>, (Ανακτήθηκε 12/12/2020)

⁷⁰ Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μελετών, «Αλλαγή στην ροή αιτούντων ασύλου. Εμπειρίες των κρατών» διαθέσιμο στο [:https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/12b_greece_changing_influx_final_el.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/12b_greece_changing_influx_final_el.pdf), (Ανακτήθηκε 05/02/2021)

Τα σημαντικότερα μέτρα που λήφθηκαν άμεσα ήταν: α) ο τριπλασιασμός των οικονομικών πόρων που προορίζονται για την Frontex και συγκεκριμένα για τις κοινές επιχειρήσεις «Τρίτων» και «Ποσειδών», β) η ενεργοποίηση για πρώτη φορά του μηχανισμού επείγουσας κατάστασης, ώστε να παρέχεται βοήθεια στα κράτη μέλη σε περίπτωση που αντιμετωπίσουν αιφνίδια εισροή μεταναστών σύμφωνα με το άρθρο 78 παρ. 3 της ΣΛΕΕ.⁷¹ Επιπρόσθετα, για την αποφόρτιση των πληγέντων κρατών-μελών του Μεσογειακού Νότου, που είχαν δεχθεί δυσανάλογες μεταναστευτικές πιέσεις μέσω των θαλάσσιων συνόρων τους, αποφασίστηκε να δημιουργηθεί ένας προσωρινός μηχανισμός κατανομής στις χώρες της ΕΕ, των ατόμων που χρίζουν διεθνούς προστασίας. Η μετεγκατάστασή τους θα πραγματοποιούνταν με συγκεκριμένα κριτήρια και ποσοτώσεις. Επίσης, στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας (ΚΕΠΑΑ), αποφασίστηκε η έναρξη επιχειρήσεων στην Μεσόγειο για την εξάρθρωση των δικτύων λαθρομετανάστευσης και την καταπολέμηση της διακίνησης ανθρώπων, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο⁷².

Εκτός της λήψης των άμεσων μέτρων που αναβάθμισαν σημαντικά τις υπηρεσιακές ικανότητες της ΕΕ, επιπλέον τέθηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές και το μελλοντικό πλαίσιο συνεργασίας, μέσω της κοινής πολιτικής μετανάστευσης και ασύλου, με στόχο την καλύτερη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, η οποία βασίστηκε σε τέσσερις πυλώνες:

- Μείωση των κινήτρων για παράτυπη μετανάστευση.
- Διαχείριση των συνόρων – διάσωση ζωών και ασφάλιση των εξωτερικών συνόρων.
- Η παροχή προστασίας – μια ισχυρή κοινή πολιτική ασύλου.
- Μια νέα πολιτική για τη νόμιμη μετανάστευση⁷³.

Οι τέσσερις πυλώνες περιγράφουν το σύνολο των ενεργειών και των μέτρων ενός σχεδίου δράσης, με τις σημαντικότερες από αυτές να είναι η αποστολή Ευρωπαίων αξιωματικών σε τρίτες χώρες, η αναβάθμιση και η ενίσχυση του ρόλου της Frontex, είτε υπηρεσιακά είτε νομικά, ώστε να μπορεί να πραγματοποιήσει επαναπατρισμούς. Σε επίπεδο ελέγχου, προτεραιότητα αποτελεί η εφαρμογή ενός ενιαίου κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, κατά το οποίο θα πραγματοποιείται η συστηματική ταυτοποίηση μέσω της λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων. Επίσης, η ΕΕ, μέσω της αναμόρφωσης του καθεστώτος της μπλε κάρτας,

⁷¹ Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Άρθρο 78 , διαθέσιμο στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-78-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis> , (Ανακτήθηκε 15/02/2021)

⁷² EU Commission, «European Agenda on Migration» διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_4956 , (Ανακτήθηκε 05/02/2021)

⁷³ Ομοίως

προώθησε κίνητρα ώστε να ενισχυθεί η νόμιμη μετανάστευση μεταναστών και προσφύγων από τις τρίτες χώρες. Τέλος, στο πλαίσιο συνεργασίας με τις τρίτες χώρες, υπήρξε η «Κοινή Δήλωση» της ΕΕ και της Τουρκίας, σύμφωνα με την οποία η Τουρκία ανέλαβε έναντι ευρωπαϊκής χρηματοδότησης κατά βάση να κρατήσει στην επικράτεια της μεγάλο αριθμό προσφύγων και μεταναστών που προέρχονταν από τις συγκρούσεις στην Συρία και το Ιράκ⁷⁴.

Όλα τα προαναφερθέντα μέτρα και ενέργειες είχαν ως κύριο στόχο την «αποτροπή», μέσω των αυστηρότερων ελέγχων των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, καθώς οι ευρωπαϊκές χώρες βρέθηκαν αντιμέτωπες με έναν πληθυσμιακό καταγισμό. Η προσφυγική κρίση και η διαδικασία αντιμετώπισής της μέσω ενός κοινού και ενιαίου ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου ανέδειξε την έλλειψη συνοχής και κοινής πολιτικής των κρατών μελών της ΕΕ. Ειδικότερα, παρά τις αποφάσεις και τις ευρωπαϊκές οδηγίες, κάποια κράτη διαχώρισαν την θέση τους, προβάλλοντας ζητήματα εθνικού συμφέροντος, μη απορρόφησης του προσφυγικού στοιχείου, έλλειψης υποδομών καθώς και θέματα αλλοίωσης του πληθυσμού ως προς την κρατούσα θρησκευτική άποψη και τις παραδόσεις. Η σθεναρά θέση των χωρών Βίσεγκραντ, ουσιαστικά αποδόμησε πλήρως τις όποιες κοινές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωκοινοβουλίου.⁷⁵ Υπό τις κρατούσες συνθήκες, η δόμηση φρακτών και συρματοπλεγμάτων μεταξύ των όμορων χωρών της ΕΕ αποτελεί γεγονός που έθεσε υπό αμφισβήτηση το ευρωπαϊκό κεκτημένο αλλά και την Συνθήκη Σένγκεν⁷⁶, δηλαδή τη δημιουργία Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης που θα πλαισιώνεται με την εφαρμογή μιας κοινής πολιτικής εξωτερικών συνόρων.

⁷⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016», διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, (Ανακτήθηκε 05/02/2021)

⁷⁵ Euronews, «Ομάδα Βίσεγκραντ: Λιγότερο Ευρώπη», διαθέσιμο στο: <https://gr.euronews.com/2018/01/27/omada-visegrad-ligoteri-evropi>, (Ανακτήθηκε 07/04/2021)

⁷⁶ Συνθήκη που υπογράφηκε το 1985, και μία σύμβαση του 1990, με σκοπό την δημιουργία μιας ζώνης ελεύθερης κίνησης ατόμων, αγαθών, κεφαλαίων και υπηρεσιών, ανάμεσα στα μέλη που την έχουν υπογράψει. Απαρτίζεται απ' όλα τα μέλη της ΕΕ πλην της Ιρλανδίας, και τεσσάρων ακόμα χωρών μη μελών. Καταργεί τον έλεγχο στα εσωτερικά σύνορα των χωρών αυτών και επιτρέπει την ελεύθερη κίνηση των πολιτών τους, ενώ οι χώρες αυτές συνεργάζονται για την προστασία των εξωτερικών τους συνόρων. Ροντιέ Κ. (2016), «Μετανάστες και πρόσφυγες: απαντήσεις σε αναποφάσιστους, ανήσυχους και επιφυλακτικούς», Εικοστός Πρώτος, Αθήνα, σ. 65-68

3.2 Η σύνδεση της Προσφυγικής Κρίσης με την Τρομοκρατία

Κατά το έτος 2015, πέραν των αστείρευτων προσφυγικών ροών και της πίεσης που δημιούργησαν, η Ευρώπη βρέθηκε αντιμέτωπη με μία ακόμη κρίση, αυτή των τρομοκρατικών επιθέσεων, με κύριο αποδέκτη την Γαλλία. Το γεγονός αυτό εντατικοποίησε το αίσθημα ανασφάλειας και απειλής που επικρατούσε στην κοινή ευρωπαϊκή γνώμη λόγω της μεταναστευτικής κρίσης. Η μουσουλμανική καταγωγή της πλειοψηφίας των μεταναστευτικών ροών και ταυτόχρονα η τρομοκρατική δράση του Ισλαμικού Κράτους ευνόησαν την συσχέτιση των δύο φαινομένων και διαμόρφωσαν ένα κλίμα ξενοφοβικής ρητορικής και λαϊκισμού στην ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή.

Υπό την πίεση της λήψης μέτρων αντιμετώπισης και διαχείρισης της τρομοκρατίας, η σύνδεση αυτών των δύο ζητημάτων άρχισε να κυριαρχεί. Η αντίληψη αυτή ενισχύθηκε από το γεγονός, της ταυτοποίησης δύο δραστών, των επιθέσεων στο Παρίσι τον Νοέμβριο του 2015, που είχαν αποδεδειγμένα είχαν εισέλθει στην Ελλάδα από την Τουρκία, και είχαν καταγραφεί από το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Λέρου.⁷⁷ Σύμφωνα με έκθεση της Frontex, οι δράστες προσποιήθηκαν τους πρόσφυγες χρησιμοποιώντας πλαστογραφημένα συριακά διαβατήρια. Στα συμπεράσματα της έκθεσης αναφέρεται το σοβαρό ενδεχόμενο *«ύπαρξης ατόμων που αποτελούν σοβαρή απειλή για την ασφάλεια της ΕΕ, ικανά να εκμεταλλευτούν την κατάσταση, γεγονός που αποδεικνύεται από τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Γαλλία, αφού χρησιμοποιήθηκαν οι μεταναστευτικές οδοί από τρομοκράτες για να εισέρθουν στην ΕΕ»*⁷⁸.

Η αλήθεια είναι πως το γεγονός αυτό δεν μπορεί να παραβλεφθεί, καθώς η σχέση των δύο ζητημάτων είναι πολύπλοκη και αλληλένδετη. Επισημαίνεται ότι οι προσφυγικές ροές είναι κυρίως απόρροια της πολιτικής βίας, των ενόπλων συγκρούσεων, της κρατικής καταπίεσης και της ένοπλης εγχώριας τρομοκρατίας, καθώς αναντίρρητα η κλιμάκωση των συγκρούσεων στη Συρία και η δράση της ISIS προκάλεσε μαζικά κύματα προσφύγων. Η μια λοιπόν πτυχή σύνδεσης είναι ότι η προσφυγική κρίση αποτελεί γενεσιουργό αίτιο της τρομοκρατίας, όμως στην περίπτωση αυτή εξετάζεται η συσχέτιση των δύο ζητημάτων με γνώμονα την «ασφάλεια».

⁷⁷ The Press Project, «Τόσκας: Δύο από τους τζιχαντιστές του Παρισιού πέρασαν από τη Λέρο» διαθέσιμο στο : <https://thepressproject.gr/toskas-duo-apo-tous-tzixantistes-tou-parisiou-perasan-apo-ti-lero/>, (Ανακτήθηκε 15/05/2021)

⁷⁸ Frontex, «Risk Analysis for 2016», διαθέσιμο στο: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf, (Ανακτήθηκε 15/05/2021)

Την περίοδο της προσφυγικής κρίσης παρατηρήθηκε το φαινόμενο των δύο «αντίρροπων» μεταναστευτικών ροών. Από την μία πλευρά, ο εκτοπισμένος πληθυσμός των εμπόλεμων συγκρούσεων στην Συρία και το Ιράκ και από την άλλη η εθελοντική μετανάστευση Ευρωπαίων πολιτών προκειμένου να ενταχθούν στις τάξεις της ISIS. Οι προαναφερθέντες στο πρώτο κεφάλαιο «αλλοδαποί μαχητές», προερχόμενοι από τις ευρωπαϊκές χώρες, θεωρούνται η κυρίαρχη απειλή για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, αφού τα άτομα αυτά με την εντατικοποίηση των επιχειρήσεων των κρατών της Δύσης κατά του Ισλαμικού Χαλιφάτου εικάζεται πως, όπως και στην ανωτέρω περίπτωση, θα επιχειρήσουν την επιστροφή τους στην Ευρώπη μέσω της χρήσης των μεικτών ροών. Είναι προφανές πως στην περίπτωση αυτή η διαδικασία ταυτοποίησης και διαχωρισμού τους θα είναι ιδιαίτερα δύσκολη.

Το φαινόμενο των «αλλοδαπών μαχητών» μπορεί να αναλυθεί σε τρία διαφορετικά στάδια τα οποία αντιστοιχούν στις φάσεις του κύκλου ζωής τους ⁷⁹.

- Το πρώτο στάδιο είναι το στάδιο της προ-μετάβασης στα πεδία των μαχών. Στο στάδιο αυτό, θα αποκτήσει τα ιδεολογικά κίνητρα που θα επηρεάσουν την τελική επιλογή της μετάβασης στο τόπο αυτό αλλά και θα συμβάλουν στην τροποποίησή του από «συμπαθόντα» σε μαχητή.
- Το δεύτερο επίπεδο είναι του πολέμου. Ουσιαστικά αφορά τον επιχειρησιακό του ρόλο και τη συμμετοχή του στις ένοπλες συγκρούσεις.
- Το τρίτο στάδιο είναι αυτό της «μετα-συγκρουσιακής» περιόδου. Αποτελεί το τελικό στάδιο του κύκλου του και αφορά την ακόλουθη δράση του από τη στιγμή που αποσύρεται από το πεδίο της μάχης.

Αυτή είναι μία διάσταση στην οποία υπάρχει μία διακριτή σύνδεση της αντιμετώπισης της απειλής των αλλοδαπών μαχητών και του ζητήματος της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Η κρισιμότητα της κατάστασης διαφαίνεται και από τον πληθυσμό των Ευρωπαίων αλλοδαπών μαχητών, που σύμφωνα με έγκυρες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί ο αριθμός τους υπολογίζεται στις 5.000 - εκ των οποίων 1.800 προέρχονται από την Γαλλία, 760 από το Ηνωμένο Βασίλειο και ο ίδιος αριθμός από τη Γερμανία και 470 από το Βέλγιο. Όπως γίνεται αντιληπτό, από τα στατιστικά στοιχεία αποδεικνύεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των αλλοδαπών μαχητών προέρχεται από 4 κράτη μέλη της ΕΕ⁸⁰.

⁷⁹ Mendelsohn B (2011): «Foreign Fighters – Recent trends», *Orbis*, Vol 55, p. 164

⁸⁰Καρατράντος Τ. (2016), «"Σφάξε με Αγά μου να αγιάσω"» όπ.π (υπ 11) σελ. 85

3.3. Οι δομές φιλοξενίας και διαμονής για τους πρόσφυγες ως κέντρα ριζοσπαστικοποίησης

Μία ακόμα πτυχή σύνδεσης του προσφυγικού με την τρομοκρατία αφορά τα πολλάκις αναφερόμενα στα ΜΜΕ στρατόπεδα προσφύγων και μεταναστών, όπου οι συνθήκες που επικρατούν καθιστούν ευάλωτους τους πρόσφυγες στη διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης.

Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα επιχειρησιακά έργα- μηχανισμούς της ΕΕ, που τέθηκε σε λειτουργία το 2015 για την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης. Τα Κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης (ΚΥΤ) αποτελούν συγκρότημα εγκαταστάσεων και έχουν ως σκοπό την παραμονή και την διαλογή των μεταναστών, σχετικά στο ποιοι χρήζουν διεθνούς προστασίας και ποιοι πρέπει να απελαθούν, κατόπιν βέβαια όλων των σχετικών διαδικασιών και της εύλογης διάρκειας τους.⁸¹ Επιπλέον, συμβάλλουν στα προγράμματα μετεγκατάστασης σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες αλλά και στις επιχειρήσεις επαναπατριsmού, ενώ η διαδικασία καταγραφής και ταυτοποίησης πραγματοποιείται συν τοις άλλοις και μέσω της λήψης δακτυλικών αποτυπωμάτων.⁸² Τη δεδομένη χρονική στιγμή, hotspot είναι εγκατεστημένα στις κύριες ευρωπαϊκές χώρες υποδοχής μεταναστών της Μεσογείου, δηλαδή Ιταλία, Ελλάδα και Κύπρο. Οφείλει να αναφερθεί ότι τα hotspot διαφέρουν από τις ονομαζόμενες δομές φιλοξενίας που βρίσκονται σε διάφορα σημεία στην Ευρώπη, καθώς τα Hotspot είναι επίσημα αναγνωρισμένα από την ΕΕ, επιβλέπονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και δραστηριοποιούνται σε αυτά και Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί όπως η Europol, η Frontex και ο EASO. Οι δομές φιλοξενίας αντίστοιχα παρέχουν προσωρινή διαμονή σε άτομα που έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας και σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού. Οι φιλοξενούμενοι στις δομές οφείλουν να αποχωρήσουν εντός 30 ημερών, και κατά την διαμονή τους, τους παρέχονται στέγαση, σίτιση, γνωστοποίηση δικαιωμάτων, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και προγράμματα εκπαίδευσης.⁸³

Εντός αμφοτέρων των χώρων αυτών ελλοχεύουν διάφοροι κίνδυνοι ριζοσπαστικοποίησης και μάλιστα, εντός των ερευνητικών πλαισίων, υιοθετήθηκε ο όρος του «πρόσφυγα-πολεμιστή». Η απόδοση του όρου στηρίζεται σε 3 είδη περιπτώσεων:

⁸¹ Ροντιέ Κ. (2016) , «Μετανάστες και πρόσφυγες : απαντήσεις σε αναποφάσιστους , ανήσυχους και επιφυλακτικούς», Εικοστός Πρώτος , Αθήνα, σ. 54-55

⁸² Ομοίως

⁸³ Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου, «Δομές Φιλοξενίας /Προσωρινής Υποδοχής», διαθέσιμο στο: [https://migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/](https://migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/domes/) , (Ανακτήθηκε 12/04/2021)

1) την ριζοσπαστικοποίηση των προσφύγων και την δημιουργία ένοπλων ομάδων εντός των κέντρων υποδοχής και διαμονής 2) η φιλοξενία από τα κέντρα υποδοχής και διαμονής μελών ένοπλων ομάδων που αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από το πεδίο της μάχης. 3) Η τρίτη περίπτωση αφορά τις τρομοκρατικές οργανώσεις που εισχωρούν στα κέντρα υποδοχής και φιλοξενίας με σκοπό την ριζοσπαστικοποίηση και την στρατολόγηση των προσφύγων⁸⁴.

Το ενδεχόμενο της ριζοσπαστικοποίησης των προσφύγων είναι ένα φαινόμενο το οποίο είναι πολύ-παραγοντικό· οι συνθήκες διαβίωσης, η ξενοφοβία, η μη επιτυχημένη ενσωμάτωσή τους από τις κοινωνίες μπορούν να σταθούν οι αφορμές ώστε να «αναπτυχθεί» η τρομοκρατία εντός των δομών προσφύγων και μεταναστών. Επιπλέον, σύμφωνα με την έκθεση του Διεθνούς Κέντρου για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας στη Χάγη⁸⁵, προστέθηκαν δύο ακόμη αριθμητικά στοιχεία : 1) ο μέσος όρος ζωής ενός πρόσφυγα εντός ενός κέντρου φιλοξενίας – κράτησης υπολογίζεται στα 17 χρόνια 2) και ο μέσος όρος ηλικίας του μισού πληθυσμού είναι ανήλικοι. Αυτά τα δύο στοιχεία λειτουργούν καταλυτικά στην προώθηση της ριζοσπαστικοποίησης και τελικά την υιοθέτηση της βίας.

3.4 Μουσουλμανική κοινότητα στην Ευρώπη

Οι μουσουλμάνοι στην Ευρώπη αποτελούν το 6% του συνολικού πληθυσμού ξεπερνώντας τα είκοσι εκατομμύρια· το μεγαλύτερο μέρος τους ζει στη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η ολοένα και πιο εμφανής παρουσία στην ευρωπαϊκή ήπειρο προκλήθηκε λόγω των μεταναστευτικών ροών από τις χώρες της Βορείου Αφρικής, της Μέσης Ανατολής, της Τουρκίας και τέλος της νότιας Ασίας⁸⁶.

Ο σχηματισμός της μουσουλμανικής κοινότητας στις ευρωπαϊκές χώρες διαχωρίζεται σε τέσσερις χρονικές περιόδους⁸⁷:

Η πρώτη χρονική περίοδος είναι της έντονης βιομηχανικής ανάπτυξης των δεκαετιών του '50 και του '60, οπότε τέθηκαν για πρώτη φορά οι δημογραφικές βάσεις του Ισλάμ στην

⁸⁴Καρατράντος Τ. (2016), «"Σφάζε με Αγά μου να αγιάσω"» όπ.π (υπ 11), σελ. 124

⁸⁵ International Centre for Counter-Terrorism, «Terrorism Threat Assessment 2018-2019» διαθέσιμο στο: https://icct.nl/app/uploads/2019/12/ICCT_Terrorism_Threat_Assessment.pdf, (Ανακτήθηκε 16/03/2021)

⁸⁶ Hackett C, «5 facts about the Muslim population in Europe», διαθέσιμο στο: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/11/29/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/> (Ανακτήθηκε 15/03/2021)

⁸⁷ Study of Dassetto F/ Ferrari S/ Marechal B (2007) «Islam in the European Union: What's at stake in the future» *European Parliament, Brussels*, σ. 3-5

ευρωπαϊκή επικράτεια. Η πρώτη γενιά μουσουλμάνων μεταναστών εργάστηκε στις μητροπόλεις των πρώην αποικιακών δυνάμεων, κυρίως ως ανειδίκευτοι εργάτες στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της οικονομίας. Η παρουσία τους θεωρήθηκε από τους Δυτικό - Ευρωπαίους ως κάτι προσωρινό, στο πλαίσιο μετακίνησης φτηνού εργατικού δυναμικού που θα βοηθούσε τις διαδικασίες παραγωγής και την ταχύτερη ανάκαμψη των ευρωπαϊκών οικονομιών. Το γεγονός αυτό λίγο αργότερα διαψεύστηκε, αφού ακολούθησε η περίοδος των οικογενειακών επανενώσεων, οι οποίες χαρακτήρισαν το δεύτερο μεταναστευτικό κύμα. Την δεκαετία του '70 και του '80, το μουσουλμανικό στοιχείο στην Ευρώπη ενισχύθηκε κυρίως με την έξαρση του φαινομένου της παράτυπης μετανάστευσης, κυρίως στις χώρες του Νότου. Η τέταρτη περίοδος χρονολογικά τοποθετείται από την δεκαετία του '90 έως και σήμερα, όπου το φαινόμενο της παράτυπης μετανάστευσης έχει πλέον αποκτήσει περιοδική μορφή, με περιόδους έντασης και ύφεσης ενώ διαφέρει αρκετά ως προς την μαζικότητα του, κυρίως λόγω των περιφερειακών συγκρούσεων στις μουσουλμανικές χώρες που προκάλεσαν ανθρωπιστικές κρίσεις, αλλά και επιπρόσθετα λόγω της ανάπτυξης νέων δυνατοτήτων μετακίνησης πληθυσμών μέσω των παγκόσμιων δικτύων.

Ένα μεγάλο ποσοστό μουσουλμάνων διαμένουν στην Ευρώπη, σε θεσμοθετημένα δημοκρατικά κράτη, ως μέλη κλασικών κοινωνιών που πρεσβεύουν τις «φιλελεύθερες δημοκρατικές αξίες» έχοντας προνόμια αλλά και υποχρεώσεις, χωρίς όμως να απορρίπτονται ή να αποκόπτονται συνειδησιακά από την χώρα καταγωγής τους. Η συντήρηση της θρησκευτικής κουλτούρας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αυξανόμενη τεχνολογική ανάπτυξη, η οποία τους παρείχε ευκολότερους τρόπους επικοινωνίας δημιουργώντας μια ανεδαφική, υπερεθνική κοινότητα πιστών. Οι αυξητικές πληθυσμιακές τάσεις δημιούργησαν πλέον ισχυρά διεθνή δίκτυα μεταξύ των μεταναστών και των χωρών προέλευσής τους, διευκολύνοντας αρχικά οικονομικές συναλλαγές και μετέπειτα συγχρονίζοντας τις μουσουλμανικές κοινότητες της Δύσης με τα ισλαμικά και πολιτικά κινήματα του μουσουλμανικού κόσμου. Με κίνητρο την παγκόσμια επιρροή των απανταχού μουσουλμάνων, οι θρησκευτικοί οργανισμοί συνέβαλαν στην ανάπτυξη τέτοιων δικτύων⁸⁸. Οι Δυτικές μουσουλμανικές κοινότητες διακρίνονται σε κατηγορίες και ιδεολογικές τάσεις.⁸⁹ Αυτό οφείλεται στην εθνοτική τους ετερογένεια και την ταξική τους ανομοιογένεια. Η πρώτη κατηγορία είναι αυτή της «εθνοθρησκευτικής κοινότητας», δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αξία

⁸⁸ Pew Research Center, «Muslim Networks and Movements in Western Europe», διαθέσιμο στο: <http://pewforum.org/Muslim/Muslim-Networks-andMovements-in-Western-Europe-Muslim-Brotherhood-and-Jamaat-i-Islami.aspx#footnote> , (Ανακτήθηκε 10/05/2021)

⁸⁹ Βαρβιτσιώτης Ι./Ρούσσο Σ.(2008) : «*Τυφλοί Στρατοί. Η Δύση και η Απειλή του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού*», Καστανιώτη, Αθήνα σ. 88-95

της συλλογικότητας, διατηρώντας την πολιτιστική, εθνοτική και θρησκευτική παράδοση στη χώρα υποδοχής.⁹⁰

Η δεύτερη κατηγορία, είναι οι μουσουλμανικές κοινότητες που δεν έχουν αποκοπεί από την «μητέρα πατρίδα», διατηρούν τα εθνικά τους χαρακτηριστικά, στενές σχέσεις και το οργανωτικό τους πλαίσιο (θρησκευτικό, πολιτικό) καθορίζεται από αυτές. Παράδειγμα αυτής της κατηγορίας αποτελεί η τουρκική κοινότητα της Γερμανίας.

Η τρίτη κατηγορία είναι αυτή των γενεών που έχουν προσαρμοστεί στην ευρωπαϊκή νοοτροπία και εκπροσωπούν μια πιο μετριοπαθή αντίληψη του Ισλάμ. Θεωρούν ότι η εκδήλωση των θρησκευτικών πεποιθήσεών τους είναι ατομική, ιδιωτική και δεν σχετίζεται με την έννοια της συλλογικής αντιπροσώπευσης. Συνήθως είναι υψηλού μορφωτικού επιπέδου, πιστεύουν στην συνύπαρξη του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής και της θρησκευτικής ταυτότητας, με την προϋπόθεση να αναγνωρίζονται ως μουσουλμάνοι με ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.

Η τέταρτη κατηγορία, είναι αυτή των «αντιφρονούντων» ισλαμιστών, συγκροτείται κυρίως από περιθωριοποιημένα κοινωνικά τμήματα, ιδιαίτερα φτωχά, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, που δεν έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας και ζουν στα προάστια των ευρωπαϊκών μητροπόλεων. Πρόκειται για άτομα ιδιαίτερα επιρρεπή και εύάλωτα στην ριζοσπαστικοποίηση και τον εξτρεμισμό. Στην κατηγορία αυτή, επίσης, εντάσσονται και άτομα από ανώτερα κοινωνικά στρώματα, τα οποία απορρίπτουν την εκκοσμίκευση και τον εκσυγχρονισμό του Ισλάμ.

Το φαινόμενο αυτό αντανακλάται στην περίπτωση της Γαλλίας, όπου το Ισλάμ θεωρείται η δεύτερη πολυπληθέστερη θρησκεία στη χώρα. Σχεδόν ένας στους δέκα πολίτες είναι μουσουλμάνος⁹¹ Η ένταξη της μουσουλμανικής κοινότητας εντός του γαλλικού κοσμικού πλαισίου, φυσικά δεν είναι μια ανώδυνη διαδικασία και μέχρι και τις μέρες μας προκαλεί σοβαρούς τριγμούς στη χώρα. Αυτό οφείλεται αρχικά στην κοσμική φύση (laïcité) του Γαλλικού κράτους, όπως αυτή αποτυπώνεται σταδιακά και ιστορικά. Από την Γαλλική Επανάσταση, το 1789, την κυβέρνηση του Ζιλ Φερί (Τρίτη Δημοκρατία), με τον «Νόμο Διαχωρισμού Κράτους Εκκλησίας», το 1905 και μετέπειτα στην συνταγματική κατοχύρωση του, το 1958 (5^η Δημοκρατία) αποτελεί απαραίτητη εγγύηση για την διατήρηση της εθνικής ενότητας⁹² και την θρησκεία να σχετίζεται αποκλειστικά με τον ιδιωτικό βίο των πολιτών.

⁹⁰ Κωτούλας Ι. (2015) «Οι τρεις τάσεις του Ισλάμ στην Ευρώπη», *Foreign Affairs*, σ.139-141

⁹¹ Hackett C, «5 facts about the Muslim population in Europe», όπ.π (υπ 99)

⁹² Καθημερινή, «Η Γαλλία διαχωρίζει Εκκλησία και Κράτος», διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/world/362386/i-gallia-diachorizei-ekklisia-kai-kratos/>, (Ανακτήθηκε 08/04/2021)

Σύμφωνα με αυτήν την αρχή, το κράτος αναγνωρίζει υπηκόους με ίσα δικαιώματα ανεξαρτήτως εθνικής καταγωγής, φύλου ή θρησκευτικής πεποίθησης. Το μοντέλο ενσωμάτωσης που ακολουθείται βασίζεται στην ένταξη του ατόμου στο κοινωνικό σύνολο και εκφράζεται με την ιδέα της «αφομοίωσης», απορρίπτοντας μοντέλα πολυπολιτισμικότητας που ακολούθησαν άλλα ευρωπαϊκά κράτη (πχ Μεγάλη Βρετανία). Όμως, εκτός από το «μονοπολιτισμικό» μοντέλο που ακολούθησε η Γαλλία, υπήρξαν και άλλοι παράγοντες διαμόρφωσης αυτής περίπλοκης σχέσης. Η υψηλή ανεργία που έπληξε τα φτωχά λαϊκά στρώματα της Γαλλίας την δεκαετία του '70 εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης που επέφερε η πετρελαϊκή κρίση, διεύρυνε τις κοινωνικές ανισότητες, δημιούργησε πολίτες «δεύτερης κατηγορίας» των γαλλικών προαστίων (κυρίως Βόρειο Αφρικανικής καταγωγής). Σταδιακά οι εργατικές συνοικίες μετετράπησαν σε εστίες εγκληματικότητας, ακραίας φτώχειας και ανάπτυξης θρησκευτικού φανατισμού ως φυσικής αντίδρασης στις αποτυχημένες πολιτικές της αφομοίωσης⁹³. Οι ακόλουθες λανθασμένες πολιτικές αντιμετώπισης των γαλλικών κυβερνήσεων, που εστίασαν περισσότερο στην κρατική καταστολή των φαινομένων, ενδυνάμωσε τα αντιγαλλικά αισθήματα και ισχυροποίησε τις ριζοσπαστικές φωνές εντός των κοινοτήτων.

4. ΤΑ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΧΤΥΠΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ 2015

4.1 Οι επιθέσεις του Ιανουαρίου και του Αυγούστου

Το 2015, η Γαλλία βίωσε το βίαιο πρόσωπο της Τρομοκρατίας με αρκετά χτυπήματα στο εσωτερικό της χώρας. Επιγραμματικά αναφέρονται οι επιθέσεις με χρονολογική σειρά:

Στις 7 Ιανουαρίου, δύο ένοπλοι μασκοφόροι εισβάλλουν στα γραφεία της σατιρικής εβδομαδιαίας εφημερίδα Charlie Hebdo στο Παρίσι και σκοτώνουν 12 άτομα, ενώ τραυματίζουν άλλους 11. Οι δράστες, αρχικά, πήγαν σε λανθασμένη διεύθυνση και εν συνεχεία μετέβησαν στην οδό Rue Nicolas-Appert 10, στον δεύτερο όροφο όπου και στεγάζονταν τα γραφεία του περιοδικού. Με περίσσιο θράσος και μιλώντας άπταιστα γαλλικά, ρώτησαν την υπάλληλο υποδοχής που είναι τα γραφεία. Ύστερα, αφού πρώτα συνάντησαν και πυροβόλησαν τον υπάλληλο ασφαλείας, εισέβαλαν στον χώρο, φώναξαν το

⁹³ Παπαγεωργίου Φ/Σαμούρης Α. (2012), όπ.π (υπ 2), σ. 195-197

όνομα του Stephane Charbonnier, γνωστού σκιτσογράφου του περιοδικού με το προσωνύμιο «Charb», κι όταν αυτός τους απάντησε τον σκότωσαν. Μετέπειτα άρχισαν να πυροβολούν αδιακρίτως τους παρευρισκόμενους φωνάζοντας πως «παίρνουν εκδίκηση για τον προφήτη» και «ο Θεός είναι μεγάλος». Κατόπιν αυτών, οι μακελάρηδες, που αργότερα αναγνωρίστηκαν ως τα αδέρφια Cherif και Said Kouach, βγήκαν από το κτήριο. Ένα όχημα της αστυνομίας που έσπευσε στο σημείο προσπάθησε να μπλοκάρει την διαφυγή τους, όμως οι δράστες άρχισαν να τους πυροβολούν και επιβιβαζόμενοι στο όχημα τους έφυγαν προς την αντίθετη πλευρά. Στο επόμενο στενό, συνάντησαν έναν ποδηλάτη αστυνομικό, μουσουλμανικής καταγωγής, τον οποίο, αφού αρχικά πυροβόλησαν και τραυμάτισαν, στη συνέχεια ο ένας εκ των αδελφών τον εκτέλεσε εν ψυχρώ, ενώ εκείνος εκλιπαρούσε για έλεος.⁹⁴

Η γαλλική αστυνομία σήμανε συναγερμό κι εξαπέλυσε ανθρωποκυνηγητό για την σύλληψη των δραστών, οι οποίοι εντοπίστηκαν δύο μέρες αργότερα στο Dammartin-en-Goele, 35 χλμ μακριά από το Παρίσι. Την προηγούμενη ημέρα, είχαν προλάβει να ληστέψουν ένα βενζινάδικο, να κλέψουν ένα όχημα κι είχαν ανταλλάξει πυροβολισμούς με αστυνομικές δυνάμεις, μέχρι να βρουν καταφύγιο στο εργοστάσιο εκτυπώσεων όπου κράτησαν ομήρους. Στήνοντας μια μεγαλειώδη επιχείρηση η αστυνομία περικύκλωσε το κτήριο και μετά από 8 ώρες διαπραγματεύσεων, τα αδέρφια επιχείρησαν την έξοδό τους εν μέσω εκρήξεων και πυροβολισμών προς τους αστυνομικούς, οι οποίοι ανταποδίδοντας τα πυρά τους εξουδετέρωσαν.⁹⁵

Στις 8 Ιανουαρίου, όσο συνεχιζόταν η έρευνα για τους αδελφούς Kouachi, στο προάστιο Montrouge νότια του Παρισιού, ένας άντρας πυροβόλησε εναντίον μιας γυναίκας αστυνομικού τραυματίζοντάς την θανάσιμα, ενώ τραυμάτισε έναν ακόμη άντρα. Αργότερα, αποδείχθηκε πως το περιστατικό αυτό συνδεόταν με τους αδελφούς Kouachi.⁹⁶

Την 9η Ιανουαρίου, όταν οι αδελφοί του Kouachi έβρισκαν καταφύγιο σε βιομηχανικό συγκρότημα στο Dammartin-en-Goele περικυκλωμένοι από την αστυνομία, την ίδια σχεδόν ώρα στη γαλλική πρωτεύουσα ένας ένοπλος άντρας που αναγνωρίζεται ως ο Amedy Coulibaly - το ίδιο άτομο που ήταν υπεύθυνο, μαζί με την συνεργό του Hayat Boumeddiene για τη δολοφονία γυναίκας αστυνομικού στο Montrouge, κρατά πολλούς αιχμαλώτους σε ένα σούπερ μάρκετ, απειλώντας να σκοτώσει τους ομήρους, εκτός εάν αφεθούν ελεύθεροι οι

⁹⁴ Iefimerida, «Μακελειό στο Charlie Hebdo, 4 χρόνια πριν» διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/469870/makeleio-sto-charlie-hebdo-4-hronia-prin-oi-dimosiografoi-kai-o-astynomikos-poy> (Ανακτήθηκε 17/04/2021)

⁹⁵ BBC, «Charlie Hebdo attack: Three days of terror» διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-30708237> (Ανακτήθηκε 17/04/2021)

⁹⁶ News 247, «Συνεργός των αδερφών Κουασι κρατά ομήρους, ανάμεσά τους και ένα βρέφος, σε κατάσταση στο Παρίσι», διαθέσιμο στο: <https://www.news247.gr/kosmos/o-drastis-tis-epithesis-se-astynomiko-gnorize-ta-aderfia-koyasi.6319423.html> (Ανακτήθηκε 17/04/2021)

αδελφοί Kouachi. Οι αστυνομικές δυνάμεις εισέβαλαν στο σούπερ μάρκετ, το οποίο άνηκε σε ιδιοκτήτες εβραϊκής καταγωγής, και εξουδετέρωσαν τον ένοχο. Στην πορεία απελευθέρωσαν 15 ομήρους, βρίσκοντας όμως τα πτώματα τεσσάρων ατόμων.⁹⁷

Την 21η Αυγούστου σε υπερταχεία από το Άμστερνταμ στο Παρίσι, εξελίχθηκε πυροβολισμός και απόπειρα μαχαιρώματος. Τρεις αμερικανοί φίλοι, μεταξύ των οποίων δύο μέλη των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ, είναι μεταξύ εκείνων που παρεμβαίνουν για να υποτάξουν τον επιτιθέμενο, τον οποίο άκουσαν να οπλίζει το όπλο του και να βγαίνει από την τουαλέτα. Ο δράστης που αναγνωρίστηκε ως ο Μαροκινός Ayoub El Khazzani, ακινητοποιήθηκε και εν συνεχεία συνελήφθη από την αστυνομία. Συνολικά τραυματίστηκαν τέσσερα άτομα, και χάρη στην έγκυρη επέμβαση των επιβατών αποφεύχθηκε ένα μακελειό.⁹⁸

4.2 Οι επιθέσεις της 13^{ης} Νοεμβρίου

Νυχτερινές ώρες της 13^{ης} Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκαν με πολύ μικρή διαφορά ώρας πολλαπλά χτυπήματα στην γαλλική πρωτεύουσα, που είχαν άμεση σχέση με την ισλαμιστική τρομοκρατία.

Κατά την διάρκεια φιλικού ποδοσφαιρικού αγώνα μεταξύ των εθνικών ομάδων της Γαλλίας και της Γερμανίας στο Stade de France, παρουσία και του τότε προέδρου χώρας Francois Hollande, δύο ισλαμιστές τρομοκράτες ανατινάχθηκαν μπροστά από το στάδιο, κι ένας ακόμα μετά από μισή ώρα σε παραπλήσιο εμπορικό κατάστημα. Ο απολογισμός ήταν ένας πολίτης νεκρός και 15 τραυματίες

Την ίδια χρονική στιγμή και σχεδόν ταυτόχρονα σε δρόμους του 10^{ου} και 11^{ου} διαμερίσματος του Παρισιού σημειώνονται τυφλές επιθέσεις με καλάσνικοφ σε βάρος ανυποψίαστων θαμώνων εστιατορίων προκαλώντας συνολικά τον θάνατο 39 ατόμων. Λίγο μετά ένας ακόμα βομβιστής αυτοκτονίας εκρήγνυται μέσα σε καφετέρια τραυματίζοντας δεκάδες άτομα. Οι ανωτέρω επιθέσεις γίνονται σε διάστημα 15 λεπτών.⁹⁹

⁹⁷ BBC, «Charlie Hebdo attack: Three days of terror», όπ.π (υπ 95)

⁹⁸ Καθημερινή, «Γαλλία: Τρεις τραυματίες σε επίθεση ενόπλου σε τρένο», διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/world/827998/gallia-treis-traymaties-se-epithesi-enoploy-se-treno/> (Ανακτήθηκε 17/04/2021)

⁹⁹ Ρόμπολας Γ., «13 Νοεμβρίου 2015: Όταν ο τρόμος επισκέφθηκε το Παρίσι» διαθέσιμο στο : <https://esquire.com.gr/epikairota/4273/13-noembriou-2015-tote-pou-o-tromos-episkefthike-to-parisi> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

Ενώ συμβαίνουν τα ανωτέρω γεγονότα προκαλώντας σύγχυση στον κρατικό μηχανισμό, περί ώρα 21:40 τρεις τρομοκράτες εισβάλλουν στο θέατρο Bataclan όπου και διεξάγεται συναυλία του αμερικανικής προελεύσεως συγκροτήματος Eagles of Death Metal. Μαυροφορεμένοι, βαριά οπλισμένοι και κάνοντας λόγο για το μεγαλείο του Θεού και τις αποτρόπαιες πράξεις τις Γαλλίας, αρχίζουν να πυροβολούν στο πλήθος αδιακρίτως. Στον συγκεκριμένο χώρο βρίσκονται περίπου 1500 θεατές και ο απολογισμός είναι η ψυχρή εκτέλεση 89 ατόμων και ο τραυματισμός πάνω από 100.¹⁰⁰ Επιπρόσθετα, οι δράστες αδυνατώντας να διαφύγουν προχωρούν σε καθεστώς ομηρίας περίπου 100 ατόμων παρατείνοντας το μαρτύριό τους για τρεις ώρες περίπου έως ότου εισβάλλουν στον χώρο οι γαλλικές ειδικές δυνάμεις και να τους απελευθερώσουν, εξουδετερώνοντας τους τρομοκράτες.

Οι επιθέσεις αυτές αποτέλεσαν προϊόν καλά οργανωμένου σχεδίου και συγχρονισμένων κινήσεων. Επίσης, οι δράστες επικοινωνούσαν μεταξύ τους σε πραγματικό χρόνο μέσω ανταλλαγής μηνυμάτων, ενώ υπήρχε επικοινωνία και με άλλους τρομοκράτες στο Βέλγιο.¹⁰¹ Υπήρξε η πιο θανατηφόρα επίθεση στη Γαλλία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με τους νεκρούς να ανέρχονται στα 130 άτομα, εκ των οποίων 89 στο Bataclan.¹⁰²

4.3 Το προφίλ των τρομοκρατών

Charlie Hebdo

-**Cherif Kouachi** 32 ετών, αλγερινής καταγωγής και γαλλικής υπηκοότητας. Μεγάλωσε σε ορφανοτροφείο στην πόλη Ρεν της Γαλλίας και κατείχε πτυχίο γυμναστή. Ήταν γνωστός στις αρχές για μικροεγκλήματα αλλά και για τις ριζοσπαστικές διαθέσεις του, καθώς είχε προσπαθήσει ανεπιτυχώς το 2005 να μεταβεί στην Συρία για να πολεμήσει στο πλευρό των τζιχαντιστών, στις μάχες του Ιράκ. Το 2008 καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης 3 ετών, από την οποία εξέτισε μόνο 18 μήνες, καθώς κατηγορήθηκε ότι βοηθούσε στην αποστολή τζιχαντιστών μαχητών στο Ιράκ. Φέρεται να ριζοσπαστικοποιήθηκε στο Ισλάμ από τον ιμάμη Farid Benyettou, σε τζαμί στο βόρειο Παρίσι, και να είχε διασυνδέσεις με την Al

¹⁰⁰ BBC, «Paris attacks: What happened on the night» διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹⁰¹ Καθημερινή, «Οι δράστες των επιθέσεων του Παρισιού συντονίζονταν μεταξύ τους σε πραγματικό χρόνο», διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/world/844079/oi-drastes-ton-epitheseon-toy-parisiou-syntonizontan-metaxy-toys-se-pragmatiko-chronou/> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹⁰² Sky News, «France: A timeline of deadly attacks after latest atrocity», διαθέσιμο στο: <https://news.sky.com/story/france-a-timeline-of-terror-10787264>, (Ανακτήθηκε 17/12/2020)

Qaeda. Έπεσε νεκρός από τα πύρα αστυνομικών κατά την διάρκεια της ομηρίας στο Dammartin-en-Goele, ενώ είχε προηγηθεί δυο μέρες πριν το μακελειό στο Charlie Hebdo που είχε προκαλέσει μαζί με τον αδερφό του Said.¹⁰³

-**Said Kouachi**, 34 ετών, αλγερινής καταγωγής και γαλλικής υπηκοότητας. Κι αυτός μεγάλωσε στο ορφανοτροφείο με τον αδερφό του, στο πλάι του οποίου σκοτώθηκε ομοίως. Φέρεται να είχε εκπαιδευτεί στον χειρισμό όπλων στην Υεμένη από την Al Qaeda. Το 2010 μαζί με τον Cherif, είχαν κατηγορηθεί ότι συμμετείχαν σε οργάνωση σχεδίου απόδρασης του καταδικασμένου τρομοκράτη Smain Ait Ali Belkacem, όμως αφέθηκαν λόγω έλλειψης στοιχείων. Τα αδέλφια βρίσκονταν πολλά χρόνια στις «μαύρες λίστες» των ΗΠΑ για τους υπόπτους τρομοκρατίας.¹⁰⁴

Πυροβολισμός στο Montrouge και ομηρία στο εβραϊκό σουπερ μάρκετ.

-**Amedy Coulibaly** 32 ετών, γεννημένος στα περίχωρα του Παρισιού και μέλος δεκαμελούς οικογένειας. Ήταν στενός συνεργάτης του Cherif Kouachi και ήταν και οι δύο πιστοί ακόλουθοι του ακραίου ισλαμιστή Djamel Beghal. Φέρεται να είναι το άτομο που σκότωσε την αστυνομικό στο Montrouge στις 8 Ιανουαρίου και διεξήγαγε την ομηρία στις 9 Ιανουαρίου στο εβραϊκό σουπερ μάρκετ, όπου σκότωσε άλλα 4 άτομα. Είχε βεβαρημένο εγκληματικό ιστορικό συμπεριλαμβανομένης της διακίνησης ναρκωτικών. Είχε αποφυλακιστεί πρόσφατα καθώς είχε καταδικαστεί για την συμμετοχή του στο σχέδιο απόδρασης του Smain Ait Ali Belkacem το 2010, το οποίο είχε οργανώσει Beghal. Όσοι τον γνώριζαν ήταν σοκαρισμένοι καθώς στον περίγυρο του δεν έδειχνε ιδιαίτερα θρήσκος κι είχε εμπλοκή με ναρκωτικά. Ο Coulibaly σκοτώθηκε από την γαλλική αστυνομία κατά την διάρκεια της επιχείρησης για την απελευθέρωση των ομήρων που ο ίδιος κρατούσε. Η σύντροφός του, Hayat Boumeddiene, εικάζεται πως γνώριζε και υποστήριζε όλη την δράση του, ενώ λίγες ημέρες πριν την επίθεση διέφυγε στην Συρία και πλέον καταζητείται.¹⁰⁵

Πυροβολισμός στο τρένο

-**Ayoub El Khazzani**, 26 χρόνων γεννημένος στο Μαρόκο. Το 2007 μετακόμισε στην Ισπανία όπου και απέκτησε την υπηκοότητα. Εκεί είχε προβλήματα με τις αρχές καθώς εμπλεκόταν με διακίνηση ναρκωτικών. Το 2014 μετακόμισε στην Γαλλία όπου έμεινε για μικρό διάστημα πριν μεταβεί στο Βέλγιο από όπου επιβιβάστηκε στο τρένο. Οι ισπανικές

¹⁰³ BBC, «Paris attacks: Suspects' profiles» διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

¹⁰⁴ Korovila E., «Charlie Hebdo: Ποιοι ήταν οι δράστες του μακελειού, Σερίφ και Σαϊντ Κουασί», διαθέσιμο στο: <https://gr.euronews.com/2015/01/09/who-are-the-charlie-hebdo-suspects> (Ανακτήθηκε 12/03/2021)

¹⁰⁵ BBC, « Paris attacks: Suspects' profiles» όπ.π (υπ 103)

αρχές είχαν ενημερώσει την Γαλλία για πιθανή μετάβασή του στα εδάφη της και ότι επρόκειτο για πιθανό ακραίο ισλαμιστή, όμως κατά την παραμονή του εκεί δεν δημιούργησε πρόβλημα. Εικάζεται πως ριζοσπαστικοποιήθηκε μέσω διαδικτύου ενώ είναι χαρακτηριστικό πως λίγο πριν επιβιβαστεί στο τρένο παρακολουθούσε τζιχαντιστικά βίντεο στο YouTube.¹⁰⁶ Ο Khazzani ήταν βάρια οπαλισμένος και χάρη στον ηρωισμό των επιβατών που αντιλήφθηκαν τις προθέσεις του, δεν σημειώθηκε μια πολύνεκρη επίθεση και ο ίδιος συνελήφθη. Το 2017 καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη.¹⁰⁷

Επιθέσεις στο στάδιο Stade de France

Ως δράστες των επιθέσεων ταυτοποιήθηκαν οι κατωτέρω:

-**Bilal Hadfi**. 20 ετών, γαλλικής υπηκοότητας, ο οποίος διέμενε στην συνοικία Hembeek του Βελγίου. Εικάζεται ότι ριζοσπαστικοποιήθηκε στις αρχές του 2014 από τον τοπικό μιάμη. Επίσης, οι Βελγικές Αρχές γνώριζαν ότι είχε ταξιδέψει στην Συρία για να πολεμήσει για τον ISIS, όμως δεν γνώριζαν ότι είχε επιστρέψει στην Ευρώπη. Ο Hadfi προσπάθησε να εισέλθει εντός του γηπέδου ζωσμένος με εκρηκτικά, όμως εντοπίστηκε και κάνοντας λίγα βήματα πίσω τα πυροδότησε.¹⁰⁸

-**Ukashah al-Iraqi** Ahmad al-Mohammad. Πρόκειται για τον πρώτο δράστη που αυτοανατινάχθηκε έξω από το στάδιο. Κοντά του βρέθηκε ένα πλαστό συριακό διαβατήριο το οποίο ισχυριζόταν ότι πρόκειται για άντρα ηλικίας 25 ετών με το ανωτέρω όνομα, ο οποίος καταγόταν από το Idlib της Συρίας.

-**Ali al-Iraqi** Mohammad al-Mahmoud. Ο τρίτος βομβιστής αυτοκτονίας ο οποίος εξερράγη σε κοντινό δρόμο του σταδίου, μισή ώρα αργότερα από τους πρώτους δύο. Μαζί με τον al-Mohammad είχαν χρησιμοποιήσει τις μεταναστευτικές ροές για να εισέλθουν στην Ευρώπη, κρατώντας πλαστά συριακά διαβατήρια. Αφίχθησαν αρχικά στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην νήσο Λέρο στις 03 Οκτωβρίου του 2015 προσποιούμενοι τους πρόσφυγες και από εκεί ταξίδεψαν με πλοίο για την ενδοχώρα από όπου συνέχισαν το ταξίδι τους ώστε να φτάσουν στο Παρίσι.¹⁰⁹

¹⁰⁶ BBC , «France train shooting suspect profile: Ayoub El-Khazzani» διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34032218> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹⁰⁷ New York Times, «Gunman Sentenced to Life in Prison for 2015 Attack on Paris-Bound Train», διαθέσιμο στο: <https://www.nytimes.com/2020/12/17/world/europe/france-train-attack-trial.html> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹⁰⁸ BBC, «Paris attacks: Who were the attackers?», διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34832512> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹⁰⁹ Ομοίως

-Οι ανωτέρω δράστες έφτασαν στο στάδιο με ενοικιαζόμενο αυτοκίνητο το οποίο φέρεται να είχε ενοικιάσει και να οδηγούσε ο **Salah Abdeslam**. Πρόκειται για 26 χρόνο Γάλλο υπήκοο μαροκινής καταγωγής, ο οποίος γεννήθηκε και μεγάλωσε στην κακόφημη συνοικία Molenbeek¹¹⁰ του Βελγίου. Στην συγκεκριμένη περιοχή δραστηριοποιούνταν επιχειρηματικά μαζί με τον αδερφό του και μετέπειτα βομβιστή αυτοκτονίας των επιθέσεων στα εστιατόρια, Ibrahim Abdeslam. Τα αδέρφια Abdeslam είχαν μεγαλώσει και ήταν παιδικοί φίλοι με τον "εγκέφαλο" όλων των επιθέσεων Abdelhamid Abaaoud με τον οποίο μάλιστα ο Salah είχε συλληφθεί μαζί το 2010 για ληστεία. Εν γένει τα αδέρφια ήταν γνωστοί στις αρχές και για άλλα μικρό εγκλήματα.¹¹¹

Ο Salah Abdeslam, ο οποίος καταζητούνταν από την επόμενη μέρα των επιθέσεων, καθώς αποτελούσε "κλειδί" για την υπόθεση, συνελήφθη τελικά μετά από αστυνομική επιχείρηση στο Molenbeek στις 18 Μαρτίου του 2016. Εκδόθηκε στην Γαλλία στις 27 Απριλίου 2016 και αντιμετωπίζει κατηγορίες για τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι αλλά και για δραστηριότητες σχετικά με την τρομοκρατία.

Τυφλές επιθέσεις σε Καφετέριες και εστιατόρια.

- ο **Abdelhamid Abaaoud**, παρουσιάζεται ως ο ιθύνων νους όλων των επιθέσεων, δρώντας ως ο απεσταλμένος του ISIS για τις περιοχές της Γαλλίας και του Βελγίου. Ήταν Βέλγος υπήκοος μαροκινής καταγωγής, 28 χρονών, ο οποίος μεγάλωσε στην περιοχή Molenbeek. Οι γονείς του διατηρούσαν επιχείρηση και μάλιστα ο ίδιος είχε λάβει ιδιωτική μόρφωση σε ένα από τα καλύτερα σχολεία του Βελγίου. Εντάχτηκε στον ISIS το 2013 όταν και ταξίδεψε σε στρατόπεδο στην Συρία όπου και εκπαιδεύτηκε.¹¹² Είναι το πρόσωπο που οργάνωσε όλες τις επιθέσεις της 13^{ης} Νοεμβρίου και ο ίδιος συμμετείχε στις τυφλές επιθέσεις στα εστιατόρια και

¹¹⁰ Το Molenbeek είναι μία από τις φτωχότερες περιοχές του Βελγίου. Κατέχει λίγο πάνω από δύο τετραγωνικά μίλια που στεγάζουν σχεδόν 100.000 άτομα με μεγάλες κοινότητες μαροκινής και τουρκικής καταγωγής. Αποτελεί την πηγή της υψηλότερης συγκέντρωσης, στην Ευρώπη, τζιχαντιστών και αλλοδαπών μαχητών που πολέμησαν στη Συρία και το Ιράκ και επέστρεψαν αποφασισμένοι να μεταφέρουν τον αγώνα τους στις πρωτεύουσες της Ευρώπης. Ως εκ τούτου, δεν αποτελεί έκπληξη ότι οι περισσότεροι από τους δράστες των ισλαμιστικών τρομοκρατικών επιθέσεων προέρχονται από την περιοχή αυτή ή ριζοσπαστικοποιήθηκαν εκεί.- Traynor I. «Molenbeek: the Brussels borough becoming known as Europe's jihadi central», διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/15/molenbeek-the-brussels-borough-in-the-spotlight-after-paris-attacks> (Ανακτήθηκε 14/04/2021)

¹¹¹ Farmer B, «Who is Salah Abdeslam and who were the Paris terrorists? Everything we know about the Isil attackers» διαθέσιμο στο: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11996120/Paris-attack-what-we-know-about-the-suspects.html> , (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹¹² Capital, «Το προφίλ του τζιχαντιστή που θεωρείται "εγκέφαλος" των επιθέσεων στο Παρίσι», διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/epikairoiti/3081594/to-profil-tou-tzixantisti-pou-theoretai-egkefalos-ton-epitheseon-sto-parisi> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

στις καφετέριες στο κέντρο του Παρισιού, όπως αποδείχθηκε από το δαχτυλικό του αποτύπωμα που βρέθηκε σε ένα από τα όπλα της επίθεσης. Εντοπίστηκε πέντε ημέρες μετά τις επιθέσεις στο διαμέρισμα Saint- Denis του Παρισιού, όπου βρισκόταν μαζί με τον επίσης δράστη των τυφλών επιθέσεων Chakib Akrouh. Αμφότεροι σκοτώθηκαν κατά την διάρκεια επιχείρησης σύλληψης τους από τις γαλλικές αρχές.¹¹³

Ο Abaaoud ήταν γνωστός στις Αρχές. Το 2010 είχε συλληφθεί για ένοπλη ληστεία, μαζί με τον S. Abdeslam. Τον Ιανουάριο του 2015, εντοπίστηκε από τις βελγικές αρχές στην πόλη Verviers, όπου βρισκόταν μαζί με δύο άλλους συνεργάτες του, όμως ο ίδιος κατάφερε να διαφύγει. Δύο μέρες μετά οι Ελληνικές Αρχές εισέβαλαν σε δύο διαμερίσματα στο κέντρο της Αθήνας, όπου διέμενε στο παρελθόν ο Abaaoud και από όπου συντόνιζε τους βελγικούς τζιχαντιστικούς θύλακες του Βελγίου μέσω κινητού τηλεφώνου.¹¹⁴

-**Ibrahim Abdeslam**, ο προαναφερθείς αδερφός του Salah. Ήταν 31 χρόνων, ομοίως Γάλλος μαροκινής καταγωγής και διέμενε στο Molenbeek του Βελγίου. Στις αρχές του 2015, είχε επιχειρήσει να ταξιδέψει στην Συρία μέσω Τουρκίας, όμως εντοπίστηκε από τις τουρκικές αρχές και απελάθηκε πίσω στο Βέλγιο. Εκεί ανακρίθηκε από τις τοπικές αρχές και αφέθηκε ελεύθερος. Ο Ibrahim έδωσε τέλος την ζωή του, αφού ήταν το άτομο που αυτό ανατινάχθηκε κατά την διάρκεια των τυφλών επιθέσεων στο κέντρο του Παρισιού.

- **Chahib Akrouh**, ηλικίας 25 ετών, γεννημένος και μεγαλωμένος στο Βέλγιο, κατοικούσε και αυτός στο Molenbeek. Τα έτη 2013 και 2015 είχε ταξιδέψει στην Συρία και παρακολουθούνταν από τις γαλλικές αρχές χωρίς όμως να συλληφθεί ποτέ. Πέθανε ενεργοποιώντας το γιλέκο με τα εκρηκτικά που φορούσε, στις 18 Νοεμβρίου 2015 μετά από συμπλοκή με τη γαλλική αστυνομία στο προάστιο Saint Denis, όπου και βρισκόταν μαζί με τον Abdelhamid Abaaoud.¹¹⁵

Επίθεση στο Bataclan

-**Sami Amimour** 28 χρονών, Γάλλος υπήκοος αλγερινής καταγωγής και οδηγός λεωφορείου στο επάγγελμα. Το 2012 είχε αντιμετωπίσει κατηγορίες σχετικά με την τρομοκρατία και βρισκόταν υπό δικαστική παρακολούθηση, όμως αφαίρεσε τον πομπό που του είχε

¹¹³ Ομοίως

¹¹⁴ Morris C, «Paris attacks 'ringleader' Abdelhamid Abaaoud evaded Athens police» διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-35044182>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹¹⁵ Bacchi U, «Paris attacks: Chakib Akrouh was Saint-Denis mystery suicide bomber who died alongside Abdelhamid Abaaoud», διαθέσιμο στο: <https://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-chakib-akrouh-was-saint-denis-mystery-suicide-bomber-who-died-alongside-abdelhamid-1538129>

τοποθετηθεί και διέφυγε πόλη Raqqa της Συρίας, η οποία αποτελεί την πρωτεύουσα του Ισλαμικού κράτους. Για τον λόγο αυτό, εκδόθηκε σε βάρος του διεθνές ένταλμα σύλληψης και αποτέλεσε μεγάλο ερωτηματικό πώς μπόρεσε να επιστρέψει στην Γαλλία. Κατά την συμπλοκή με την γαλλική αστυνομία στο θέατρο Bataclan ο Amimour ανατίναξε τον εαυτό του.¹¹⁶

- **Omar Ismael Mostefai**, Γάλλος πολίτης αλγερινής καταγωγής ο οποίος διέμενε στο υποβαθμισμένο τμήμα του Παρισιού στο προάστιο Courcouronnes. Κατά την περίοδο 2013-2015 είχε ταξιδέψει στην Σύρια όπου είχε λάβει ανάλογη εκπαίδευση στα στρατόπεδα του ISIS. Πρέπει να τονιστεί πως παρόλο που είχε 8 καταδίκες για μικροεγκλήματα μεταξύ 2005-2012 και είχε καταχωρηθεί ως πιθανός ακραίος ισλαμιστής από τις αρχές της Γαλλίας το 2010 δεν είχε περάσει καθόλου χρόνο στην φυλακή. Ακόμα κατά την περίοδο 2014-2015 είχε υπάρξει ενημέρωση από τις τουρκικές υπηρεσίες για τις κινήσεις και τη δράση του, χωρίς όμως να υπάρξει αντίστοιχα και κάποια κινητοποίηση.¹¹⁷ Όπως και ο Amimour έτσι κι αυτός είχε τραγική πυροδοτώντας το γιλέκο που φορούσε.

- **Foued Mohammed Aggad**, 23χρόνος Μαροκινός, με γαλλική υπηκοότητα και οικείος στις γαλλικές αρχές. Κι αυτός είχε ριζοσπαστικοποιηθεί στα εδάφη της Γαλλίας και είχε ταξιδέψει το 2013 στην Συρία μαζί με τον αδερφό του και με άλλα 8 νεαρά άτομα ακόμη. Δεν υπήρξε περαιτέρω ενημέρωση για την πορεία του, έως ότου έκανε την εμφάνιση του στο μακελειό του Bataclan όπου και πέθανε από πυρά της γαλλικής αστυνομίας.

Αναφορικά με τα κίνητρα των επιθέσεων των δραστών αλλά και την επιλογή της γαλλικής πρωτεύουσας ως στόχου, αυτά περιγράφονται σε οπτικοακουστικό υλικό το οποίο είχε ετοιμάσει ο Abdelhamid Abaaoud, και το οποίο διέρρευσε ο ISIS στο πλαίσιο της προπαγάνδας του, τον Γενάρη του 2016.¹¹⁸ Σύμφωνα με αυτό λοιπόν:

- i. Οι επιθέσεις ήταν και αντίποινα για την ενεργή συμμετοχή της Γαλλίας στους βομβαρδισμούς κατά του Ισλαμικού Κράτους, για τον πόλεμο που έχει κηρύξει στους

¹¹⁶ BBC, «Paris attacks: Who were the attackers?», όπ.π (σπ 108)

¹¹⁷ Καθημερινή, «Γαλλία: Ταυτοποιήθηκαν τρεις από τους δράστες των επιθέσεων» διαθέσιμο στο : <https://www.kathimerini.gr/world/838748/gallia-taytopoiithikan-treis-apo-toys-drastes-ton-epitheseon-vinteo-ntokoymento-apo-toys-PROTOYS-PYROVOLISMOYS/> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

¹¹⁸ Williams J. «ISIS's new video tells us something important about the Paris attacks», διαθέσιμο στο: <https://www.vox.com/2016/1/26/10830748/isis-video-paris> (Ανακτήθηκε 17/04/2021)

- τζιχαντιστές και την φυλάκισή τους αλλά και για την ψήφιση της νομολογίας που απαγόρευσε την μπούργκα στους δημόσιους χώρους και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα.
- ii. Το Παρίσι αποτελεί κέντρο ακολασίας και αμαρτημάτων, όπως η κατανάλωση αλκοόλ και οι καταχρήσεις,
 - iii. Το θέατρο Bataclan αποτελούσε χώρο ειδωλολατρίας και οι ιδιοκτήτες του ήταν εβραϊκής καταγωγής.
 - iv. Στην σκηνή βρισκόταν ένα συγκρότημα αμερικανικής προελεύσεως, θέλοντας να δώσουν ένα συμβολικό χτύπημα και στην ηγέτιδα δύναμη του πολέμου ενάντια στον ISIS.

Τέλος, οι ίδιοι οι δράστες πίστευαν βαθύτατα, βάσει της ιδεολογίας του ISIS, πως με την πράξη τους αυτή εκτελούν «θεία πράξη» φέροντας χτυπήματα σε βάρος απίστων και πως οι ίδιοι με την θυσία τους θα μετατραπούν σε μάρτυρες και θα μεταβούν στον παράδεισο.

4.4 Επίδραση επιθέσεων στον κοινωνικό ιστό

Οι συνέπειες της τρομοκρατίας είναι πολλές και με επιπτώσεις σε ποικίλους τομείς, όπως στον κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό, οικονομικό, ψυχολογικό καθώς και στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ και του κάθε κράτους μέλους της. Είναι χαρακτηριστικό πως στην Ευρώπη, και ιδιαίτερα από την επίθεση στο Παρίσι το 2015, παρατηρείται αύξηση της *ισλαμοφοβίας*, της *καχυποψίας* και του *φόβου* των Ευρωπαίων πολιτών έναντι μεταναστών και των προσφύγων. Το γεγονός αυτό εξηγεί και την *έξαρση των εθνικιστικών κινήματων* σε όλη την Ευρώπη. Επιπλέον προκαλεί και *δημογραφικές αλλαγές* και *φυσικά απώλεια ανθρώπινων ζωών*. (Σύμφωνα με τον προηγούμενο πίνακα της Europol (2.4) από το 2014 μέχρι το 2019, 374 άτομα έχασαν την ζωή τους από τις εξτρεμιστικές ενέργειες που σημειώθηκαν στο διάστημα αυτό).

Αναφορικά με τις επιθέσεις του 2015, υπήρξε κύμα συμπαράστασης από όλη την Ευρώπη στον Γαλλικό θρήνο και συστράτευση των ευρωπαϊκών δυνάμεων για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Όμως, παράλληλα, ρίζωσε ακόμα πιο βαθιά η ισλαμοφοβία των Ευρωπαίων πολιτών, ενδυναμώθηκαν τα εθνικιστικά κινήματα, ενώ τα χτυπήματα αυτά είχαν κι άμεση επίδραση στην μετανάστευση. Επιπλέον, η επίθεση αυτή χρησιμοποιείται ως μέσο προπαγάνδας για την ριζοσπαστικοποίηση περισσότερων «αλλοδαπών μαχητών» στις τάξεις του ISIS και την επέκταση του χαλιφάτου αλλά αποτελεί και μία απόδειξη των υφιστάμενων κενών ασφαλείας της Γαλλίας και της ΕΕ.

4.4.1 Στρατηγική του Francois Hollande

Μετά τα γεγονότα στο Παρίσι, ο Γάλλος πρόεδρος Francois Hollande κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, χαρακτήρισε τους επιτιθέμενους ως «τρομοκράτες και δολοφόνους» και κάλεσε τον γαλλικό λαό να ενώσει τις δυνάμεις του για να υπερασπιστεί τη «δημοκρατία, την ελευθερία και τον πλουραλισμό». Τα μέτρα για την κατάσταση έκτακτης ανάγκης δίνουν μια σειρά εξουσιών στις αρχές, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να θέτουν σε ισχύ απαγόρευση κυκλοφορίας, να περιορίζουν την κυκλοφορία των ανθρώπων και να απαγορεύουν μαζικές συγκεντρώσεις, να δημιουργούν ασφαλείς ζώνες όπου οι άνθρωποι μπορούν να παρακολουθούνται και να κλείνουν δημόσιους χώρους όπως θέατρα, μπαρ, μουσεία και άλλους τόπους συνάντησης. Δίνει επίσης περισσότερες εξουσίες στις υπηρεσίες ασφαλείας και την αστυνομία, όπως το δικαίωμα διεξαγωγής εγχώριων ερευνών ανά πάσα στιγμή χωρίς δικαστική εποπτεία, επιβολή κατ'οίκον περιορισμού και κατάσχεση ορισμένων κατηγοριών όπλων, ακόμη και αν οι άνθρωποι τα κατέχουν νόμιμα.¹¹⁹

Ο Francois Hollande λίγες ημέρες μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις δήλωσε ότι η στρατιωτική εκστρατεία της Γαλλίας κατά του ISIS στο Ιράκ και τη Συρία θα ενταθεί ενώ έλαβε περαιτέρω μέτρα που περιλάμβαναν:

1. 5.000 επιπλέον αστυνομικές θέσεις στα επόμενα δύο χρόνια, χωρίς νέες περικοπές στον αμυντικό προϋπολογισμό
2. Διευκόλυνση της απώλειας της γαλλικής ιθαγένειας από διπλούς υπηκόους εάν καταδικαστούν για τρομοκρατικό αδίκημα, εφόσον αυτό δεν τους καθιστούσε ανιθαγενείς
3. Επιτάχυνση της απέλασης αλλοδαπών που αποτελούν "ιδιαίτερα σοβαρή απειλή για την ασφάλεια του έθνους"
4. Πιέσεις για μεγαλύτερη ευρωπαϊκή δράση κατά του λαθρεμπορίου όπλων και μεγαλύτερες κυρώσεις για αυτό στη Γαλλία¹²⁰

Η απόφαση της Γαλλίας για έναρξη αντιποίνων ήταν άμεση, με τα γαλλικά μαχητικά αεροσκάφη να εκτελούν επιδρομή στη Συρία, στοχεύοντας στο προπύργιο του Ισλαμικού Κράτους στη Ράκκα μόλις δύο ημέρες μετά τα γεγονότα.¹²¹

¹¹⁹ France24, «What does a 'state of emergency' mean in France?», διαθέσιμο στο: <https://www.france24.com/en/20151115-what-does-france-state-emergency-mean>, (Ανακτήθηκε 12/02/2021)

¹²⁰ BBC, «Paris attacks: 'France will destroy IS' – Hollande», διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34836439>, (Ανακτήθηκε 12/02/2021)

Στις 7 Ιανουαρίου του 2016, ανήμερα της επετείου της επίθεσης στο Charlie Hebdo, ο Γάλλος Πρόεδρος βρισκόμενος στα κεντρικά γραφεία της Αστυνομικής Διεύθυνσης, εξέδωσε νέα μέτρα κατά της τρομοκρατίας. Ένα από αυτά θα επέτρεπε στους αστυνομικούς εκτός υπηρεσίας να κατέχουν τα όπλα τους δηλώνοντας ότι στην αστυνομία πρέπει να δοθούν πιο ευέλικτοι κανόνες εμπλοκής και ισχυρότερες εξουσίες στις έρευνες, ενώ άλλα μέτρα στόχευαν στην αύξηση της επικοινωνίας μεταξύ διαφόρων γαλλικών υπηρεσιών επιβολής του νόμου. Οι αλλαγές προέβλεπαν επίσης την πιο αυστηρή παρακολούθηση των υπόπτων «ριζοσπαστικοποιημένων» πολιτών που έχουν ταξιδέψει στη Συρία ή σε άλλες χώρες για να ενταχθούν στο λεγόμενο «Ισλαμικό Κράτος» ή άλλες εξτρεμιστικές ομάδες

4.4.2 Ισλαμοφοβία

Στη Γαλλία, υπάρχουν περίπου 3,5 έως 5 εκατομμύρια μουσουλμάνοι, που ξεπερνούν το 6 έως 8,5% του συνολικού πληθυσμού. Οι περισσότεροι κατοικούν σε φτωχές περιοχές με κοινωνική και οικονομική ανισότητα. Ενώ οι Ευρωπαίοι μετανάστες έχουν υψηλά ποσοστά απασχόλησης (79%), όσοι προέρχονται από τη Βόρεια Αφρική έχουν σοβαρά προβλήματα ανεργίας. Ως αποτέλεσμα, 4,4 εκατομμύρια άνθρωποι αραβικής ή αφρικανικής καταγωγής ζουν σε «banlieues» ή σε «παραγκουπόλεις» όπου η φτώχεια και το έγκλημα είναι ανεξέλεγκτα.¹²² Έρευνα που πραγματοποιήθηκε δείχνει ότι 3 στα 5 παιδιά μεγαλώνουν σε συνθήκες φτώχειας.

Οι αρνητικές αντιλήψεις αντιστοιχούν πιθανόν στην εισροή μεταναστών από τη Βόρεια Αφρική πριν από περισσότερα από τριάντα χρόνια και πιθανώς σχετίζονται με τον ιστορικό ρόλο της χώρας ως αποικιστή του αραβικού και μουσουλμανικού λαού. Περισσότερο από μια δεκαετία πριν, το 74% των Γάλλων θεωρούσε την ισλαμική πίστη ασύμβατη με τις αξίες τους.

Το 2015, μια μελέτη διαπίστωσε ότι το 76% των Γάλλων ερωτηθέντων είχε θετική άποψη για το Ισλάμ.

Ωστόσο, το 2016, το 46% των Γάλλων ερωτηθέντων εξέφρασαν το φόβο ότι οι πρόσφυγες - οι περισσότεροι από τους οποίους εγκαταλείπουν την πολεμική σύγκρουση στις

¹²¹ The Guardian, «France launches 'massive' airstrike on Isis stronghold of Raqqa», διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/france-launches-massive-airstrike-on-isis-stronghold-in-syria-after-paris-attack> , (Ανακτήθηκε 12/02/2021)

¹²² Abdelkader E. «A Comparative Analysis of European Islamophobia: France, UK, Germany, Netherlands and Sweden», *Journal of Islamic and Near Eastern Law*, 16(1) 2017, σ. 31-32

μουσουλμανικές χώρες σε πλειοψηφία - θα αυξήσουν την πιθανότητα τρομοκρατίας στη χώρα τους και το 53% φοβόταν ότι θα αναλάβουν θέσεις εργασίας και κοινωνικές παροχές. Επιπλέον, το 52% πίστευαν ότι οι μουσουλμάνοι δεν θέλουν να ενταχθούν, ενώ το 29% είχε αρνητική στάση.¹²³

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις του 2015 συσχετίστηκαν με αυξημένο αριθμό εγκλημάτων μίσους κατά των μουσουλμάνων. Ενώ το 2014 σημειώθηκαν 133 εγκλήματα μίσους, υπήρξαν περισσότερα από 400 τέτοια περιστατικά το 2015. Σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Γαλλίας, αυτό αντιπροσώπευε αύξηση κατά 223% στα αντι-μουσουλμανικά εγκλήματα μίσους. Εκτός από τις πράξεις και τις απειλές βίας εναντίον τζαμιών, οι Γάλλοι Μουσουλμάνοι έχουν βιώσει κυβερνητικά εμπόδια καθώς και λαϊκή αντίθεση σε έργα κατασκευής τζαμιών. Ακόμα, οι Γάλλοι Μουσουλμάνοι αντιμετωπίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας και δυσκολεύονται να βρουν εργασία πλήρους απασχόλησης.¹²⁴

4.4.3 Συνέπειες στην μετανάστευση

Η δράση του ISIS σε Ιράκ και Συρία έχει προκαλέσει ένα κύμα προσφύγων οι οποίοι αποτελώντας στόχο της οργάνωσης και φοβούμενοι για την ζωή τους αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους με προορισμό τις χώρες της βόρειας Ευρώπης, οι οποίες θα τους εξασφαλίσουν μια ποιότητα ζωής. Οι άνθρωποι αυτοί, λοιπόν, χρησιμοποιούν τις μεταναστευτικές οδούς που χρησιμοποιούν και οι μεικτές ροές μεταναστών κι αυτό δυσχεραίνει την ΕΕ σχετικά με τη αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης όπως επίσης προσθέτει κι ένα επιπλέον βάρος στις χώρες υποδοχής και στις υπάρχουσες δομές φιλοξενίας. Το σημαντικότερο πρόβλημα αυτής της εξαναγκαστικής μετακίνησης είναι η παρείσφρηση τρομοκρατών σε αυτά τα μεταναστευτικά κύματα και μεταναστευτικές οδούς που χρησιμοποιούν, με σκοπό την διασπορά τρόμου στην Ευρώπη.

¹²³ Ομοίως, σ. 33

¹²⁴ Ομοίως, σ. 45-46

4.4.4 Η άνοδος των ακροδεξιών και ξενοφοβικών κομμάτων.

Στο δύσκολο οικονομικό πλαίσιο, η άνευ προηγουμένου εισροή αιτούντων άσυλο από τη Συρία στην ΕΕ το 2015 αύξησε τους φόβους για τη μετανάστευση, οι οποίοι επίσης ανταποκρίνονταν στο άγχος που προκαλούσε η ισλαμιστική τρομοκρατία. Τέλος, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος Brexit του Ιουνίου 2016 παρείχε νέες ευκαιρίες για ευρωσκεπτικιστική αμφισβήτηση της ΕΕ.¹²⁵

Η άνοδος του Εθνικού Μετώπου κατά την τελευταία δεκαετία συνδέεται εγγενώς με την κρίση των κυρίαρχων πολιτικών κομμάτων στη Γαλλία. Το όραμα και η ρητορική του ΕΜ έχει αποκτήσει αξιοπιστία και νομιμότητα, καθώς οι ηγέτες τόσο από το κόμμα των Ρεπουμπλικάνων όσο και από το Σοσιαλιστικό κόμμα χρησιμοποίησαν αντιφιλελεύθερους λόγους, ενώ ήταν σε αντιπολίτευση και απέτυχαν όταν ήταν στην εξουσία.. Τόσο ο Nicolas Sarkozy όσο και ο François Hollande, με τους δικούς τους τρόπους, δεν κατάφεραν να αποτρέψουν - και σε κάποιο βαθμό συμμετείχαν ακόμη - στην εμφάνιση ενός πολιτικού τοπίου στο οποίο το ΕΜ εμφανίζεται ως η μόνη πραγματική εναλλακτική λύση για το λεγόμενο «σύστημα», που αποτυγχάνει.¹²⁶

Η πρόεδρος του κόμματος του Εθνικού Μετώπου Jean-Marie Le Pen, έχει στοχοποιήσει το «Γαλλικό Ισλάμ» ξεκινώντας το 2007 όταν διαχειριζόταν την προεδρική εκστρατεία του πατέρα της. Στις περιφερειακές εκλογές του 2014, το ΕΜ προσπάθησε να κινητοποιήσει ψηφοφορίες στα περίχωρα του Παρισιού, με φυλλάδια που ισχυρίζονταν «*Μουσουλμάνοι ίσως, αλλά Γάλλοι πρώτα*».¹²⁷ Είναι αξιοσημείωτο ότι υπό την ηγεσία της, και βασιζόμενη στην πολιτική *η Γαλλία πρώτα* αλλά και εκφράζοντας κάθετες απόψεις σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα έχει καταφέρει να αυξήσει δραματικά τα ποσοστά του κόμματός της. Είναι χαρακτηριστικό πώς στις εκλογές του 2011 συγκέντρωσε ποσοστό του 15%, και στην εξαετία που μεσολάβησε και συνδυάστηκε με την έξαρση της μεταναστευτικής κρίσης, έφτασε στο ποσοστό της τάξεως του 33,9% το έτος 2017, και πλέον αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα στην Γαλλία, ενώ η ίδια θεωρείται μια δυνατή υποψήφιος για τις προεδρικές εκλογές του 2022.¹²⁸

¹²⁵ Gilles I. «Contesting the EU in times of crisis: The Front National and politics of Euroscepticism in France», *Politics* 2018, Vol. 38(3), σ. 282

¹²⁶ Quencez M / Michelot M., (2017) «The Rise Of The Front National Taking Stock of Ten Years of French Mainstream», *Politics*, Vol .01, σ. 11, διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο: <https://www.gmfus.org> (Ανακτήθηκε 28/02/2021)

¹²⁷ Mayer N. (2018) «*The Oxford Handbook of the Radical Right*», (edt. Rydgren. J), Oxford University Press, Oxford, σ. 433 - 451

¹²⁸ Βαρζακάκου Μ. «Το “Εθνικό Μέτωπο” Της Ακροδεξιάς» διαθέσιμο στο:

5. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση στην λήψη μέτρων τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπου ενισχύεται η συνεργασία μεταξύ των κρατών για μεγαλύτερη επιτυχία στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Είναι χαρακτηριστικό πως τα μέτρα αυτά έχουν ως στόχο την πρόληψη και την καταστολή του εγκλήματος, και για τον λόγο αυτό επικεντρώνονται στους διεξοδικούς ελέγχους στα ευρωπαϊκά σύνορα, στην καλύτερη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών αρχών επιβολής του νόμου αλλά και με τις εκάστοτε κρατικές αρχές. Επιπρόσθετα, εστιάζουν στην άμεση καταδίωξη των δραστών, τις προσπάθειες για μείωση της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών οργανώσεων καθώς και την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης που αποτελεί την μεγαλύτερη και σημαντικότερη πρόκληση.¹²⁹

5.1 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της Τρομοκρατίας από το 2003 έως σήμερα

Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας απαιτεί στενό συντονισμό των προσπαθειών της ΕΕ και των κρατών μελών της με τους διεθνείς εταίρους. Αν και από το 2003 η ΕΕ είχε χαράξει μία στρατηγική ασφαλείας, τον Νοέμβριο του 2005 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε την «*Αντιτρομοκρατική Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*»,¹³⁰ ώστε να καταπολεμηθεί συνολικά η τρομοκρατία, με παράλληλο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σκοπός της ήταν να καταστεί η Ευρώπη ασφαλέστερη, επιτρέποντας έτσι στους πολίτες της να ζουν σε μια περιοχή ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Η αντιτρομοκρατική στρατηγική της ΕΕ του 2005 βασίστηκε σε τέσσερις πυλώνες: α) την πρόληψη, β) την προστασία, γ) την καταδίωξη και δ) την αντίδραση, και σε συνδυασμό με το ανανεωμένο σχέδιο δράσης για την τρομοκρατία, παρείχε το στρατηγικό πλαίσιο για την ανάπτυξη ευρύτερης πολιτικής για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, συνδυαζόμενη με

<https://powerpolitics.eu/%CE%B7-%CE%AC%CE%BD%CE%BF%CE%B4%CE>, (Ανακτήθηκε 24/04/2021)

¹²⁹ «Καταπολέμηση της τρομοκρατίας: Τα μέτρα που λαμβάνει η ΕΕ» στο <https://www.securitymanager.gr/katapolemisi-tis-tromokratias-ta-metra-poy-lamvanei-i-ee-grafima/> (Πρόσβαση 18/04/2021)

¹³⁰ ΕΕ, «Η αντιτρομοκρατική στρατηγική της ΕΕ» στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/eu-strategy/> (Πρόσβαση 18/04/2021)

δράσεις εσωτερικά και εξωτερικά της ΕΕ. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση παρείχε προστιθέμενη αξία στα ανωτέρω :

- Ενισχύοντας τις εθνικές ικανότητες
- Διευκολύνοντας την ευρωπαϊκή συνεργασία
- Αναπτύσσοντας τη συλλογική ικανότητα
- Προωθώντας τη Διεθνή Σύμπραξη¹³¹

Επιπλέον, το 2008 θέσπισε και στρατηγική για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και στρατολόγησης τρομοκρατών την οποία αναθεώρησε έξι χρόνια αργότερα μοιράζοντας ταυτόχρονα κατευθυντήριες γραμμές στα κράτη μέλη της. Έτσι, λοιπόν, το 2014 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχοντας ως θέμα την «Αναθεωρημένη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης στην τρομοκρατία» ανέφερε μεταξύ των άλλων τα εξής:¹³²

- Την προάσπιση της ασφάλειας, της δικαιοσύνης και της ισότητας των ευκαιριών
- Την εξασφάλιση ότι η φωνή της πλειοψηφίας υπερिशύει της φωνής των εξτρεμιστών
- Τη βελτίωση της κυβερνητικής επικοινωνιακής πολιτικής
- Τη στήριξη των μηνυμάτων κατά της τρομοκρατίας
- Την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης τρομοκρατών μέσω διαδικτύου
- Την εκπαίδευση και αξιοποίηση επαγγελματιών που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή σε όλους τους τομείς
- Τη βοήθεια στα άτομα και την κοινωνία των πολιτών ώστε να αναπτύξουν αντιστάσεις
- Την στήριξη πρωτοβουλιών απεμπλοκής
- Τη στήριξη της περαιτέρω διερεύνησης των τάσεων και των προκλήσεων της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης στην τρομοκρατία

¹³¹ Ομοίως

¹³² EU Commission, «Fighting terrorism at EU level, an overview of Commission's actions, measures and initiatives», διαθέσιμο στο:https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_15_3140 (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

- Το συνδυασμό εσωτερικής και εξωτερικής δράσης για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης.¹³³

Στον απόηχο των τρομοκρατικών επιθέσεων της 13^{ης} Νοεμβρίου, στις 20 Νοεμβρίου του 2015 δοθήκαν στην δημοσιότητα τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, που συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου για την «ενίσχυση της αντιμετώπισης, από την ποινική δικαιοσύνη, της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στην τρομοκρατία και τον βίαιο εξτρεμισμό», όπου μεταξύ των άλλων αναφέρονταν πως τα κράτη μέλη πρέπει:¹³⁴

- I. Να εφαρμόσουν μια εμπειριστατωμένη και ειδικά διαμορφωμένη πολιτική πρόληψης της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στην τρομοκρατία και τον βίαιο εξτρεμισμό στις φυλακές,
- II. Να αντιμετωπίζουν τους ξένους τρομοκράτες μαχητές κατά τρόπο πολύ επιστημονικό και ολιστικό, περιλαμβανομένης, όπου απαιτείται, της ανταλλαγής σχετικών πληροφοριών,
- III. Να ηγηθούν των προσπαθειών αντιμετώπισης των βαθύτερων αιτιών της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στην τρομοκρατία και τον βίαιο εξτρεμισμό, μέσα από στοχοθετημένα προληπτικά μέτρα.¹³⁵¹³⁶

Το θέμα της ριζοσπαστικοποίησης και της τρομοκρατίας αποτελεί ένα διαρκές και εξελισσόμενο θέμα. Αν και η ΕΕ, αναφερόμενη στην τρομοκρατία, την αντιμετωπίζει συνολικά ως ζήτημα, επί τούτου εστιάζει κυρίως στην πρόληψη και την καταστολή της ισλαμιστικής τρομοκρατίας που την ταλανίζει, ειδικότερά από το 2015 και έπειτα. Για τον

¹³³ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αναθεωρημένη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης στην τρομοκρατία», διαθέσιμο στο: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9956-2014-INIT/el/pdf> (Ανακτήθηκε 27/03/2021)

¹³⁴ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συμπεράσματα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου, για την ενίσχυση της αντιμετώπισης, από την ποινική δικαιοσύνη, της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στην τρομοκρατία και τον βίαιο εξτρεμισμό», διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2015/11/20/conclusions-radicalisation/>, (Ανακτήθηκε 27/03/2021)

¹³⁵ Ομοίως

¹³⁶ Καρατράντος Τ, «Η Νέα Αντιτρομοκρατική Αρχιτεκτονική της Ε.Ε.», διαθέσιμο στο: <https://www.eliamep.gr/publication/%CE%B7-%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA/>, (Ανακτήθηκε (25/03/2021)

σκοπό αυτό, συνεχίζει να εκδίδει τακτικά οδηγίες και δελτία τύπου, αλλά και να λαμβάνουν τόπο συνέδρια και συμβούλια που αποβλέπον στην πάταξη αυτού του ζητήματος.

Κατά το έτος 2017 και συγκεκριμένα στις 15 Μαρτίου, η ΕΕ υιοθέτησε την «Οδηγία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας». Δεδομένης της απουσίας ενός ενιαίου ευρωπαϊκού συντάγματος, η οδηγία αυτή στόχευε να ενισχύσει το νομικό πλαίσιο για την πληρέστερη κάλυψη συμπεριφορών που σχετίζονται με την τρομοκρατία. Σύμφωνα με αυτή, όλα τα κράτη μέλη έπρεπε να διασφαλίσουν ότι θα ποινικοποιηθούν συμπεριφορές σχετικές με την τρομοκρατία, όπως η εκπαίδευση, η κατήχηση, η χρηματοδότηση αλλά και τα σχετικά ταξίδια. Επιπλέον, δόθηκαν εναρμονισμένοι ορισμοί των τρομοκρατικών αδικημάτων, με σκοπό να διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών αρχών.¹³⁷

Στις 24 Ιουλίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε νέα ευρωπαϊκή στρατηγική ασφαλείας για την περίοδο 2020-2025, η οποία επικεντρώνεται στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, την πρόληψη και τον εντοπισμό υβριδικών απειλών και την αύξηση της ανθεκτικότητας των κρίσιμων υποδομών. Η νέα στρατηγική προβλέπει εργαλεία και μέτρα που θα αναπτυχθούν τα επόμενα 5 χρόνια για να διασφαλιστεί η ασφάλεια τόσο στο φυσικό όσο και στο ψηφιακό περιβάλλον, γι αυτό και στοχεύει επίσης στην προώθηση της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο και την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας.¹³⁸

Στην πιο πρόσφατη τοποθέτησή της επί του θέματος, στις 9 Δεκεμβρίου του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατάρτισε την νέα ευρωπαϊκή «Ατζέντα για την τρομοκρατία» με στόχο την εγκυρότερη πρόβλεψη (εντοπισμός τρωτών σημείων, ανάπτυξη απαιτούμενων ικανοτήτων, την πρόληψη, (αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης σε όλα τα επίπεδα) την προστασία (ενίσχυση των εξωτερικών συνόρων, αύξηση εσωτερικής ασφάλειας, πάταξη των μέσων που χρησιμοποιούν οι τρομοκράτες) και την αντιμετώπιση τρομοκρατικών απειλών (ελαχιστοποιώντας τον αντίκτυπο, επιτρέποντας τη άμεση δίωξη των υπόπτων κι αυξάνοντας την υποστήριξη στα θύματα).¹³⁹

¹³⁷ EU Commission, «Directive on combating terrorism», διαθέσιμο στο : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L0541> (Ανακτήθηκε 27/03/2021)

¹³⁸ EU Commission, «Counter terrorism and radicalization», διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/counter-terrorism_en , (Ανακτήθηκε 27/03/2021)

¹³⁹ EU Commission, «A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond», διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf , (Ανακτήθηκε 27/03/2021)

Αυτή η νέα αντιτρομοκρατική ατζέντα αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της νέας ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφαλείας και η ΕΕ δείχνει έτοιμη να επεμβεί ακόμα πιο ενεργά σε αυτόν τον άριστο αγώνα κατά της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης.

5.1.1 Μέσα της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης

Πέρα από τις εξαγγελίες της ΕΕ, τις κατευθυντήριες γραμμές της που ακολουθούν τα κράτη μέλη της, τις δράσεις των ευρωπαϊκών αρχών επιβολής του νόμου και τις δράσεις των υποστηρικτικών ευρωπαϊκών οργανισμών, η ΕΕ για την μεγαλύτερη επιτυχία στην πάταξη της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης έχει συστήσει κέντρα, μηχανισμούς και οργανώσεις που συμβάλλουν στον σκοπό αυτό. Ενδεικτικά υφίστανται :

- Ευρωπαϊκό κέντρο Καταπολέμησης τρομοκρατίας (ECTC)
- Ειδική Επιτροπή για την Τρομοκρατία (TERR)
- Ευρωπαϊκό σύστημα πληροφοριών και αδείας ταξιδιού (ETIAS)
- Δίκτυο ευαισθητοποίησης για την ριζοσπαστικοποίηση (RAN)
- Μηχανισμός πολιτικής αντιμετώπισης κρίσεων (IPCR)

Ωστόσο, οι ενέργειες της ΕΕ δεν σταματούν, καθώς έχει προτείνει να θεσπισθεί το συντομότερο δυνατό κοινός ευρωπαϊκός νομικός ορισμός του «θύματος της τρομοκρατίας», όπως επίσης να δημιουργηθεί από την Επιτροπή Ευρωπαϊκό Κέντρο Συντονισμού για τα θύματα της τρομοκρατίας («CCVT») με σκοπό την στήριξη κατά τη διάρκεια κρίσεων και την παροχή βοήθειας σε περίπτωση επίθεσης. Τέλος, έχει προτείνει να γίνεται χρήση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Αλληλεγγύης για την αποζημίωση θυμάτων από μεγάλες τρομοκρατικές επιθέσεις.¹⁴⁰

¹⁴⁰ EU, «Το ΕΚ εγκρίνει νέα μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» στο <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20181122STO19808/tromokratia-to-ek-egkrinei-nea-metra-gia-tin-katapolemisi-tis> (Ανακτήθηκε 18/04/2021)

5.2 Σύνοψη δράσεων της ΕΕ

Σε μία προσπάθεια να συνοψιστεί το μεγαλύτερο μέρος των ενεργειών της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης αλλά και την προστασία των εξωτερικών συνόρων της Ευρώπης καθώς και των κρατών μελών της έως τώρα, αναφέρονται τα εξής:¹⁴¹

- ✓ έχει θεσπίσει νομοθεσία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ενώ έχει συστήσει και ειδική επιτροπή σχετικά με αυτό
- ✓ το 2018 αναβάθμισε την οδηγία κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στοχεύοντας να πλήξει την χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων.
- ✓ εκδίδει συνεχώς νέες οδηγίες για τον αυστηρότερο έλεγχο των πωλήσεων των χημικών ουσιών αλλά και την διάθεση πυροβόλων όπλων
- ✓ έχει ρυθμίσει την νομοθεσία για περιορισμό στην κατοχή μαχαιριών, αλλά και απαγόρευση των πιο επικίνδυνων
- ✓ ενέκρινε πρόταση που υποχρεώνει τις διαδικτυακές εταιρείες να αφαιρούν περιεχόμενο που σχετίζεται με την τρομοκρατία και την ριζοσπαστικοποίηση
- ✓ έχει προτείνει τη δημιουργία μιας λίστας παρακολούθησης εξτρεμιστών ιερών στην ΕΕ
- ✓ λαμβάνει μέτρα κατά της ριζοσπαστικοποίησης μέσω προγραμμάτων στις φυλακές, στο χώρο της εκπαίδευσης και μέσω εκστρατειών ενημέρωσης
- ✓ προβλέπει ειδική κατάρτιση για τη ριζοσπαστικοποίηση για το διοικητικό προσωπικό της ΕΕ και των κρατών μελών
- ✓ λαμβάνει μέτρα ενίσχυσης της παρακολούθησης των ισλαμιστών «αλλοδαπών μαχητών» που επιστρέφουν στην Ευρώπη
- ✓ έχει ορίσει ως παράμετρο τον αποκλεισμό των καταδικασθέντων για τρομοκρατία από τη διαδικασία χορήγησης ασύλου
- ✓ επιδιώκει εναρμονισμένη νομική αντιμετώπιση και δίωξη των «μαχητών» που επιστρέφουν στην Ευρώπη
- ✓ ενισχύει τα εξωτερικά σύνορα της ζητώντας από τις αρχές την διεξαγωγή κατάλληλων ελέγχων σε όλα τα σημεία διέλευσης καθώς και την αξιοποίηση

¹⁴¹ EU, «Καταπολέμηση της τρομοκρατίας: Προτάσεις του ΕΚ για μια νέα στρατηγική της ΕΕ» στο <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20181205IPR20942/katapolemisi-tis-tromokratias-protaseis-tou-ek-gia-mia-nea-stratigiki-tis-ee> (Ανακτήθηκε 19/04/2021)

όλων των σχετικών βάσεων δεδομένων.(αναβάθμισης συστήματος πληροφοριών Schengen «SIS»)

- ✓ έχει προβεί σε θεσμική αναβάθμιση Ευρωπαϊκών αρχών επιβολής νόμου (Europol, Frontex) και ενίσχυση των δράσεών τους καθώς και της συνεργασίας τους με τις κρατικές αρχές
- ✓ προβλέπει ειδική ποινική αντιμετώπιση για την δημόσια στήριξη τρομοκρατικών ενεργειών
- ✓ επιζητά την καταπολέμηση κάθε προπαγάνδας που καλεί ρητά στη συμμετοχή σε βίαιες ενέργειες
- ✓ συνεχίζει την συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ΕΕ και Βρετανίας και μετά το Brexit
- ✓ επιδιώκει συνεχώς και την ανάπτυξη στενότερης και πολυμερούς συνεργασίας με κράτη εκτός ΕΕ, ιδιαίτερα με τις γειτονικές χώρες του Αραβικού κόσμου.

Επιπρόσθετα, μέτρα έχουν ληφθεί και για τις αεροπορικές εταιρείες που πραγματοποιούν πτήσεις εκτός Ευρώπης, οι οποίες πλέον είναι υποχρεωμένες να δίνουν στις εθνικές αρχές στοιχεία των επιβατών τους όπως ονόματα, ημερομηνίες ταξιδιού, δρομολόγια και τρόπους πληρωμής. Το ίδιο ισχύει και για τα ιδιωτικά αεροπλάνα, καθώς εντάσσονται στην οδηγία PNR¹⁴².

Πολλά από τα ανωτέρω κράτη, σε μία προσπάθεια να ελέγξουν και να περιορίσουν την δράση τους, έχουν επιχειρήσει να εκπαιδεύσουν ιμάμηδες στα εδάφη τους αλλά και να επιδιώξουν την χρήση της εθνικής γλώσσας και όχι των αραβικών στις θρησκευτικές δοξασίες, ακροβατώντας όμως σε μία λεπτή γραμμή, κινδυνεύοντας να κατηγορηθούν για διάκριση σε βάρος του μουσουλμανικού κόσμου.¹⁴³

¹⁴² EU, «Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής για την επεξεργασία και τη διαβίβαση δεδομένων από τις καταστάσεις με τα ονόματα των επιβατών», διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/5af6bd3f-a701-44d9-87a0-9af2d7060d49>, (Ανακτήθηκε 18/04/2021)

¹⁴³ Αναστασοπούλου Ε/ Γκαλμάιερ Κ., «Νέο πλαίσιο εκπαίδευσης των ιμάμηδων» διαθέσιμο στο: <https://www.dw.com/el/%CE%BD%CE%AD%CE%BF-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CE%AF%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BC%CE%B7%CE%B4%CF%89%CE%BD/a-19443021> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους αποτέλεσε την αρχή. Όμως ,οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι το 2015 και όσες ακολούθησαν ήταν αυτές που αποκρυστάλλωσαν στους Ευρωπαίους την άποψη ότι ο κάθε μουσουλμάνος αποτελεί και έναν δυνάμει τρομοκράτη. Η ευρωπαϊκή «Ενάτη Σεπτεμβρίου»- όπως χαρακτηρίζεται από πολλούς μελετητές η επίθεση της 13ης Νοεμβρίου του 2015 στην γαλλική πρωτεύουσα - ανέδειξε τα κενά ασφάλειας στην πολιτική της ΕΕ, κυρίως όμως έφερε στην επιφάνεια ένα νέο ζήτημα που αφορούσε την σύνδεση της ισλαμιστικής τρομοκρατίας με την προσφυγική κρίση, η οποία βρέθηκε σε έξαρση κατά την χρονιά εκείνη. Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι δύο εκ των δραστών των ανωτέρω επιθέσεων αποδεδειγμένα χρησιμοποίησαν τις μεταναστευτικές οδούς έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη να αντιμετωπιστεί από την ΕΕ ένα σύνθετο φαινόμενο· αφενός, να παρασχεθεί ανθρωπιστική βοήθεια και αφετέρου, να εξαλειφθεί οποιαδήποτε απειλή για την ευημερία της.

Είναι προφανές ότι οι προβλέψεις του Huntington δεν αποτελούσαν προϊόντα επιστημονικής φαντασίας καθώς και ότι υφίσταται μια εκτεταμένη σύγκρουση μεταξύ της εν γένει Δύσης - που αποτελείται από χριστιανούς και ιουδαίους - και του ακραίου Ισλάμ. Εύλογα η σύγκρουση αυτή λαμβάνει έντονες διαστάσεις επί ευρωπαϊκού εδάφους επηρεάζοντας την λειτουργία της ΕΕ. Οι πολλαπλές επιθέσεις με θρησκευτικά κίνητρα στις ευρωπαϊκές κοινωνίες αποτελούν ένα μείζον θέμα για την εσωτερική ασφάλεια αλλά και για τις ίδιες τις αξίες της ΕΕ , καθώς δεν δύναται να υπάρξει δημοκρατία χωρίς ασφάλεια. Παρ όλο που η ΕΕ έχει δείξει ευαισθησία για το θέμα αυτό λαμβάνοντας συνεχώς μέτρα, τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση των επιθέσεων, ακόμα αδυνατεί να εξαλείψει το φαινόμενο το οποίο, όπως φαίνεται, έχει πολύ βαθιές ρίζες.

Στην σημερινή εποχή, την μεγαλύτερη απειλή για την Ευρώπη αποτελεί ο ISIS, μέσω των δικτύων ριζοσπαστικοποίησης που χρησιμοποιεί αλλά κυρίως μέσω της επιρροής που ασκεί σε Ευρωπαίους πολίτες μουσουλμανικής καταγωγής παρέχοντας τους το αναγκαίο αφήγημα ώστε να διολισθήσουν στην ριζοσπαστικοποίηση. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, οι σύγχρονες τακτικές, η τεράστια προβολή από τα ΜΜΕ και η αξιοποίηση της τεχνολογίας δυσχεραίνουν δραματικά την αντιμετώπισή του. Παρά τις κλιμακούμενες δράσεις σε βάρος του, τις στρατιωτικές ήττες του , την υποχώρηση από εδάφη του Ιράκ και της Συρίας τα όποια κατείχε και την θανάτωση του εμβληματικού αρχηγού του AlBaghadi και άλλων ηγετικών στελεχών του, οι επιθέσεις του 2020 και του 2021 αποδεικνύουν ότι η επίδραση της οργάνωσης δεν έχει εξαλειφθεί. Δυστυχώς, η δράση της συνεχίζεται παρέχοντας το θεωρητικό πλαίσιο για την ριζοσπαστικοποίηση νέων ατόμων. Το γεγονός

αυτό οφείλει να λάβει σοβαρά υπόψη της η ΕΕ, καθώς όσο κι αν καταφέρνει να εξαρθρώνει τζιχαντιστικούς θύλακες στα εδάφη της, αδυνατεί να αντιμετωπίσει την ατομική βούληση και την ανθρώπινη αυταπάρανηση που οδηγούν ένα άτομο στον οικειοθελή θάνατο και στην διασπορά τρόμου. Η έλλειψη πρόληψης της ριζοσπαστικοποίησης, αλλά και η αδυναμία της Ευρώπης να αφομοιώσει μερίδα δυσαρεστημένων μουσουλμάνων που κατοικούν στις χώρες της αποτελούν τις κύριες αιτίες που τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη μαστίζεται από χτυπήματα μοναχικών λύκων και όχι από οργανωμένες επιθέσεις.

Το ζήτημα της προσφυγικής κρίσης ανέδειξε τις αδυναμίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης -ως πολιτικής οντότητας αλλά και ως συνόλου - σε διάφορους τομείς· αυτό αποδεικνύεται και από την στάση που τήρησαν διάφορα κράτη: είτε επιλεκτική υποδοχή προσφύγων είτε αποστασιοποίηση και απειλές (χώρες του Βίσεγκραντ). Αδυναμίες, όμως, αναδεικνύονται και στο νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με την τρομοκρατία, αφού η απουσία ενός ενιαίου ευρώ -συντάγματος , δεν επιτρέπει την αντιμετώπιση του φαινομένου ομοιογενώς.

Από την άλλη πλευρά, λήφθηκαν μέτρα αντιμετώπισης, όπως η δημιουργία κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης, τα οποία όμως αποτελούν αμφιλεγόμενο μηχανισμό της ΕΕ. Αν και, αναμφίλεκτα, συνιστούν μία προσωρινή λύση για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος - καθώς προσφέρονται για την εύρυθμη λειτουργία της διαδικασίας ασύλου - αλλά και πεδίο δράσης για διάφορους ευρωπαϊκούς οργανισμούς, ωστόσο δεν μπορεί να παραβλεφθεί το τεράστιο κόστος του εγχειρήματος αυτού. Επιπρόσθετα, υποδαυλίζουν την κλιμάκωση εντάσεων στις τοπικές κοινωνίες, προκαλούν δυσφορία στους μετανάστες, ενώ οι συνθήκες διαβίωσης σε αυτά αποτελούν αντικείμενο διεθνούς κατακραυγής, αφού χαρακτηρίζονται ως στρατόπεδα συγκέντρωσης και φυλακές ψυχών. Άλλωστε, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι πολύ πιθανό να λειτουργήσουν ως τρομοκρατικοί θύλακες αλλά και ως κέντρα κατήχησης και ριζοσπαστικοποίησης, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Frontex. Κι αν υπάρχει ένας καθησυχασμός πως έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού - με την παρουσία ευρωπαϊκών αρχών επιβολής του νόμου στα hotspot , όπως είναι η Europol και η Frontex - παραμένει καίριο ερώτημα τι συμβαίνει στις πάρα πολλές δομές φιλοξενίας που υπάρχουν σε όλες τις χώρες υποδοχής μεταναστών.

Προφανώς, λοιπόν, υπάρχει σύνδεση τρομοκρατίας και προσφυγικού· όμως, αδικώς υπάρχει ταύτιση. Πρόκειται για δύο πολυδιάστατα φαινόμενα, τα οποία πρέπει να αναλυθούν από ξεχωριστές και διακριτές βάσεις. Αναντίρρητα υπήρξε παρείσφρηση τρομοκρατών στα δίκτυα μετανάστευσης, όμως και από την Ευρώπη μετανάστευσαν τρομοκράτες. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που αξίζει να επισημανθεί είναι ότι η επίτευξη τρομοκρατικών στόχων σε ένα πολύ μικρό αριθμό αποτέλεσε σκοπό μετανάστευσης, όμως σε ένα πολύ μεγαλύτερο

βαθμό ήταν η αιτία της μετανάστευσης ανθρώπων που επλήγησαν από επιθέσεις σε Μ. Ανατολή και Β. Αφρική.

Είναι αποδεδειγμένο, συνεπώς, ότι οι τρομοκράτες χρησιμοποίησαν τις μεταναστευτικές οδούς για να εισέλθουν στην Ευρώπη. Ενδεχομένως θα το επιχειρήσουν ξανά στο μέλλον και θα προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν τις οδούς αυτούς για να επεκτείνουν τις μεθόδους ριζοσπαστικοποίησης. Εν τούτοις, αναλύοντας τις επιθέσεις στο Παρίσι το 2015 συνειδητοποιεί κανείς ότι μόνο δύο εκ των δραστών ήρθαν στην Ευρώπη χρησιμοποιώντας τις οδούς αυτούς. Προφανώς δεν είναι μόνο αυτοί οι δύο τρομοκράτες που κατέφθασαν χρησιμοποιώντας τα περάσματα της Μεσογείου. Όμως, και με την ανάλυση των υπόλοιπων επιθέσεων, συμπεραίνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ισλαμιστών τρομοκρατών αποτελούν απότοκο αδυναμιών της ίδιας της Ευρώπης: αφενός της αδυναμίας της να αντιμετωπίσει τις περιθωριοποιημένες ομάδες μεταναστών που ζουν στις χώρες της και στα γκέτο που έχουν δημιουργήσει σε αυτές, και αφετέρου της ακόμα μεγαλύτερης αδυναμίας της να καταφέρει να εμφυσήσει σε άτομα νεαρής ηλικίας τις πανανθρώπινες αξίες που πρεσβεύει και προσπαθεί να προάγει διεθνώς, όπως είναι η ελευθερία του λόγου και του τύπου, η ανεξιθρησκία, ο σεβασμός στην ανθρωπινή ζωή και τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ισότητα και η πάταξη οποιασδήποτε μορφής διάκρισης.

Σε μία απόπειρα αποκωδικοποίησης της επιλογής της Γαλλίας ως στόχου των πολλαπλών ισλαμιστών επιθέσεων, μπορούν να εξαχθούν τα εξής συμπεράσματα : α) η Γαλλία αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες πρώην αποικιοκρατικές χώρες με επέκταση σε πολλές μουσουλμανικές χώρες· β) αποτελεί μία από τις ισχυρότερες χώρες της ΕΕ και θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως χώρα σύμβολο, οπότε οι επιθέσεις εκεί έχουν μεγαλύτερο κύρος· γ) εξαίρει την ελευθερία έκφρασης του λόγου και δεν διστάζει να ταχθεί ανοιχτά κατά του ισλαμικού εξτρεμισμού· δ) συνιστά τον ορισμό του κοσμικού κράτους και αποσυνδέεται πλήρως από την οποιαδήποτε θρησκεία· ε) διαθέτει την μεγαλύτερη μουσουλμανική κοινότητα στην Ευρώπη και ομολογουμένως δεν έχει προβεί στην πλήρη ενσωμάτωση της, με άμεσο επακόλουθο τις διακρίσεις στον κοινωνικό ιστό, την περιθωριοποίηση ατόμων και την δημιουργία πολλών υποβαθμισμένων συνοικιών(γκέτο)· στ) είναι μία από τις πρώτες χώρες που αντιμετώπισαν μεταναστευτικά ζητήματα πολύ πριν το 2015 και ήταν από τις 67 πρώτες που δημιούργησαν τα λεγόμενα «στρατόπεδα συγκέντρωσης» στο Καλέ και στη Γκραντ Σεντ.

Οι πολύνεκρες επιθέσεις στο Παρίσι το 2015 και η ταυτόχρονη μεταναστευτική κρίση, οδήγησαν στην εσφαλμένη ταύτιση -στο μυαλό των Ευρωπαίων πολιτών - του μουσουλμανικού κόσμου με την ισλαμιστική τρομοκρατία, γεγονός που οδήγησε στην έξαρση της ισλαμοφοβίας και την αναζωπύρωση των ακροδεξιών κινημάτων. Η

εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού και η δαιμονοποίηση των μουσουλμάνων αναφορικά με την τρομοκρατία, που γιγαντώθηκε από τα ΜΜΕ, εξυπηρέτησε τις πολιτικές κάποιων κυβερνήσεων, όμως έσπειρε τον τρόμο στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και έχει προκαλέσει τριγμούς στο θέμα της ασφάλειας της Ευρώπης. Όπως παρατηρήθηκε, κατά κύριο λόγο, οι δράστες των τρομοκρατικών ενεργειών στα εδάφη της δεν ήταν απεσταλμένοι μαχητές του ISIS από την Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική. Ως επί το πλείστον ήταν Ευρωπαίοι πολίτες αραβικής καταγωγής, οι οποίοι ανατράφηκαν στις σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες κοσμικού χαρακτήρα, όμως διάφορα κοινωνικά, πολιτικά και ψυχολογικά αίτια τους κατέστησαν ευάλωτους στην ριζοσπαστικοποίηση και τους οδήγησαν σε εξτρεμιστικές ενέργειες στην ίδια τους την χώρα υπηκοότητας. Συνάγεται, λοιπόν, ότι οι παθογένειες των ευρωπαϊκών κοινωνιών αναφορικά με την ένταξη των μεταναστευτικών ροών των προηγούμενων δεκαετιών ήταν αυτές που οδήγησαν στην παραγωγή τρομοκρατών αλλά και στην ριζοσπαστικοποίησή τους εντός ευρωπαϊκού εδάφους, κι ότι δεν αποτέλεσαν κατά κόρον προϊόν εισαγωγής από μουσουλμανικές χώρες.

Τέλος, όπως προαναφέρθηκε λοιπόν, η μεγαλύτερη πρόκληση για την ΕΕ δεν είναι τόσο η αντιμετώπιση της παρούσας ισλαμιστικής τρομοκρατίας καθώς γι' αυτήν έχει λάβει μέτρα και έχει ενεργοποιήσει μηχανισμούς, ενώ συνεχώς αναθεωρεί τις πολιτικές της. Το επιτακτικότερο βήμα θα ήταν η πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό ώστε να μπορέσει μελλοντικά να εξαλείψει το φαινόμενο αυτό. Είναι χαρακτηριστικό και συνάμα ανησυχητικό ότι οι περισσότεροι από τους τρομοκράτες των επιθέσεων του 2015 ήταν γνωστοί στις αρχές, όμως δεν αντιμετωπίστηκαν έγκαιρα. Οφείλει, συνεπώς, η ΕΕ να αναλάβει περισσότερη δράση, να δώσει μεγαλύτερο βήμα στο μετριοπαθές Ισλάμ, να διαχωρίσει τους πιστούς μουσουλμάνους από τους τζιχαντιστές και να βρει αποτελεσματικότερους τρόπους συνεργασίας με τις ισλαμιστικές κυβερνήσεις. Πρωτευόντως, όμως, είναι επιτακτική η ανάγκη για συμφιλίωση με την ιδέα της μετανάστευσης και η εστίαση στα οφέλη που μπορεί να προκύψουν με σταθερό και απaráβατο γνώμονα την ασφάλεια.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- **Οι σημαντικότερες τρομοκρατικές επιθέσεις στην ΕΕ από το 2004 έως σήμερα**

Από τις αρχές του 2000 μέχρι σήμερα, πολλές ήταν οι τρομοκρατικές επιθέσεις που σημειώθηκαν στην Ευρώπη από ισλαμιστικές οργανώσεις, σκορπώντας τρόμο και θάνατο, με χαρακτηριστικότερη αυτή στο Παρίσι το 2015. Το φαινόμενο ισλαμιστικών τρομοκρατικών χτυπημάτων αποτελεί τριγμό για την ευρωπαϊκή ασφάλεια καθώς χαρακτηρίζεται από μακρά διάρκεια, η οποία υφίσταται στο παρόν και καθώς φαίνεται θα συνεχίσει να υφίσταται και στο μέλλον. Οι επιθέσεις που έχουν σημειωθεί επί ευρωπαϊκού εδάφους είναι πάρα πολλές και διαφέρουν σε σχέδιο δράσης, σε αριθμό δραστών, σε χρησιμοποιούμενα μέσα, σε αριθμό θυμάτων, σε προβολή από τα ΜΜΕ αλλά και σε επιτυχία εκτέλεσης· όλες, όμως, έχουν ως σημείο αναφοράς την θρησκεία. Χαρακτηριστικά παρατίθενται κάποιες από τις επιθέσεις ακραίων ισλαμιστών επί της ΕΕ, με βάση τη χρονολογική σειρά ¹⁴⁴ :

11/3/2004, Μαδρίτη. Συνολικά 191 άτομα χάνουν την ζωή τους και πάνω από 1,800 τραυματίζονται από συγχρονισμένο βομβιστικό χτύπημα, μαροκινών ισλαμιστών που είχαν σχέση με την Al Qaeda, σε τρεις σιδηροδρομικούς σταθμούς της ισπανικής πρωτεύουσας. ¹⁴⁵

7/7/2005, Λονδίνο. Ομάδα ισλαμιστών που σχετίζεται με την Al Qaeda επιτίθεται στις δημόσιες συγκοινωνίες της βρετανικής πρωτεύουσας (μετρό, λεωφορεία) και ο απολογισμός είναι 56 νεκροί και 700 τραυματίες.

30/06/2007, Γλασκώβη. 2 ισλαμιστές, επιβαίνοντας σε ένα φορτηγό γεμάτο με προπάνιο, προσπάθησαν να εισέλθουν στο αεροδρόμιο της Γλασκώβης. Το φορτηγό χτύπησε στα κιγκλιδώματα ασφαλείας και τυλίχτηκε στις φλόγες, ενώ οι δράστες προσπάθησαν να απελευθερώσουν το προπάνιο αλλά αναχαιτίστηκαν από την αστυνομία. Αποδείχθηκε πως την προηγούμενη μέρα τη επίθεσης οι δράστες είχαν τοποθετήσει εκρηκτικά σε όχημα στο

¹⁴⁴ Πολυδώρου Μ, «Τα 13 τρομοκρατικά χτυπήματα που συγκλόνισαν την Ευρώπη» στο <http://www.reporter.com.cy/international/article/236399/> (Ανακτήθηκε 03/05/2020)

¹⁴⁵ Η επίθεση αυτή προκάλεσε τους περισσότερους νεκρούς στην Ευρώπη μέχρι σήμερα, ενώ ήταν και η αρχή της ισλαμιστικής τρομοκρατίας στην ΕΕ. Γι αυτό η 11^η Μάρτιου κάθε έτους έχει καθιερωθεί ως Ευρωπαϊκή Ημέρα Μνήμη για τα Θύματα της τρομοκρατίας. – News 247, «Ευρωπαϊκή μέρα μνήμης για τα θύματα της τρομοκρατίας» διαθέσιμο στο <https://www.news247.gr/politiki/eyropaiki-imeramnimis-gia-ta-thymata-tis-tromokratias.7599546.html> (Ανακτήθηκε 03/05/2020)

Λονδίνο, τα οποία δεν πρόλαβαν να ενεργοποιήσουν. Από την επίθεση τραυματίστηκαν 5 άτομα.¹⁴⁶

12/10/2009, Μιλάνο. Ένας άνδρας Λιβυκής καταγωγής πυροδότησε μια εκρηκτική συσκευή στην είσοδο των στρατιωτικών εγκαταστάσεων της Σάντα Μπάρμπαρα, σε γινόμενο έλεγχο από τους σκοπούς με αποτέλεσμα να τραυματίσει έναν φρουρό και να προκαλέσει ποικίλα εγκαύματα στον εαυτό του. Από την Europol ταξινομήθηκε ως υπόθεση ισλαμιστικής τρομοκρατίας.¹⁴⁷

01/01/2010, Κοπεγχάγη. Ένας 28 χρόνος Σομαλός επιχείρησε να δολοφονήσει τον Δανό σκιτσογράφο Kurt Westergaard, ο οποίος είχε δημοσιεύσει καρικατούρα του Μωάμεθ και βρισκόταν υπό αστυνομική προστασία. Ο Westergaard κατάφερε να αποφύγει την επίθεση και ο δράστης συνελήφθη, ενώ - όπως αποδείχθηκε - είχε συνδέσεις με την ισλαμιστική οργάνωση Al Shabaab.¹⁴⁸

11-22/03/2012, Τουλούζ. Σε μία σειρά από μονομερείς επιθέσεις, διάρκειας 10 ημερών, σε βάρος Γάλλων στρατιωτών και ενός εβραϊκού σχολείου, ο ακραίος ισλαμιστής Mohammed Merah κατάφερε να δολοφονήσει 7 ανθρώπους (ανάμεσά τους 3 παιδιά) και να τραυματίσει άλλους 5 πριν πέσει νεκρός από επιχείρηση της αστυνομίας στο διαμέρισμά του.

25/05/2013, Βιομηχανική περιοχή Παρισιού. Ένας στρατιώτης που περιπολούσε τραυματίστηκε από έναν άνδρα που του επιτέθηκε με μαχαίρι. Ο δράστης αρχικά διέφυγε, αλλά τελικά συνελήφθη 4 μέρες μετά, ενώ η Europol ταξινόμησε την υπόθεση ως προϊόν ισλαμιστικής τρομοκρατίας.¹⁴⁹

24/05/2014, Βρυξέλλες. Ένας άνδρας άνοιξε πυρ στο εβραϊκό μουσείο των Βρυξελλών σκοτώνοντας 4 άτομα. Εκ των υστέρων, αποδείχθηκε πως ο δράστης, ονομαζόταν Mehdi Nemmouche κι ήταν γαλλικής υπηκοότητας και αλγερινής καταγωγής κι είχε πολεμήσει στο

¹⁴⁶ Europol. (2008) [TE-SAT 2008 : EU terrorism situation and trend report](#) (PDF). *Europol. The Hague*. σ. 17–18

¹⁴⁷ Bordonaro F, «The October 2009 Terrorist Attack in Italy and its Wider Implications», διαθέσιμο στο: <https://ctc.usma.edu/the-october-2009-terrorist-attack-in-italy-and-its-wider-implications/>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

¹⁴⁸ Lund P. «Ο Kurt Westergaard υπέστη απόπειρα δολοφονίας», διαθέσιμο στο: <https://www.dr.dk/nyheder/indland/kurt-westergaard-udsat-drabsforsoeg> (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

¹⁴⁹ Gonzalez A. «MILITAIRE POIGNARDÉ À LA DÉFENSE: SON AGRESSEUR DÉCLARÉ IRRESPONSABLE», διαθέσιμο στο: https://www.bfmtv.com/police-justice/militaire-poiignarde-a-la-defense-son-agresseur-declare-irresponsable_AN-201511050007.html (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

πλευρό των τζιχαντιστών στην Συρία το 2013. Θεωρήθηκε ως η πρώτη επίθεση επί ευρωπαϊκού εδάφους από επιστρέφοντα μαχητή.¹⁵⁰

07/01/2015, Παρίσι. Δύο αδέρφια, Γάλλοι υπήκοοι αλγερινής καταγωγής, εισέβαλαν ένοπλοι στα γραφεία του σατυρικού περιοδικού Charlie Hebdo και σκόρπισαν τον θάνατο σε 12 άτομα, ενώ τραυμάτισαν άλλα 11. Αιτία για την επίθεσή τους ήταν οι δημοσιεύσεις του περιοδικού σατυρικών σκίτσων του Μωάμεθ, ενώ οι δράστες βρισκόντουσαν στην λίστα ισλαμιστών τρομοκρατών σε Γαλλία και ΗΠΑ και αποτελούσαν μέλη της Al Qaeda.¹⁵¹

13/11/2015, Παρίσι. Η επίθεση που αποτέλεσε τομή στην ροή της ευρωπαϊκής ιστορίας. Μία σειρά βίαιων επιθέσεων που διήρκεσαν περίπου 3 ώρες έλαβαν χώρα στο 10^ο και 11^ο δημοτικό διαμέρισμα του Παρισιού. 129 άτομα σκοτώθηκαν και περισσότερα από 300 τραυματίστηκαν από τις εκρήξεις και τους μαζικούς πυροβολισμούς που πραγματοποίησαν οι δράστες, εκ των οποίων οι 8 σκοτώθηκαν την μέρα εκείνη στις ένοπλες διαμάχες με τους αστυνομικούς. Την ευθύνη ανέλαβε το ισλαμικό κράτος και πλέον γίνεται αντιληπτό ότι αποτελεί τον Νο1 κίνδυνο για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Επίσης, διαπιστώθηκε για πρώτη φορά πως οι τρομοκράτες χρησιμοποίησαν τις μεταναστευτικές οδούς για να φτάσουν στην Γαλλία αλλά και ότι μέρος των δραστών ήταν Γάλλοι υπήκοοι.

22/3/2016, Βρυξέλλες. Το Ισλαμικό κράτος αναλαμβάνει την ευθύνη των βομβιστικών επιθέσεων που έλαβαν χώρα στο αεροδρόμιο της Βελγικής πρωτεύουσας, αφήνοντας πίσω τους 34 νεκρούς και 230 τραυματίες.

14/7/2016, Νίκαια. Κατά τους εορτασμούς της εθνικής της εορτής για την πτώση της Βαστίλης, η Γαλλία γίνεται μάρτυρας ενός ακόμα τρομοκρατικού περιστατικού. Ένα φορτηγό γεμάτο όπλα και εκρηκτικά έπεσε επάνω στο συγκεντρωμένο πλήθος στον δρόμο και οδήγησε για 2 χλμ πλήττοντας θανάσιμα 84 άτομα και τραυματίζοντας επιπλέον 65. Ο Οδηγός του οχήματος ήταν Γάλλος υπήκοος με tunησιακή καταγωγή ο οποίος είχε ενταχθεί στον ISIS.

23/5/2017, Μάντσεστερ. Μία τρομοκρατική επίθεση της οποίας την ευθύνη δεν ανέλαβε επίσημα ο ISIS, πλην όμως οι υποστηρικτές του πανηγύρισαν στο διαδίκτυο και παρότρυναν για παρόμοιες αιματηρές ενέργειες. Από την έκρηξη στον κλειστό χώρο του Manchester Arena κατά την διάρκεια συναυλίας της αμερικανίδας τραγουδίστριας Ariana Grande, προκλήθηκε ο τραυματισμός 500 ανθρώπων και ο θάνατος 22 ακόμα.

¹⁵⁰ BBC, «Brussels Jewish Museum killings: Mehdi Nemmouche trial begins» , διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-46822469> (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

¹⁵¹ Iefimerida, «Μακελειό στο Charlie Hebdo, 4 χρόνια πριν» διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/469870/makeleio-sto-charlie-hebdo-4-hronia-prin-oi-dimosiografoi-kai-o-astynomikos-poy> , (Ανακτήθηκε 15/01/2021)

17/08/2017, Βαρκελώνη. Στον κεντρικό πεζόδρομο της Καταλανικής πρωτεύουσας, κι έναν από τους πιο τουριστικούς δρόμους της Ευρώπης, εισήλθε ένα φορτηγό με μεγάλη ταχύτητα παρασύροντας πεζούς στο πέρασμα του. Ο τραγικός απολογισμός είναι 13 νεκροί και 80 τραυματίες. Για άλλη μία φορά, την ευθύνη ανέλαβε το Ισλαμικό κράτος .

29/05/2018, Λιέγη. Ένας καταδικασμένος άνδρας ο οποίος βρισκόταν με προσωρινή άδεια εκτός φυλακής σκότωσε και μαχαίρωσε θανάσιμα 3 άτομα, τραυμάτισε άλλα 4 και κράτησε όμηρο μια γυναίκα σε ένα σχολείο πριν τον εξουδετερώσει η αστυνομία. Οι αστυνομικοί υποστήριξαν πως ο 31χρονος δράστης φώναζε "Allahu Akbar" στην διάρκεια των επιθέσεων.¹⁵²

29/11/2019, Λονδίνο. Ο 28χρονος Usman Khan, ο οποίος είχε προηγουμένως καταδικαστεί για τρομοκρατία, ευρισκόμενος σε κτήριο κάτω από την γέφυρα του Λονδίνου , επιτέθηκε με μαχαίρι σκοτώνοντας δύο άτομα και τραυματίζοντας άλλα 3 προτού τον πυροβολήσει η αστυνομία.¹⁵³

16/10/2020 Παρίσι. Ο καθηγητής γαλλικής ιστορίας και γεωγραφίας Samuel Paty αποκεφαλίζεται από έναν 18χρονο ισλαμιστή τσετσενικής καταγωγής. Κίνητρο για τον δράστη αποτέλεσε η στοχοποίηση του καθηγητή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθώς στο πλαίσιο του μαθήματός του με θέμα την ελευθερία του λόγου είχε δείξει στους μαθητές του σκίτσα του Μωάμεθ. Ο δράστης ζούσε νόμιμα στην Γαλλία υπό το καθεστώς του πρόσφυγα και δεν ήταν μαθητής του Paty. Μάλιστα, προκειμένου να αναγνωρίσει το θύμα του, ο δράστης πλήρωσε μαθητές του σχολείου που δίδασκε ο Paty, για να του τον υποδείξουν, ενώ αμέσως μετά το αποτρόπαιο έγκλημά του ανήρτησε μήνυμα μίσους στο twitter μαζί με φωτογραφία του θανόντα και εν συνεχεία έπεσε και ο ίδιος νεκρός από πυρά αστυνομικών.¹⁵⁴

29/10/2020 Νίκαια. Τυνήσιος ηλικίας 21 ετών, ο οποίος είχε φτάσει αρχές Σεπτεμβρίου στην Ιταλία χρησιμοποιώντας τις μεταναστευτικές ροές και από εκεί πέρασε με τρένο στην Γαλλία,

¹⁵² BBC, « Liege shootings: Gunman 'had killed day before attack'», διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44299952> (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

¹⁵³ BBC, « London Bridge: What we know about the attack», διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/uk-50594810> (Ανακτήθηκε 15/04/2021)

¹⁵⁴ Iefimerida, «Αποκεφαλισμός καθηγητή: Ο 18χρονος δράστης πλήρωσε μαθητές για να αναγνωρίσουν τον άτυχο άνδρα», διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/kosmos/gallia-plirose-mathites-18hronos-kathigiti> ,(Ανακτήθηκε 11/02/2021)

εισέβαλε στην εκκλησία Notre Dame της Νικαίας και με όπλο του ένα μαχαίρι, αφαίρεσε την ζωή από τρεις ανθρώπους.¹⁵⁵

02/11/2020 Βιέννη. Μια σειρά από πυροβολισμούς και επιθέσεις με μαχαίρι στο κέντρο της Βιέννης και κοντά στην συναγωγή είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 4 ατόμων και τον τραυματισμό 23. Ο δράστης, ο οποίος εξουδετερώθηκε από τις Αυστριακές Αρχές κατά την διάρκεια της επίθεσης, ήταν αλβανικής καταγωγής αλλά αυστριακός υπήκοος, καθώς είχε γεννηθεί και είχε μεγαλώσει στην Αυστρία. Λίγες ώρες πριν την επίθεση, είχε ορκιστεί πίστη στο Ισλαμικό Κράτος, ενώ ήταν γνωστός στις Αρχές για την ριζοσπαστικοποίησή του και είχε πρόσφατα ελευθερωθεί με περιοριστικούς όρους.¹⁵⁶

23/04/2021, Ραμπουγιέ (Περιφέρεια Παρισιού). Άνδρας εισέβαλε στο αστυνομικό τμήμα του Ραμπουγιέ και μαχαίρωσε θανάσιμα μία γυναίκα αστυνομικό πριν άλλος συνάδελφός της τον εξουδετερώσει. Ο δράστης ταυτοποιήθηκε ως 36 χρόνος Τυνήσιος Jamel G, άγνωστος έως σήμερα στις γαλλικές αρχές και μάρτυρες είπαν πως φώναζε "Allahu Akbar".¹⁵⁷

¹⁵⁵ Καθημερινή, «Γαλλία: Επίθεση με μαχαίρι στη Νίκαια – Τρεις νεκροί» ,διαθέσιμο στο : <https://www.kathimerini.gr/world/561135214/gallia-epithesi-me-machairi-konta-se-ekklisia-sti-nikaia/> (Ανακτήθηκε 15/03/2021)

¹⁵⁶ CNN, «Vienna on high alert as police raid gunman's house with explosives after terror attack» διαθέσιμο στο: <https://edition.cnn.com/2020/11/02/europe/vienna-shooting-intl/index.html>, (Ανακτήθηκε 15/05/2021)

¹⁵⁷ Euronews, «France launches terror probe after policewoman stabbed to death», διαθέσιμο στο: <https://www.euronews.com/2021/04/23/french-police-officer-dies-after-being-stabbed> (Ανακτήθηκε 24/03/2021)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Βαρβιτσιώτης Ι./ Ρούσσος Σ. (2008) : «*Τυφλοί Στρατοί. Η Δύση και η Απειλή του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού*», Καστανιώτη, Αθήνα
- Γκουναράτνα Ρ., (2002), «*Αλ Καϊντα. Το παγκόσμιο δίκτυο του τρόμου*», (μετάφραση από την αγγλική Νικόλας Νίτσας), Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα
- Ζιάκκας Γ., (2004), «*Ιστορία των θρησκευμάτων. Β', το Ισλάμ*», Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη
- Καραμπελιάς Γ.,(2001), «*Ισλάμ και παγκοσμιοποίηση. Η θανάσιμη διελκυστίνδα*», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα
- Καρατράντος Τ., (2016), «*"Σφάξε με Αγά μου να αγιάσω" Ισλαμικό Κράτος, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Ελλάδα*», Επίκεντρο, Αθήνα
- Κεφαλά, Π. (2015). *Βόρεια Αφρική – Εσωτερική πολιτική, περιφερειακές και διεθνείς σχέσεις*, Παπαζήσης, Αθήνα
- Κουργιώτης Π., (2016), «*Η πρώτη νύχτη του Ισλαμισμού*», Ζήτρος , Θεσσαλονίκη
- Παπαγεωργίου Φ./ Σαμούρης Α., (2012), «*Ισλάμ και Ισλαμοφοβία. Πέρα από την προκατάληψη*», Ταξιδευτής, Αθήνα
- Μακρής Γ. (2009) «*Ισλάμ , Πεποιθήσεις, πρακτικές και τάσει*,», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Ντάλης Σ., (2020) «*Mare nostrum: Μετατοπίσεις ισχύος στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσογείου*», Παπαζήση, Αθήνα
- Πατέλος Κ, (2004), «*Η Πολιτική Εξέλιξη του Ισλάμ*», Κριτική, Αθήνα
- Ροντιέ Κ., (2016), «*Μετανάστες και πρόσφυγες: απαντήσεις σε αναποφάσιστους, ανήσυχους και επιφυλακτικούς*», Εικοστός Πρώτος , Αθήνα
- Σακκάς Γ., (2020) «*Οι δύο όχθες της Μεσογείου*», Bookstars, Αθήνα
- Σακκάς Γ., (2002), «*Οι Άραβες, στη νεότερη και σύγχρονη εποχή*», Πατάκη, Αθήνα
- Χάντιγκτον Σ (1999). «*Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της Παγκόσμιας Τάξης*», TerzoBooks, Αθήνα
- Armstrong, K. (2009). «*Ισλάμ: Μια Σύντομη Ιστορία.*» », (μετάφραση από την αγγλική Τερζάκης Φώτης) Πατάκη, Αθήνα
- Bernard L., (1993), «*Άραβες στην Ιστορία*», (μετάφραση από την αγγλική Κωστελένος Δημήτρης), Γκοβόστη, Αθήνα
- Hourani A. (2015). «*Ιστορία των Αραβικών Λαών*», (μετάφραση από την αγγλική Δαρβίρη Θεοδώρα), Ψυχογιός, Αθήνα

- Kalin I., (2012), «*Ισλάμ και Δύση*», (μετάφραση από την αγγλική Βερβερίδου Μαρία), Παπαζήση, Αθήνα
- Kerpel G., (2020), «*Έξοδος από το χάος. Κρίση στην Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή*», (μετάφραση από την γαλλική Κομνηνέλλη Αριστέα), Κλειδάριθμος, Αθήνα
- Kerpel G., (2001), «*Τζιχάντ. Ο Ιερός πόλεμος*», (μετάφραση από την γαλλική Τσερεζολέ Ελένη), Καστανιώτη, Αθήνα
- Law R. (2020), «*Τρομοκρατία. Μια παγκόσμια ιστορία*», (μετάφραση από την αγγλική Φιλώτας Δήτσας), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο
- Roy O., (2003), «*Οι αυταπάτες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου*», (μετάφραση από την γαλλική Ζαρταμόπουλος Νίκος), Εστία, Αθήνα

Άρθρα

- Γαλαριώτης Ι., (2009) «Κονστρουκτιβισμός, Διεθνείς Σχέσεις και Ευρωπαϊκές Σπουδές», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ 33,
- Κωτούλας Ι., (2015) «Οι τρεις τάσεις του Ισλάμ στην Ευρώπη», *Foreign Affairs*
- Κουργιώτης Π. (2015), «Τζιχάντ και Τζιχαντισμός», *Άρδην*, τχ 100.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Arkoun M., (2006) «*Islam: To Reform or to Subvert ?*», Saqi Books, London
- Byman D.,(2019) «*Road Warriors: Foreign Fighters in the Armies of Jihad*», Oxford University Press, Oxford
- Gurski P., (2016) «*Western Foreign Fighters: The Threat to Homeland and International Security*», Rowman&Littlefield Publishers, Maryland
- Khosrokhavar F., (2017) «*Radicalization: Why Some People Choose the Path of Violence*»,The New Press, New York
- Legrain P., (2020) «*Them and us:How immigrants and locals can thrive together*», Oneworld Publications, London
- Mayer N., (2018), «*The Oxford Handbook of the Radical Right*», (edt.Rydgren. J), Oxford University Press, Oxford
- Saul B., (2006), «*Defining Terrorism in International Law*», Oxford University Press, Oxford

- Spencer R.,(2005) «*The Politically Incorrect Guide to Islam (and the Crusades)*», Regnery Publishing, Washigton
- Vacca J., (2020) «*Online Terrorist Propaganda, Recruitment, and Radicalization*», CRC Press, Florida

Αρθρα

- Abdelkader E., (2017) «A Comparative Analysis of European Islamophobia: France, UK, Germany, Netherlands and Sweden», *Journal of Islamic and Near Eastern Law*, 16(1),
- D’Amato S., (2019) «Islamization of criminal behavior: The path to terrorism? Terrorist threat and crime in French counterterrorism policy-formulation», *European Journal of Criminology*, Vol 16
- Gilles I.,(2018) «Contesting the EU in times of crisis: The Front National and politics of Euroscepticism in France», *Politics* , Vol. 38(3)
- Kirby A., (2007), «The London bombers as Self-Starters: A case study in indigenous Radicalisation and the Emergence of Autonomous Cliques», *Studies in Conflict & Terrorism*, 30
- Mendelsohn B, (2011), «Foreign Fighters – Recent trends», *Orbis, Issue 2, Vol 55*
- Moghaddam F., (2005), «The staircase to terrorism. A psychological exploration», *American Psychologist Association*, Vol 60(2).
- Pamir S, (2017) «Charlie Hebdo Attack: An Analysis Of Consequences And The Role Of Political Islam In The EU», *Review Of International Studies*, Vol 1
- Study of Dassetto F/ Ferrari S/ Marechal B (2007) «Islam in the European Union: What’s at stake in the future» *European Parliament*,
- Warraq I. (2017) «The Islam in Islamic Terrorism: The Importance of Beliefs, Ideas, and Ideology», *New English Review Press*
- Weiss M./Hassan H.,(2015) «ISIS: inside the army of terror» , *International Affairs*, vol 91,

ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Europol (2008) «TE-SAT 2008 : EU terrorism situation and trend report (PDF) » *Europol. The Hague*
- EU, «A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond», διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf, (Ανακτήθηκε 27/03/2021)
- EU, «Η αντιτρομοκρατική στρατηγική της ΕΕ», διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/fight-against-terrorism/eu-strategy/>, (Ανακτήθηκε 23/12/2020)
- EU, «Καταπολέμηση της τρομοκρατίας: Προτάσεις του ΕΚ για μια νέα στρατηγική της ΕΕ» διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/news/el/press-room/20181205IPR20942/katapolemisi-tis-tromokratias-protaseis-tou-ek-gia-mia-nea-stratigiki-tis-ee>, (Ανακτήθηκε 17/12/2020)
- EU, «Καταπολέμηση της τρομοκρατίας: Τα μέτρα που λαμβάνει η ΕΕ» διαθέσιμο στο <https://www.securitymanager.gr/katapolemisi-tis-tromokratias-ta-metra-poy-lamvanei-i-ee-grafima/>, (Ανακτήθηκε 17/12/2020)
- EU, «Ριζοσπαστικοποίηση στην ΕΕ: Τι είναι και πώς μπορεί να προληφθεί;» διαθέσιμο στο: <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20210121STO96105/rizospastikopoisi-stin-ee-ti-einai-kai-pos-mporei-na-prolifthei>, (Ανακτήθηκε 08/03/2021)
- EU, «Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής για την επεξεργασία και τη διαβίβαση δεδομένων από τις καταστάσεις με τα ονόματα των επιβατών», διαθέσιμο στο <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/5af6bd3f-a701-44d9-87a0-9af2d7060d49>, (Ανακτήθηκε 17/04/2021)
- EU, «Το ΕΚ εγκρίνει νέα μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας», διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/security/20181122STO19808/tromokratia-to-ek-egkrinei-nea-metra-gia-tin-katapolemisi-tis>, (Ανακτήθηκε 17/04/2021)
- EU Commission, «Counter terrorism and radicalization», διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/counter-terrorism_en, (Ανακτήθηκε 27/03/2021)

- EU Commission, «Directive on combating terrorism», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L0541>, (Ανακτήθηκε 27/03/2021)
- EU Commission, «European Agenda on Migration» διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_15_4956, (Ανακτήθηκε 05/02/2021)
- EU Commission, «Fighting terrorism at EU level, an overview of Commission's actions, measures and initiatives», διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/MEMO_15_3140, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- RAN, Εγχειρίδιο Δικτύου για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση «Αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών και των οικογενειών τους», διαθέσιμο στο [:https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_el.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_el.pdf), (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016», διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, (Ανακτήθηκε 05/02/2021)
- Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μελετών, «Αλλαγή στην ροή αιτούντων ασύλου. Εμπειρίες των κρατών», διαθέσιμο στο [:https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/12b_greece_changing_influx_final_el.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/12b_greece_changing_influx_final_el.pdf), (Ανακτήθηκε 05/02/2021)
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αναθεωρημένη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης στην τρομοκρατία», διαθέσιμο στο <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9956-2014-INIT/el/pdf>, (Ανακτήθηκε 27/03/2021)
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συμπεράσματα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου, για την ενίσχυση της αντιμετώπισης, από την ποινική δικαιοσύνη, της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγεί στην τρομοκρατία και τον βίαιο εξτρεμισμό», διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2015/11/20/conclusions-radicalisation/>, (Ανακτήθηκε 27/03/2021)
- Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Άρθρο 78, διαθέσιμο στο <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-78-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>, (Ανακτήθηκε 15/02/2021)

- Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου, «Δομές Φιλοξενίας/Προσωρινής Υποδοχής», διαθέσιμο στο: <https://migration.gov.gr/ris/perifereiakes-monades/domes/>, (Ανακτήθηκε 12/04/2021)

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

- Al Jazeera, «Al Qaeda chief annuls Syrian-Iraqi jihad merger», <https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/2013699425657882.html>, ανακτήθηκε στις (Ανακτήθηκε 24/10/2020)
- Bacchi U, «Paris attacks: Chakib Akrouh was Saint-Denis mystery suicide bomber who died alongside Abdelhamid Abaaoud», διαθέσιμο στο <https://www.ibtimes.co.uk/paris-attacks-chakib-akrouh-was-saint-denis-mystery-suicide-bomber-who-died-alongside-abdelhamid-1538129> (Ανακτήθηκε 18/03/2021)
- BBC, «Brussels Jewish Museum killings: Mehdi Nemmouche trial begins», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-46822469>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- BBC, «Charlie Hebdo attack: Three days of terror», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, (Ανακτήθηκε 17/04/2021)
- BBC, «France train shooting suspect profile: Ayoub El-Khazzani», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-34032218>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- BBC, «Liege shootings: Gunman 'had killed day before attack'», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-44299952>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- BBC, «London Bridge: What we know about the attack», διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/uk-50594810>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- BBC, «Paris attacks: 'France will destroy IS' – Hollande», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-34836439>, (Ανακτήθηκε 12/02/2021)
- BBC, «Paris attacks: Suspects' profiles», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-30708237>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- BBC, «Paris attacks: What happened on the night», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-34818994>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- BBC, «Paris attacks: Who were the attackers?», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

- Bordonaro F, «The October 2009 Terrorist Attack in Italy and its Wider Implications», διαθέσιμο στο <https://ctc.usma.edu/the-october-2009-terrorist-attack-in-italy-and-its-wider-implications/>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- Capital, «Το προφίλ του τζιχαντιστή που θεωρείται "εγκέφαλος" των επιθέσεων στο Παρίσι», διαθέσιμο στο <https://www.capital.gr/epikairobita/3081594/to-profil-tou-tzixantisti-pou-theoretai-egkefalos-ton-epitheseon-sto-parisi>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- CNN, «ISIS: Υπάρχει ήδη νέος αρχηγός της τρομοκρατικής οργάνωσης», διαθέσιμο στο <https://www.cnn.gr/kosmos/story/195402/isis-yparxei-idi-neos-arxigos-tis-tromokratikis-organosis>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- CNN, «Vienna on high alert as police raid gunman's house with explosives after terror attack», διαθέσιμο στο <https://edition.cnn.com/2020/11/02/europe/vienna-shooting-intl/index.html>, (Ανακτήθηκε 15/05/2021)
- Dominiczak P. / Whitehead T., «Terrorists entering Europe because of porous borders may be undetectable, EU's own border agency admits», διαθέσιμο στο <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/04/05/terrorists-entering-europe-because-of-porous-borders-may-be-unde/>, (Ανακτήθηκε 12/12/2020)
- DW, «Dealing With Europe's Hate-Preachers» διαθέσιμο στο: <https://www.dw.com/en/dealing-with-europes-hate-preachers/a-1654272> (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Euronews, «France launches terror probe after policewoman stabbed to death», διαθέσιμο στο <https://www.euronews.com/2021/04/23/french-police-officer-dies-after-being-stabbed>, (Ανακτήθηκε 24/03/2021)
- Euronews, «Ομάδα Βίσεγκραντ: Λιγότερο Ευρώπη», διαθέσιμο στο <https://gr.euronews.com/2018/01/27/omada-visegrad-ligoteri-evropi>, (Ανακτήθηκε 07/04/2021)
- Farmer B, «Who is Salah Abdeslam and who were the Paris terrorists? Everything we know about the Isil attackers», διαθέσιμο στο <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11996120/Paris-attack-what-we-know-about-the-suspects.html>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- France24, «What does a 'state of emergency' mean in France?», διαθέσιμο στο <https://www.france24.com/en/20151115-what-does-france-state-emergency-mean>, (Ανακτήθηκε 12/02/2021)
- Freepen, «Συρία: Σε στρατόπεδα της διδάσκονται σε μικρά παιδιά πώς να αποκεφαλίζουν δυτικούς», διαθέσιμο στο http://www.freepen.gr/2014/12/isis_23.html, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

- Frontex, «Risk Analysis for 2016», διαθέσιμο στο https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf, (Ανακτήθηκε 15/05/2021)
- Gonzalez A., «MILITAIRE POIGNARDÉ À LA DÉFENSE: SON AGRESSEUR DÉCLARÉ IRRESPONSABLE», διαθέσιμο στο https://www.bfmtv.com/police-justice/militaire-poignarde-a-la-defense-son-agresseur-declare-irresponsable_AN-201511050007.html, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- Hackett C, «5 facts about the Muslim population in Europe», διαθέσιμο στο <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/11/29/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/>, (Ανακτήθηκε 15/03/2021)
- Iefimerida «Μακελειό στο Charlie Hebdo, 4 χρόνια πριν» διαθέσιμο στο <https://www.iefimerida.gr/news/469870/makeleio-sto-charlie-hebdo-4-hronia-prin-oi-dimosiografoi-kai-o-astynomikos-poy>, (Ανακτήθηκε 15/01/2021)
- Iefimerida «Οι δέκα πιο πλούσιες τρομοκρατικές οργανώσεις», διαθέσιμο στο <https://www.iefimerida.gr/news/195968/oi-deka-pio-ploysies-tromokratikes-organoseis-panishyres-kai-epikindynes-eikones-vinteo>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Iefimerida, «Αποκεφαλισμός καθηγητή: Ο 18χρονος δράστης πλήρωσε μαθητές για να αναγνωρίσουν τον άτυχο άνδρα», διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/kosmos/gallia-plirose-mathites-18hronos-kathigiti>, (Ανακτήθηκε 11/02/2021)
- Iefimerida, «Μακελειό στο CharlieHebdo, 4 χρόνια πριν», διαθέσιμο στο <https://www.iefimerida.gr/news/469870/makeleio-sto-charlie-hebdo-4-hronia-prin-oi-dimosiografoi-kai-o-astynomikos-poy>, (Ανακτήθηκε 17/04/2021)
- International Centre for Counter-Terrorism, «Terrorism Threat Assessment 2018-2019», διαθέσιμο στο https://icct.nl/app/uploads/2019/12/ICCT_Terrorism_Threat_Assessment.pdf, (Ανακτήθηκε 16/03/2021)
- Korovila E., «CharlieHebdo: Ποιοι ήταν οι δράστες του μακελειού, Σερίφ και ΣαϊντΚουασί», διαθέσιμο στο <https://gr.euronews.com/2015/01/09/who-are-the-charlie-hebdo-suspects>, (Ανακτήθηκε 12/03/2021)
- Lund P., «Ο Kurt Westergaard υπέστη απόπειρα δολοφονίας», διαθέσιμο στο <https://www.dr.dk/nyheder/indland/kurt-westergaard-udsat-drabsforsog>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- Morris C., «Parisattacks 'ringleader' Abdelhamid Abaaoud evaded Athens police», διαθέσιμο στο <https://www.bbc.com/news/world-europe-35044182>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

- New York Times, «Gunman Sentenced to Life in Prison for 2015 Attack on Paris-Bound Train», διαθέσιμο στο <https://www.nytimes.com/2020/12/17/world/europe/france-train-attack-trial.html>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- News 247, «Ευρωπαϊκή μέρα μνήμης για τα θύματα της τρομοκρατίας», διαθέσιμο στο <https://www.news247.gr/politiki/eyropaiki-imeramnimimis-gia-ta-thymata-tis-tromokratias.7599546.html>, (Ανακτήθηκε 03/12/2020)
- News 247, «Συνεργός των αδερφών Κουασί κρατά ομήρους, ανάμεσά τους και ένα βρέφος, σε κατάσταση στο Παρίσι», διαθέσιμο στο <https://www.news247.gr/kosmos/o-drastis-tis-epithesis-se-astynomiko-gnorize-ta-aderfia-koyasi.6319423.html>, (Ανακτήθηκε 17/04/2021)
- News 247, «Υποταγή στο Ισλαμικό Κράτος δηλώνει η ΜπόκοΧαράμ», διαθέσιμο στο <https://www.news247.gr/kosmos/ypotagi-sto-islamiko-kratos-dilonei-i-mpoko-charam.6332311.html>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Pew Research Center «Religious Composition by Country, 2010 – 2050» διαθέσιμο στο <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projection-table/2020/number/all/>, (Ανακτήθηκε 15/02/2021)
- Pew Research Center, «Muslim Networks and Movements in Western Europe», διαθέσιμο στο <http://pewforum.org/Muslim/Muslim-Networks-andMovements-in-Western-Europe-Muslim-Brotherhood-and-Jamaat-i-Islami.aspx#footnote>, (Ανακτήθηκε 10/05/2021)
- Prin, «Η γέννηση και η εδραίωση του σημερινού ISIS», διαθέσιμο στο <http://prin.gr/?p=8775>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Quencez M / Michelot M., «The Rise Of The Front National Taking Stock of Ten Years of French Mainstream», *Politics2017*, Vol.01, σ. 11, διαθέσιμο στο <https://www.gmfus.org>, (Ανακτήθηκε 28/02/2021)
- Sky News, «France: A timeline of deadly attacks after latest atrocity», διαθέσιμο στο <https://news.sky.com/story/france-a-timeline-of-terror-10787264>, (Ανακτήθηκε 17/12/2020)
- Stenson, «The Clash of Civilizations And the remaking of World Order By Samuel Huntington» διαθέσιμο στο <https://www.stetson.edu/artsci/political-science/media/clash.pdf>, (Πρόσβαση 13/12/2020)
- The Guardian, «France launches 'massive' airstrike on Isis stronghold of Raqqa», διαθέσιμο στο <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/france-launches-massive-airstrike-on-isis-stronghold-in-syria-after-paris-attack>, (Ανακτήθηκε 12/02/2021)

- The press project, «Τόσκακας: Δύο από τους τζιχαντιστές του Παρισιού πέρασαν από τη Λέρο», διαθέσιμο στο :<https://thepressproject.gr/toskas-duo-apo-tous-tzixantistes-tou-parisiou-perasan-apo-ti-lero/>, (Ανακτήθηκε 15/05/2021)
- Traynor I., «Molenbeek: the Brussels borough becoming known as Europe's jihadi central», διαθέσιμο στο <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/15/molenbeek-the-brussels-borough-in-the-spotlight-after-paris-attacks>, (Ανακτήθηκε 14/04/2021)
- UNHCR, «Media page for Global Trends Report», διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/2014trends/>, Ανακτήθηκε (12/12/2020)
- Williams J., «ISIS's new video tells us something important about the Paris attacks», διαθέσιμο στο <https://www.vox.com/2016/1/26/10830748/isis-video-paris>, (Ανακτήθηκε 17/04/2021)
- Αναστασοπούλου Ε/ Γκαλμάιερ Κ., «Νέο πλαίσιο εκπαίδευσης των μιάμηδων» διαθέσιμο στο:<https://www.dw.com/el/%CE%BD%CE%AD%CE%BF-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CE%AF%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CE%BC%CE%B7%CE%B4%CF%89%CE%BD/a-19443021>(Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Ιορδανίδης Π. «‘Μοναχικοί λύκοι’ και ριζοσπαστικοποίηση», διαθέσιμο στο <https://www.offlinepost.gr/2019/03/17/world-stories-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%B1%CF%87%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BB%CF%8D%CE%BA%CE%BF%CE%B9-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%81%CE%B9%CE%B6%CE%BF%CF%83%CF%80%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA/>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Καθημερινή, «Γαλλία: Ταυτοποιήθηκαν τρεις από τους δράστες των επιθέσεων», διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/world/838748/gallia-taytopoiithikan-treis-apo-toys-drastes-ton-epitheseon-vinteo-ntokoymonto-apo-toys-protoys-pyrovolismoys/>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Καθημερινή, «Οι δράστες των επιθέσεων του Παρισιού συντονίζονταν μεταξύ τους σε πραγματικό χρόνο», διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/world/844079/oi-drastes-ton-epitheseon-toy-parisiou-syntonizontan-metaxy-toys-se-pragmatiko-chrono/>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)

- Καθημερινή, «Γαλλία: Επίθεση με μαχαίρι στη Νίκαια – Τρεις νεκροί», διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/world/561135214/gallia-epithesi-me-machairi-konta-se-ekklisia-sti-nikaia/>, (Ανακτήθηκε 15/03/2021)
- Καθημερινή, «Γαλλία: Τρεις τραυματίες σε επίθεση ενόπλου σε τρένο», διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/world/827998/gallia-treis-traymaties-se-epithesi-enoploy-se-treno/> (Ανακτήθηκε 17/04/2021)
- Καθημερινή, «Η Γαλλία διαχωρίζει Εκκλησία και Κράτος», διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/world/362386/i-gallia-diachorizei-ekklisia-kai-kratos/>, (Ανακτήθηκε 08/04/2021)
- Καρατράντος Τ, «Η Νέα Αντιτρομοκρατική Αρχιτεκτονική της Ε.Ε», διαθέσιμο στο <https://www.eliamep.gr/publication/%CE%B7-%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA/>, (Ανακτήθηκε (25/03/2021)
- Καρατράντος Τ. «Η ριζοσπαστικοποίηση μετά την ISIS/ DAESH και οι προκλήσεις για την Ευρώπη», διαθέσιμο στο: <https://www.eliamep.gr/publication/%CE%B7-%CE%BD%CE%AD%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%84%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA/> (Ανακτήθηκε 08/04/2021)
- Μαυραγάνης Κ., «Ισλαμικό Κράτος: Το «πορτρέτο» ενός εκ των «σκοτεινότερων» πρωταγωνιστών της χρονιάς», διαθέσιμο στο https://www.huffingtonpost.gr/2014/12/31/islamiko-kratos_n_6395112.html, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Μποζανίνου Τ., «Τι είναι και τι θέλουν οι σαλαφιστές», διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2013/06/01/world/ti-einai-kai-ti-theloyn-oi-salafistes/>, (Ανακτήθηκε 15/04/2021)
- Μυτιληναίος Σ, «Εκεί όπου η “επανάσταση” του ISIS κρατιέται ζωντανή», διαθέσιμο στο <https://neaselida.gr/kosmos/ekai-opoy-i-epanastasi-toy-isis-kratietai-zontani/>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Πολυδώρου Μ, «Τα 13 τρομοκρατικά χτυπήματα που συγκλόνισαν την Ευρώπη» διαθέσιμο στο <http://www.reporter.com.cy/international/article/236399/>, (Ανακτήθηκε 13/04/2021)

- Προδρομίτης Γ., «Ριζοσπαστικοποίηση και εξτρεμισμός», διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/aporseis/52749_rizospastikopoiisi-kai-extremismos, (Ανακτήθηκε 03/10/2020)
- Ρόμπολας Γ., «13 Νοεμβρίου 2015: Όταν ο τρόμος επισκέφθηκε το Παρίσι», διαθέσιμο στο <https://esquire.com.gr/epikairota/4273/13-noembriou-2015-tote-pou-o-tromos-episkefthike-to-parisi>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)
- Τα Νέα, «Τα τρία είδη της τρομοκρατίας», διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/2004/03/13/greece/ta-tria-eidi-tis-tromokratias/>, (Ανακτήθηκε 25/03/2021)
- Το ποντίκι, «ISIS εναντίον Αλ Κάιντα», διαθέσιμο στο: <https://www.topontiki.gr/2014/09/30/isis-enantion-al-kainta/>, (Ανακτήθηκε 17/03/2021)